COMMENTARII
DE REBVS
IN
SCIENTIA NATVRALI
ET
MEDICINA
GESTIS.

VOLVMINIS II. PARS III.

LIPSIAE
APVD IOH. FRIDERICVM GLEDITSCH
venduntur etiam
AMSTELODAMI apud PETRVM MORTIER.
MDCCLIII.

I.

CONRADI GESNERI Opera Botanica, per duo saecula desiderata, quorum pars prima prodromi loco continet figuras ultra 400. minoris formae, partim ligno excisas, partim aeri insculptas, omnia ex Bibliotheca D. CHRIST. IAC. TREW nunc primum in lucem edidit et praefatua est D. CASIMIRVS CHRISTOPHORVS SCHMIEDEL Anat. et Bot. Prof. Erlang. Norimbergae impensis Ioh. Mich. Seligmann. 1753. fol. regal. Alph. 2½. pl. 2. Tab. aen. et lign. 42.

Quo maiorem suis scriptis, in omni fere scientiarum genere editis, gloriam consequutus fuit GESNERVS, et quo maiori aestimatione ea hisce etiam temporibus excipi solent, eo maiori certe desiderio opera botanica, ab eodem suis haeredibus relicta, expectarunt historiae naturalis cultores. Primum enim eo tempore inter phytologos iure occupauit locum, primus certe fuit, qui rudem atque indigestam plantarum molem in ordinem, a primariis fructificationis partibus, flore scilicet et fructu, desumtum, digerere allaborauit, quique hac methodo concinnatam uniuersalem plantarum historiam edere voluit.

 Quod

inſeruit. Quibus publicae luci expoſitis denuo ad perficiendam ſtirpium hiſtoriam animum compoſuit, acceperat enim a WOLPHIO nouas plantarum figuras, omnia etiam iam iam elaborata capita cum CLVSIO communicauit, qui ſuam ubique ſententiam candide ipſi aperuit, IOACH. quoque IVNGERMANNVS et THOMAS PENNEIVS multis modis eiusdem labores promouerunt. Verum ingruentis ſenectutis grauitas, et fatalis IVNGERMANNI ipſiusque CAMERARII an. 1598. obitus irrita fecere omnia. Praeceperat quidem teſtamento, ut omnia Geſneriana poſt mortem ederentur. Aſt mortuo patre, haereditas inter filios diuiſa fuit, et maxima horum pars ad IOACH. CAMERARIVM *tertium*, et duo minora volumina ad *Ludouicum* migrarunt. Diſperſa hoc modo collectione, operis quoque editio ceſſauit. An. 1642. moritur IOACHIMVS, et cum nullum haberet filium, eius haereditatem una cum ſupellectile botanica filiae ſoboles IOACHIMVS NVZELIVS acquiſiuit, a quo deinde anno circiter 1658. eam theſauri partem IO. GEORG. VOLCKAMERVS obtinuit. Quo 1693. mortuo bibliothecam quidem, filii eius nacti ſunt, maritus tamen filiae natu maioris THOMASIVS plurimos codices et duo figurarum Geſnerianarum volumina accepit, quae ultimo deinde a filio GEORG. VOLCKAMERO recuperata fuerunt, a quo an. 1744. iuſto pretio Illuſtris TREWIVS coemit. Haec mox codex Kentmannianus, vt et formae lignorum, partim ſculptorum, partim delineatorum ſunt ſecutae, tandemque ex bibliotheca THOMASII codex VALERII CORDI, a GESNERO annotationibus illuſtratus, nec non LOBELII opus, quo CAMERARIVS uſus fuerat, et non nullas pictas imagines adnexas habet, quibus KENTMANNI nomen inſcriptum erat. Acceperat porro aliquam ſupellectilis herbariae partem ex haereditate IOACH. CAMERARII filius LVDOVICVS, quo an. 1651. mortuo,

tuo, filius eius IOACHIMVS eam obtinuit; et hoc an. 1687. defuncto, IOH. PHILIPPVS eiusdem thesauri possessor, haereditatis iure, constitutus fuit. Huius autem bibliotheca infelici Heidelbergensi incendio an. 1693. fuit consumta, ast, felici casu, manuscriptae chartae, et inter has etiam Gesnerianae, integrae adhuc conseruatae fuerunt. Hinc et eodem e viuis sublato, an. 1710. chartas hasce obtinuit PHIL. ENGELBERTVS ADAMVS CAMERARIVS, qui an. 1741. exspirauit. Mater vero vidua superstes testamento disposuit, ut haec duo volumina picturarum, una cum septem voluminibus manu scriptorum instructissimae TREWII bibliothecae traderentur. Post haec a praeclaris viris varii ad Ill. TREWIVM missi sunt codices. Ita IOHANNES GESNERVS Prof. Tigur. italicam MATTHIOLI et latinam TRAGI editionem, utramque copiosis annotationibus a GESNERO illustratam, cum eodem communicauit, et IOH. ALBERT. GESNERVS, Protomedicus Würtembergicus FVCHSII icones tradidit. En compendium historiae, quam operi huic praemisit Cl. SCHMIEDELIVS, superest vero, ut etiam de figuris sculptis, editis ac ineditis pictisque quaedam ex eadem repetamus. Sculpendas curauit GESNERVS figuras minoris formae, quibus integer plantae habitus, imminuta modo naturali magnitudine, partesque earum, et illae in primis, quae characteris cognitionem sistunt, maiori in forma exhibentur. Has icones a CAMERARIO emtas fuisse, superius indicauimus, et cum ille nouam compendii de plantis, a MATTHIOLO editi, editionem adornaret, nomina et descriptiones non modo emendauit, sed et picturas plantarum accuratiores, partiumque figuram et numerum exhibentes, nondum eo tempore visas, Gesnerianas addidit, aliasque nouas stirpes adiecit. Edidit etiam eodem tempore germanicum herbarium, in quo, paucis modo exceptis, eaedem fere

 omnes

omnes figurae denuo continentur, et nouae tantum duodecim accesserunt. Biennio post an. 1590. iterum illud recusum fuit, in eo modo a priori differens, quod figurae 21. in horto philosophico editae, eidem insertae, duaeque nouae additae fuerint, ita, ut nunc numerus omnium esset 1037. In horto philosophico et THALII sylua 56. continentur icones, quae propter nitorem atque praestantiam GESNERO tribuuntur, ast CAMERARIVM etiam sua industria non nullas harum exhibuisse, SCHMIEDELIO videtur probabile. Post ea ligneae harum omnium iconum formae ad alia quaedam opera imprimenda a bibliopola adhibitae fuerunt. Non nullae ALBERTI MAGNI libro de secretis mulierum, germanico idiomate 1592. et 1608. edito, insertae inueniuntur, plures vero CASTORIS DVRANTIS hortulo sanitatis, per VFFENBACHIVM in germanicum translato sermonem, adpositae. Porro etiam mortuo CAMERARIO, bibliopola Vlmensis, IOH. GOERLINVS eas IOH. IAC. BECHERO tradidit, qui in libro, parnassus medicinalis inscripto, denuo easdem figuras euulgavit, repetiitque quindecim annis elapsis illas VERZASCHA. Tandem an. 1696. hisce figuris theatrum suum botanicum THEOD. ZWINGERVS exornauit, neque mutauit in noua editione filius FRIDERICVS. Praeter has vero euulgatas iam iam figuras, reliqua GESNERI supellex botanica quinque constituit codices, quae meras continent picturas, quibus accesserunt FVCHSII minores icones, in quibus etiam GESNERI industria sese manifestauit, adsunt porro icones, ligno excisae, minoris formae, et aliae in lignis modo penna artificiose delineatae. Maximam chartarum partem constituunt duo maioris formae volumina, quae 490. folia complectuntur. Quibus aliquas mortuo GESNERO WOLPHIVS, non nullas CAMERARIVS inseruit. Inuenitur hic una planta multoties, alia sub forma, semper elegantior. Plan-

tis

tis adſcriptae ſunt multae animaduerſiones, interdum amicorum litterae agglutinatae. Harum figurarum numerus ad 1600. fere accedit. Exſtant etiam hic duae pigmento typographorum recentibus foliis illito, expreſſae. Tertium volumen continet collectionem figurarum a KENTMANNO factam et cum GESNERO communicatam. Conſtat foliis 146, harum vero plurimae minus exercitata manu factae ſunt, quas autem GESNERVS, incomparabili artificio confectas, huic codici addidit, quarum circiter 583. ſunt, et omnibus admirationem mouent. Duo illa volumina, ad LVDOV. CAMERARIVM translata, forte a IOACHIMO ſuam acceperunt formam. Unum ex his regalis formae 81. conſtat foliis, et plures aliorum auctorum, non nullas ipſius GESNERI icones continent. Alterum minoris formae 49. habet folia. FVCHSII iconibus GESNERVS 74. adiecit, quas etiam characteribus adornauit. Tandem Ill. TREWIVS accepit figuras minores, tam ligno exciſas, quam ligno per lineas modo inſcriptas, illarum 215, harum 179. ſunt. Figurae hae omnes, omiſſis modo iis, quas ipſe GESNERVS iam iam excluſit, nunc nullo ordine ſeruato, ſpeciebus modo unius coniunctis, prodibunt, quibus adiungentur annotationes, quae ſuperſunt, indicatis vero ubique illis, quas alii poſt GESNERVM addiderunt. Quae viuis coloribus pictae ſunt icones, eadem magnitudine, et elegantia, ac quae modo lineis in ligno expreſſae ſunt, eas pro ſua induſtria atque dexteritate SELIGMANNVS aeri inciſas exhibebit.

Prima itaque botanicorum GESNERI operum pars quam indicauimus, continet primo Cel. SCHMIEDELII dedicationem ad Ill. TREWIVM, in qua de fatis libri breuiter diſſerit eique gratias decentes agit. Sequitur hanc vita GESNERI, a Cel. Auctore haud p. 1. quaquam, ut quidem recentior, medicorum veterum vitas recenſens, ſcriptor fecit, ex aliorum libris

 ex

exscripta, sed multo labore, collatis ubique ipsius GESNERI libris, et annotatis fontibus, ex quibus
p. 41-- hausit, curatius elaborata. Huic subiecta est operis
56. historia, ex qua antea recensita, desumsimus, hanc Cel. TREWIVS maxima ex parte consignauit, primarium vero auctorem nihilo minus SCHMIEDELIVM agnoscit, qui utraque hac in re, et in vita et historia conscribenda, ea omnia in ordinem redegit, quae TREWIVS, uterque supra laudatus, GESNERVS, IOACHIM. SVLZERVS, et AMBROS. BEVRERVS cum eodem beneuole communicarunt. Nunc legitur nouus titulus: VALERII CORDI stirpium descriptionis liber quintus, de morte et obitu eiusdem epistola HIERON. SCHREIBERI et CASP. CRVCIGERI Elegia, emendationes quaedam et additiones, Argentinae excusa an. 1560. Argentorati excudebat Ios. Rihelius 1563. Editio noua, plurimis emendationibus et adnotationibus ex GESNERI codice desumtis aucta et recusa Noriberg. 1753. Liber hic paginas continet 39. et a pag. 21. usque ad ultimam tantum leguntur GESNERI addenda et emendanda. Dein-
p. 40. de exhibetur fragmentum historiae stirpium a CASP. WOLPHIO ad GESNERI institutum compositae, in quo in primis de abiete, de opere rustico, ablaqueatio dicta, et abrotano agitur. Hoc excipit
p. 55. index figurarum, tam earum, quae cura C. GESNERI ligno incisae, et partim ab Auctore, partim ab aliis publicatae sunt, quam illarum, quas IOACH. CAMERARIVS instruxit. Hic secundum alphabeti seriem
p. 119. est conscriptus. Additus huic indici est alius, in quo eae recensentur, ad normam tabularum, figurae, quae nunc publicae luci expositae fuerunt. Et quo nomina plantarum, hisce expressarum, faciliori labore
p. 127. inueniri possint, alphabeticum quoque indicem ad-
p. 129. iecerunt. Agmen totius libri claudit explicatio tabulae speciminis loco additae, et viuis coloribus pictae. Primam hanc partem, quae prodromum sistit,

et

et cujus modo 400. exemplaria chartae regali impressa fuerunt, egregie ornant tabulae ligneae XXII. in quibus 198. figurae expressae sunt, et aliae aeri incisae XX, quae in 175, spatia, totidem plantis insignita, diuisae deprehenduntur. In illa, quae reliquis addita est, et viuis coloribus superbit, delineatae sunt quinque plantae, swertia scilicet, musci duae totidemque sedi species.

Cum haec prima pars omnium certe applausum assequuta fuerit, speramus quoque, ut Cel. Auctor reliquas quam proxime publicae luci exponat; ideoque eidem vires constantemque sanitatem exoptamus.

II.

Observations on the diseases of the Army in camp and garrison; in three parts. With an Appendix containing some papers of experiments read at several meetings of the Royal society. By IOHN PRINGLE, M. D. F. R. S. Physician-General to his Majesty's Forces employed abroad, during the late war. London printed for A. Millar and D. Wilson and T. Payne. 1752. 8. mai. 1. Alph. 5. pl. c. praefat.

i. e.

Obseruationes de morbis militum in castris et praesidiis collocatorum, in tres partes diuisae. Appendix continet aliquot commentarios de quibusdam experimentis coram regia societate lectos.

Dignum sane, quod medicorum excitet attentionem, eam in primis ob causam libri huius argumentum esse videtur, cum a nemine medicorum, qui

qui ipſe caſtra ſecutus eſſet, huc usque ita fuerit pertractatum, ut morbi non ſolum, qui inter milites ſolent eſſe frequentiores, ſed et medicorum, quibus eorum cura commiſſa fuit, officia, ſatis adhuc et de induſtria explicata ſint. Laudem itaque et gratias omnino meretur Cl. Auctor, quod, cum ſumma ſanitatis militum Anglicorum cura tempore belli iſtius, ante hos aliquot annos in quibusdam Germaniae ac inferioris Belgii prouinciis geſti, ipſi fuerit tradita, obſeruationes, quas faciendi colligendique nactus fuerat occaſionem, annotauerit, easque deinde in ſuum ordinem digeſtas publici nunc uſus fecerit, quae omnino ita comparatae ſunt, ut magna atque communis inde prouenire queat utilitas; quam ob rem translationem earum in vernaculam noſtram linguam, ab aliquo docto viro ſuſcipiendam, merito
p. 1-85. optamus. *Prima* libri *pars* octo abſoluitur capitibus, in quibus, poſt aeris atque endemiorum morborum, in Belgio ut plurimum obſeruatorum, indolem generatim expoſitam, epitome diarii illius comprehenditur, quod per omnes iſtius iam dicti belli expeditiones, ſingulosque annos, ſingulaque annorum tempora ab anno 1742. ad 1748. de rebus medicis, ad ſe ſuumque munus tunc attinentibus, ſtudioſe conſcripſit Cl. Auctor. Tota haec pars tantum eſt hiſtorica, ideoque autem eo grauioris argumenti, quo certiora ea ſunt, quae per accuratam atque fidam experientiam cognoſcuntur. Ex his enim, ut indubitatis noſtrae cognitionis principiis, quilibet medicus in primis autem caſtrenſis multa ratiocinari poteſt, quid in multis morbis agendum ſit, et quo illi modo ſaepius a militibus auerti, ſique iam praeſentes ſint, facilius, ac ut plurimum fieri ſolet, curari queant, et quid eum in finem ipſis ducibus, quibus ſumma adminiſtrandi belli tradita fuit, conſulere debeant. Morbos enim epidemicos, certe prae aliis in exercitu frequentiores, ac omnia reliqua, quae eum circumſteterunt,

runt, militumque mutauerunt ſanitatem, ratione tempeſtatum, caſtrorum hibernorum, ſtatiuorum, et ipſius faciundi itineris, ſedulo notata legimus. In *ſecunda* deinceps *parte* propius ad finem ſuum accedit Cl. Auctor, et poſtquam in primo eius capite morbos militibus praecipue familiares in ſuas claſſes redegit, in ſecundo tum de cauſis eorum, in primis quatenus a rebus vulgo ſic dictis non naturalibus dependent, in tertio poſt ea de generalibus illis auxiliis, quibus militum morbi praeuerti queant, fuſius agit, in quarto tandem tempeſtatum viciſſitudines examinat easque cum copiarum valetudine comparat, quo nimirum modo ad diuerſum coeli aerisque ſtatum, ad praematurum expeditionis annuae initium eiusque ſerotinum finem ea ſe habuerit, et in qua ratione iis de cauſis ſanorum ad aegrotantes numerus fuerit. Praeter medicos igitur ipſius potiſſimum rei militaris duces ex iis, quae hic loci dicuntur, multum omnino capere poſſunt utilitatis, cum rarius illi dentur caſus, ubi medicamentis ſuccurri debet militibus, longe autem crebriores illi ſint, in quibus ſummi praefecti variis prouidentiae ſuae militibus debitae praeceptis, variisque rerum bellicarum conſtitutionibus, aliisque factu quidem ſaepe neceſſariis, ſed prudenter tamen diſponendis, mutationibus, plus emolumenti conſeruandae militum ſanitati afferre poſſint, quam omnes medici uniuerſa ſua medicamentorum ſupellectile in caſtris aut xenodochiis praeſtare valeant. *Tertia* tandem libri *pars* tota obſeruationes continet de morbis, quales in caſtris obvenire ſolent, quorum tamen alii breuibus tantum exponuntur, tales ſcilicet, qui et alios homines, extra campum degentes, aeque frequenter infeſtant, generalibus tantum eos curandi regulis propoſitis, interſperſis ſimul remediis praecipue contra eos utilibus deprehenſis, aliisque monitis, circa differentiam eorum in noſodochiis caſtrenſibus obſeruandis; in

p. 87-150.

p. 151-364.

in aliis autem explicandis morbis longior eſt Cl. Auctor, iis nimirum, qui inter milites illis frequentiores ſunt, quales in primis ſunt febres bilioſae, aliaeque malignae ab aere effoeto atque putrido oriundae, quae miſeros iſtos homines in noſocomiis aut carceribus detentos quam maxime affligunt, (*Jayl or Hoſpital-Fevers*). Ante hos tres quidem annos de febribus iſtis malignis iam ediderat commentarium *: nunc vero eas adhuc adiecit obſeruationes, quae ad illum perfectiorem aut quoque rectiorem reddendum ipſi facere viſae ſunt. Cum in earum vero cauſam proximam inquireret, putridum aliquod miasma aut fermentum a corpore reſorptum et in ſanguinis maſſam introductum peſtilentiales hos morbos gignere intellexit, qua re commotus experimenta inſtituit, quibus clarum fieri queat, quaenam corpora putre-
p.365- dinem aut accelerent aut impediant. Ea quidem
431. omnia in ſeptem commentarii ſectionibus propoſuit, hasque cum regia ſcientiarum ſocietate communicauit, quae eorum quoque tres priores ſuis iam inſeruit transactionibus, a nobis quoque ſuo tempore annotatas. Nunc autem eos omnes Cl. Auctor ipſe ſub *appendicis* nomine huic libro, tamquam aptiſſimo loco, iunxit, variasque iis ſubiecit annotationes, quibus eos non perfectiores ſolum, ſed ad intelligendas quoque et confirmandas ſuas de febribus iſtis malignis obſeruationes, clariores redderet. Totius libri ratione nunc expoſita, quaedam adhuc e binis ultimis eius partibus extracturi ſumus. Vt conſtet, quibusnam praecipue morbis milites prae aliis obnoxios eſſe Cl. Auctor obſeruauit, capitis illius ſummam

* Obſervations on the nature and cure of Hoſpital and Jayl fevers in a letter to Dr. MEAD Phyſician to H. M. etc. by JOHN PRINGLE M. D. Phyſician to H. R. H. the Duke Fellow of the Royal College of Phyſicians at Edinburgh, and of the Royal Society. London 1750. 8. by Millar and Wilſon.

mam dabimus, in quo isti generatim recensentur ac exponuntur. Cum milites aeris iniuriis longe crebrius atque diutius, quam alii homines sint expositi, eorumque multi saepius in angusto spatio una esse atque concumbere cogantur, summae morborum, quibus maximam partem affliguntur, causae, ad tempestatum vicissitudines, atque infectionem, commode reduci possunt. Alii vero morbi ab aestatis, alii ab hiemis iniuria ut plurimum oriri solent. Hi ultimi in primis sunt vere inflammatorii aut iis certe similes; illi vero, si non a redundante, certe suo modo corrupta bile, biliosi dicendi, pro corruptorum humorum indole, singulari acrimonia, sede aut loco, per quem ex corpore expelluntur, varii, vario etiam modo sese exserentes, ita, ut sint vel remittentes, vel intermittentes, vel ardentes, vel ex his simul mixtae febres, cholera, dysenteria, et sic porro. Alii vero quoque dantur chronici, cum ab iis utriusque generis praegressis relicti, visceribus nimirum obstructis, tum ab iisdem, quae acutos morbos saepius excitant, causis, tarde nec tanta vi agentibus, orti. Quem ad modum vero omnes hi morbi pro ratione anni temporum valde inter se differunt, ita quoque eorum curatio admodum debet esse diuersa. In hiemalibus enim seu inflammatoriis ad imminuendum et diluendum sanguinem, solidasque partes laxandas, venae sectio et remedia attenuantia atque diaphoretica; in aestiuis vero atque auctumnalibus, in quibus solida corporis nimis laxa sunt, fluida vero ad putredinem inclinant, ad haecce corrigenda atque ex corpore eliminanda, viasque primas repurgandas, vomitoria, purgantia acida, et ad illa roboranda, stomachica et cortex chinae summum inter medicamenta locum obtinent. Alteram vero morborum, quibus milites prae aliis affligi solent, summam causam ad infectionem referendam esse diximus, quorum periculosissimi sunt dysenteria atque maligna ista febris a noso-

p. 88.
p. 94.

noſocomiis et carceribus dicta, quibus adhuc ſcabies
annumerari poteſt, hominibus, qui in caſtris viuunt,
p. 96. ad modum infenſa. Aeſtiuus licet aeſtus humores
ad putredinem diſponat, remotam tamen eum ſae-
pius, quam immediatam epidemicorum morborum
cauſam fuiſſe; frigus autem longe crebrius, citiſſime
tandem humiditatem, utrique illi tempeſtati iun-
ctam, morbos eosque peſſimos excitaſſe, obſeruatio-
p. 102. nes docent, ita, ut ſiccitatem aeris inter epidemico-
rum cauſas male a quibusdam relatam eſſe Cl. Auctor
putet. Vegetabilia enim, quae ubiuis creſcunt, ſi
arenoſas regiones exceperis, ſemper perſpirare, ſi-
mulque eum humiditatis gradum aeri conciliare di-
cit, qui conſeruandae ſanitati ſufficiat; longe autem
frequentius nimiae humiditatis, cui fere ſemper ex-
ponantur, funeſtos euentus experiri milites, praeſer-
tim ſi tempeſtas non tam pluuioſa, quippe qua aer
potius repurgetur atque reficiatur, quam a vaporibus
p. 105. et nebulis humida, ſimulque calida ſit. Errores
quoque contra ſtrictioris diaetae regulas commiſſi
viſi, praeſertim vero ſpirituoſorum potuum fru-
ctuumque horaeorum paulo largior uſus, et aqua mi-
nus pura, inter communes epidemicorum morbo-
rum cauſas a multis quidem auctoribus referuntur;
ſed praeter id, quod ſpirituoſus potus non numquam
neceſſarius eſſe videatur militibus, is certe iis tantum
erit nociuus, qui omnes limites potando transgre-
diuntur. Fructus horaei porro matureſcunt, mor-
bis, quorum cauſa eſſe dicuntur, iam per aliquod
tempus graſſantibus. Quid? Quod fructus illi aci-
dae naturae, dyſenterici autem ſimilesque morbi, qui
in primis eorum effectus vulgo habentur, inflamma-
toriae aut putridae indolis ſint, licet omnino conce-
dendum ſit, homines eo morbo iam detentos, ab eo-
rum uſu prorſus abſtinere, alios vero, ab alio etiam
morbo oppreſſos vel quoque conualeſcentes, uti
etiam uliginoſarum prouinciarum incolas, in parca
ſaltem

ſaltem copia iis uti debere. Quamuis aceſcant, in debilibus tamen ſubiectis, propter imminutam inde magis perſpirationem, habitumque corporis debiliorem redditum, alicui morbo putrido occaſionem praebere poterunt. Aqua denique rarius adhuc tam noxia eſſe deprehenditur, ut inter generales et crebriores cauſas procatarcticas, certe non facile eodem iure, ac aer, variis modis corrumpendus, reduci debeat. Cum enim perpetuus nexus inter ortum mor- p. 111.
borum eorumque decurſum et diuerſum aeris ſtatum eſſe ſemper obſeruetur, ad hunc etiam in eruendis eorum cauſis prae omnibus aliis reſpiciendum erit. Ex eo quoque apparet, quantum is valeat, p. 143.
quod numerus aegrorum, copiis menſe aprili in campum ductis, quarta ut plurimum parte maior fuerit, quam ſi menſe maio expeditionis initium factum fuerit, ita ut in priore caſu viceſimus ſeptimus, in altero autem triceſimus ſextus e toto exercitu in noſodochia redire cogeretur. Auctumni etiam tempore frequentiores adhuc iterum eſſe, eoque vehementius graſſari ſolent morbi, quo diutius expeditio protrahitur. Sub aeſtatis finem atque per auctumnum nulla unquam febris occurrit inflammatoria ſola, cui p. 153.
bilioſus ventris fluxus non acceſſerit. Illud enim febrium genus, quod in expeditionis fine, tempeſtate iam frigida facta, uti et illud intermittentium, quod vernali tempore ſaeuire conſueuit, ab inflammatoriis propius fuit, ideoque inflammatorium mixtum appellandum; quam ob rem ſimilis quoque curatio, nec uſus corticis chinae prius, quam poſt illud ſanguinis coagulum reſolutum, locum obtinuit; in omnibus autem inflammatoriis ſanguinis miſſio maximam curationis partem abſoluit, morbumque ſaepius ante ſuſtulit, quam fixus in aliquo loco haerere potuit. Ea tamen in militibus magis repeti, ac una tantum vice nimis larga eſſe debet, cum ii talem victum non habeant, qui inſignem efficere poſſit ple-

thoram. In prima igitur venae ſectione duodecim aut quindecim ſanguinis uncias, in reliquis vero parciorem eius quantitatem chirurgi emittere iuſſi ſunt.
p. 156. Alia quoque eius modi morbum praeuertendi ſpes in ſudore, ab initio ſtatim mouendo, ſita eſſe dicitur, qui tamen medicamentis haud calidis ciendus eſt; theriaca v. c. cum ſalis cornu cerui aliquot granis eum in finem dari, et ſufficiens ſeri lactis acidi copia ſuperbibi poteſt; eo niſi autem modo diſcuti queat inflammatio, venae ſectione et diaphoreticis, quae re-
p. 158. frigerant, curari debet; terrea vero medicamenta, cum ſepticae naturae ſint *, ſuſpecta habeantur, niſi
p. 159. addantur acida aut radix contrayeruae. Si quando propter debilem pulſum ſanguinis detractio fuerit omiſſa, veſicatoria, praeſente autem delirio, ſinapiſmi potius plantis pedum applicati, optimi uſus
p. 160. fuerunt. Simul ac vero inflammatio imminui aut pulſus mollis fieri coepit, duo vel tria camphorae, decem nitri, et viginti grana contrayeruae mixta, et ſexta quaque hora aegro data, diaphoreſin cum ſuc-
p. 165. ceſſu iuuarunt. Ab extremorum refrigerio et perſpiratione impedita, phrenitis ſaepe inducitur aut exacerbatur. Hinc talium aegrorum, in noſodochium venientium, manus atque pedes illico cum aqua et aceto calido cum ſucceſſu lauabantur, pedibus dein per totum morbi decurſum ſedulo coopertis. Inflammatio meningum grauior ac ipſius cerebri eſſe videtur, cum interdum in hoc poſt mortem reperti fuerint abſceſſus ſine praegreſſis violentis ſymptoma-
p. 166. tibus. In ophthalmia, prae veſicatoriis poſt aures impoſitis, efficacior a ſanguiſugis expectari poteſt effectus, quarum duae inferiori orbitae parti prope ab externo oculi angulo applicantur, ſanguine per aliquot horas ex iſtis vulnuſculis effluente, poſtquam hiru-

* v. Cl. Auctoris experimenta de rebus putredini reſiſtentibus, a nobis iam enarrata in comment. Vol. I. Part. IV. p. 706.

hirudines deciderunt. Si vehemens autem ſit inflammatio, ſanguis antea aut ex brachio aut vena iugulari mitti, tumque illico reuulſionis cauſa medicamentum dari debet, quod aluum ſatis ducere valet, veſicatoriis tamen ſimul haud neglectis. Quodſi vero cauſa ſubſit venerea, tum cura non ſuccedit. In rheumatismo cum tumore articulorum inflammato- p. 182.
rio poſt frequentem et fere quotidianam ſanguinis detractionem, ſi febris imminui coepit, tres quatuorue hirudines loco maxime inflammato et tumido cum felici ſucceſſu applicantur. Dantur quidem caſus, in quibus dolores arthritici a rheumaticis difficulter diſtingui poſſunt. Ex obſeruatione tamen p. 187.
cuiusdam medici, Cl. CLERK, arthritidis vagae omniumque ſimilium morborum certum ſignum diagnoſticum ex urina aegri deſumi poteſt, in qua filamenta fluctuant, quae ipſa quidem urina minus tranſparentia, ex ea vero extracta admodum ſunt pellucida, ductilia, ſiccaque facta in albam calcem abeunt. Idem, quod veteres appellabant pituitam vitream, eſſe videtur; in ſanguine ex vena miſſo non conſpicitur, et a ſapone facillime diſſoluitur, cuius unciam ſemis quin et unam integram per ſingulos dies atque plures menſes aegri deuorarunt. In phthiſi pulmonali parca, ſed crebrius v. c. omni octiduo inſtituta p. 190.
ſanguinis miſſio ſaepe profuiſſe perhibetur, ſimul ac vero ſanguis non amplius ſpiſſus, ſed reſolutus apparuit, omitti debuit. In tabe magis conſummata p. 192.
duo potiſſimum tuſſis genera diſtincte conſideranda ſunt, unum, quod ab ulcere prouenit, alterum, quod ab irritatis faucibus vel trachea, muco ſuo naturali tum depriuatis, ideoque valde ſenſilibus factis, oritur. Illi conducunt balſamica, huic incraſſantia, cui fini praeter conſeruam roſarum inſeruire dicitur opium cum oxymelle ſcillitico mixtum, et aegro propter tuſſim dormire neſcio verſus noctem datum. Si abdomen ſolum atque ſubito, poſt intempeſtiuum p. 252

 uſum

uſum opiatorum in dyſenteria, aut corticis chinae in
febribus intermittentibus, intumeſcit, vera tympa-
p. 253. nitis adeſt. In viro, qui per aliquot ſeptimanas eo
morbo afflictus fuerat, poſt quatuor alui deiectiones,
abdomen detumuit, morte ex improuiſo inſequente.
In cadauere poſt ea aperto nec aer, nec aqua, ſed co-
lon vehementer laxum atque diſtentum, detecta fue-
runt. Ex quo faſciarum in tympanitide apparet ne-
ceſſitas, quarum ope ea ratione abdomen conſtringi
p. 265. queat, qua aer in eo contentus decreſcit. Alia ea-
que fere ſimilis obſeruatio idem docuit, in qua ſimul
id notari meretur, quod ventriculi cordis omni pror-
ſus ſanguine vacui reperti fuerint, indicio ſatis pro-
babili, quod mors a ſanguinis mole vi quadam atque
ſubito in aortam deſcendentem irruente prouenerit,
aere nimirum, qui antea compreſſerat eius vaſa, una
p. 268. vice exploſo. Dyſenteriae cauſa parum ab illa dif-
ferre videtur, quae febres benignas vel putridas di-
ctas, remittentes vel intermittentes malignae indolis,
efficit. In utroque caſu corrupti humores ad pri-
mas vias deriuantur; in tenuibus vero inteſtinis re-
ſorberi facilius et ad ſanguinem duci, tumque fe-
bres gignere poſſunt; in craſſis vero putrida fomes
haeret, et peſſimum iſtum morbum excitat, vel certe
p. 271. peiorem reddit. Praeter alia multa phaenomena,
quae putridam ſubeſſe morbi huius cauſam, et pu-
trida effluuia ſanos inficere, ea quoque ſatis memo-
ratu digna docet obſeruatio, quod quidam aliquando
vera correptus fuerit dyſenteria ab inſpiratis effluuiis
humani ſanguinis, in phiala per aliquot menſes in-
cluſi et putridi facti, licet phiala naribus tantum
admota fuiſſet. Sed plura adhuc ex hiſce militaris
medicinae obſeruationibus adducere, limites noſtri
vetant, praeſertim cum reliquorum de ſepticis et
antiſepticis corporibus experimentorum, quorum
mentio a nobis nondum facta fuit, ſummam trade-
re polliciti ſimus.

Con-

Continuantur itaque varia instituta, cum animalium partibus experimenta *, nec non praeter ea in quarta sectione de virtute, in putridis animalibus reperiunda, vinosam excitandi in vegetabilibus fermentationem, et de utilitate saliuae pro eo scopo obtinendo refertur. Primo statim loco duas carnis recentis drachmas, quindecim vel viginti adspersis salis granis, duabusque aquae unciis additis, celerius computruisse quam ea portio, quae in sola retenta fuerat aqua, denuo monet et legem, salem in uniuersum putredinem non coercere, ulterius stabilit. Praeter marinum autem alia dein salium disquisiuit genera neutra vel alcalina Cl. Auctor, quae tantam putredinem nunquam excitarunt. De saccharo in primis obseruatum est, illud putredini resistere, quacunque demum muria melius, nisi a fermentatione illud acidum deuenerit, in quo casu putredinis indicia mox comparuerunt, eamque caussam haud negligendam esse putat, qua propter in tam frequenti eius cum acidis usu nostra ad putredinem inclinent corpora. Testacea vel terrea porro, cum antiseptico mixta, tentauit, eaque virtutem possidere accelerandi putredinem inuenit. Puluis itaque contrayeruae compositus, cum quantitate aquae et carnis mixtus, secundum legem, iam propositam **, ob testaceam simul accedentem partem putredinem non coercuit, ac sola radicis portio admixta. Inde etiam non incongruum videtur Auctori, testaceis uti in febribus, ut putredinis quasi species, attenuatio in humoribus et relaxatio fibrarum subsequatur, id quod aliis deinde experimentis, cum aqua calcis susceptis,

p. 393.

* vid. Comment. nostr. Vol. I. P. IV. p. 698. 701. 706. Notandum autem est, varia, ad confirmandas suas sententias, ex aliis auctoribus nostrum addidisse momenta in subiectis notis, et instituta numeris distinxisse experimenta.

** Vid. ibidem l. c. p. 702.

p. 396. sceptis, demonstrat. Singularis tamen euentus in mixtione carnis et panis, vel farinae auenae, diuersis sub proportionibus obseruabatur, cum leni haec massa digesta calore fermentare coeperit, aerem emiserit et in acidum aliquod conuersum fuerit magma: quae sane conditio, quod ab addito penderet animali corpore, inde clarum reddebatur, quod sine illo fermentatio a reliquis admixtis non excitabatur, quae carne accedente et contingebat et quasi desinens denuo incipiebatur. Tandem quod saliua tum fermentationem, tum putrefactionem creditur promouere, nec hanc Noster reliquit intentatam. Sola carni crudae admixta, minus celerem, ac illa sine hac fiebat, putredinem excitauit, carni vero farinae auenae panique triturando commista, et leni tractata calore, breui intercedente tempore fermentationem, vinoso sapore distinguendam, produxit, tandem demum acidam redditam. Ex quo Cl. Auctor concludit, bene praeparatam, sufficientem et accurate mixtam demum saliuam putredinem, flatulentiam, aciditatemque in ventriculo et intestinis praecauere, contrarium vero eius statum omnia etiam contraria gignere.

p. 401. Continuata deinde experimenta quinta proponit sectio, quibus euincere annisus est Cl. Auctor, non tantum diaetae inde ordinari posse regulas, sed varias etiam ventriculi morbos praecaueri atque subleuari, vel corrigi. Quae igitur antea cum recenti saliua instituebantur, nunc cum eadem putrefacta repetebantur. Haec autem putredinem intendebat atque fermentationem, parumque percipiebatur diuersitatis, siue caro quadrupedis animalis, siue piscis fuerit eo peruestigata modo, licet negandum ipsi non videatur, singula animalis victus subiecta, seorsim explorata, aliquam demonstrare differentiam et in
p. 403. ordinanda diaeta iuuare nos posse. Vitellum recens exclusorum ouorum, sub iisdem conditionibus nec fer-

fermentationem ſubiit, nec putredinem. Acidum deinde vel auſterum, a fermentatione relictum, principium nouis occaſionem praebuit tentaminibus, cum bis cocto, quo nauigantes utuntur, pane inſtitutis, nec non Cl. Auctorem eo deduxit, ut aliis etiam uteretur vegetabilibus, tum crudis, tum coctis. Ex his ſpinachiam ſcilicet, aſparagum et cochleariam adhibuit. In omnibus differentes quasdam conditiones animaduertit, quoad fermentationem putredinemque, tandem tamen acidum in omnibus, quod lac coagulabat, ſeſe manifeſtauit. Cochlearia etiam, licet ad fermentationem minus credatur diſpoſita eſſe, et manifeſtum acidum non contineat, eam tamen producit, immo longius, reliquis putredini reſiſtit. Recens porro emulſum lac cum inſpiſſato ſanguine et p. 406.
putredine iterum reſoluto, commixtum, eadem dedit notanda phaenomena, ita, ut vegetabilia cum omni putrida particula admixta facile in fermentationem abeant. Sunt et illa, quae in ventriculo noſtro ſeſe offerunt, dum digeſtio fit alimentorum, quippe in quo non diſcrepans eſſe videtur caloris ratio, quamvis ad vinoſae vel acidae fermentationis ſummum p. 408.
gradum non euehatur illa mutatio, et ſaliua bona varias in vtroque caſu utilitates praeſtet, de quibus fuſius agentem hic ſequi non poſſumus Cl. Auctorem, qui vltimo tandem loco de acida acrimonia ventriculi diſpicit, eamque per relaxationem fibrarum ventriculi, vel per reſidua ex alimentis, ad inteſtina non propulſa, completam fermentationem et in acetum fere conuerſionem ſubire docet.

Sunt etiam alia, quae alimentis addita, fermentationem et accelerant et retardant, minuunt vel augent, quorum conſiderationem ſexta ſuppeditat ſectio. Fer- p. 409.
mentatos itaque potus, vinum, cereuiſiamque, vel acidum, ex fermentationibus ante dictis paratum, dein aromaticas ſpecies, cuminum, ſaſſafras, crocum,

myrrham, aloen, amaras poſt ea herbas, radicis porro valerianae et corticis peruuiani decocta, nec non plantarum quasdam, quae plerumque antiſcorbuticae vocantur, cum carne et pane miſcuit et fermentationem iisdem compeſci atque putredinem moderari obſeruauit. Poſſe tamen et hanc conſiderationem in curandis ventriculi affectionibus inſtruere medentem, cum aliqua eorum cum digeſtione ſit conuenientia, dum modo ſaliua bene ſe habeat, a Noſtro
p.413. probatur. Amarae vero plantae, ea cum efficiant, exoriebatur dubitatio, num a bile ſimilis expectandus ſit effectus, quae igitur admixta reliquis, ad experimenta adhibitis, corporibus, vtique inter vegetabile et animale *amarum* intereſſe differentiam declarauit. Maior enim longe eius acceſſu excitabatur fermentatio, vt et hinc amara vegetabilia, in ictero ſupplendi bilis vitia cauſſa, data, medentis intentioni ex aſſe non ſatisfaciant. Commune ſal, in pauca quantitate additum, intendebat, in maiori adiectum, coercebat fermentationem, abſinthii ſal vero vel tartari muria vbiuis retardabat pro ea, qua addebatur, ratione eandem. Teſtacea denuo, aqua calcis et ſalia fixa tentata et inter ſe comparata, probarunt, quodam inter ſe conuenire quidem modo, priora autem fermentationem promouere magis ac reliqua. Quod autem calcis viuae aqua neque retardat, neque accelerat eam, nobile in debili et acido praedominante farctuo ventriculo eſſe remedium inde patet.

p.416. Properamus ad ſeptimam huius disquiſitionis ſectionem, quae cum putrefacto ſanguine aliisque animalibus partibus ſuſcepta experimenta continet. In ſanguine ſcilicet pleuritico, cruſtam, quae ei ſuper inhaerere ſolet, inflammatoriam, craſſam, ad fundum deſidentem, partem et ſerum eiusdem ſeparatim, conſueto gradu caloris centeſimo thermometri Fahrenheitiani incaleſcere fecit, ex quibus cruſta primum,
craſſa

crassa pars deinde, serum ultimo loco computruit. Alio tempore libero aeri eius crustae particulam commisit, aliam tectam seruauit, prior euaparatione exsiccabatur, altera vero deliquescebat, crassiori inter ea parte, eodem modo tractata, partim spissiori reddita, partim cohaerente adhuc. Quae obseruatio Cl. Auctori signum praebuit, crustam inflammatoriam adeo solubilem, volatilem et in corruptionem pronam, septicas haud paucas suscipere particulas. Est p. 418. autem in acidis mineralibus putredini resistendi vis, ut plerumque putatur, carni tamen corruptae et sanguini admixta putrescenti foetorem excitauere summum, id, quod a salinis putridisque partibus, inter se unitis, prouenire foetidissimaque pariter excrementa in putridis morbis, ab acidis et corruptis partibus mixtis oriri Noster autumat. Alcalina e contrario, huic massae adiecta, praeter omnem spem corrigebant foetorem. Supererat tamen coloris in sangui- p. 420. ne putrescente mutatio obseruatu attentioneque dignissima, quem quidem diuersum colorem ita comparatum fuisse deprehendit Cl. Auctor, ut crassus cruor in liuidum & nigricantem, aqua dilutus vero in luridum transiret colorem, sero interim turbido et nigricante reddito, id, quod in putridis et dysentericis morbis excretus declarat ichor. Similia urina sana, putrida, cum sanguinis coagulo putrido coniuncta, praebuit phaenomena, flammeum quippe illa contraxit colorem, turbidaque euasit. Est interim in hoc etiam experimento ratio quaedam posita, quae ulcerum naturam illustret, prout ex ipsa, quae humores attenuat et solidas relaxat fibras, putredinis indole intelligitur, qua propter increscere et mole sua multum augeri quaedam corporis queant particulae. Quem in finem plurium auctorum, SIMSONIS, DEIDIERIIque et suas obseruationes adducit Noster, quibus constitit, tum cor tum hepar et lienem, tum colon densius, magis succulentum et ab impetu irru-

entium humorum capacius exiſtere. In medulla
p. 425. oſſium autem putredinis praeſentia tardiſſime comparet, quamuis carioſa oſſa maxime foetent. Huius foetoris explicandi cauſſa ad poroſam oſſium fabricam prouocat Cl. Auctor, quae materiam corruptam longius retinet, deinde ad conſtantem ex vaſis ſanguiferis humoris deſtillationem, et ad materiae oſſeae corruptae admixtionem, quae abſorbentis terrae inſtar putrefactionem auget, ſimulque ſepticorum actionem ſic ſibi fingit, vt in omni corpore animali latens acidum fibras deſtruat, teſtacea vero, abſorbendo illud fibras diſſoluant, quae abſorbendi facultas etiam in ſalis marini terra eſt, ab acida parte liberata. Per putredinem enim ſalia ſic ſoluuntur, ut acidum ſecedat et euaporet, abſorbentem vero ſubſtantiam relinquat.
p. 426. Praeter huc usque dictas, in corporibus putridis notandas, conditiones, ea adhuc ſupereſt, quod aqua licet grauiora ſint, in ea tamen tandem fluctuent, quod ab aeris reſolutione prouenire putatur. Emiſit autem tum ſeroſa, tum altera craſſa ſanguinis pars ante putrefactionem iam accedentem, aeris quasdam particulas, maior etiam ſemper ſeceſſit earum copia ex carne, quam ex ſanguine. Qua propter non improbabile videtur Cl. Auctori, in ſcorbuticis aliisque putridis morbis, nondum putredinis ſummo inducto gradu, ab aere vel reſoluto, vel non amplius rite immixto, grauia prouenire poſſe ſymptomata, in primis, quod aer ſanguini mixtus, perire facit animalia, vel exterior abſumtus interiori efficaciam agendi reddit, ipſaque ſcorbuti ſymptomata, quae ab Auctore docte exponuntur, illud probant. Poteſt nihilo tamen ſecius cum vere iam putreſcente ſanguine adhuc ſupereſſe vita: ille namque, ex vena miſſus, putredini proprium colorem, nec non ingratum non nunquam reddit odorem, nec alcalinus eſt, quod ab initio harum diſquiſitionum iam docuerat Cl. Auctor. Haec itaque in morborum putridorum conſideratione non negli-

negligenda momenta, ſollicite diſquiſita et ſtudioſe explicata a Cl. Auctore, nec medicis, nec naturalium phaenomenorum ſcrutatoribus ingrata fore praeuidemus. Nos ea quidem expoſuimus, quanta in experimentorum varietate fieri potuit, cum cura, optamus interim, vt penes ipſum diſquirantur auctorem et omnibus reddantur notiora.

III.

Auium genera, Auctore PAVLO HENR. GERARD. MOEHRINGIO Med. D. Ser. Princ. Anhalt. Serueſt. Conſil. et Archiatr. Dynaſtae ac ciuit. Ieueranae Phyſ. Acad. Imp. N. C. Sod. Bremae apud G. G. Rump. 1752. 8. pl. 5½.

Solertis, in disquirendis et digerendis corporibus naturalibus verſantis, phyſici officium illud eſt, ut conſtantes aliquas notas eligat in corporibus etiam primo quaſi obtutu obſeruandas, ex quibus naturalis quaedam eorum diſpoſitio formari poſſit. Sunt vero talium notarum haud paucae, quarum quaeque methodi fundamentum praebere poteſt. Plurimas qui coniunxerit, accuratam deſcriptionem, ſpecierum formationi inſeruientem, exhibet, cum unica forte methodo concinnandae ſuffecerit. Haec eam ob rationem adducimus, quod nouam, a Cl. MOEHRINGIO propoſitam, methodum accepimus, quae alii, quam huc usque factum eſt, fundamento innititur. Mirum inde videri non poteſt, noua hic et diſtincta genera deprehendi, quae ab aliis in unum coniuncta fuerunt, alia, quae disiuncta erant, iterum connecti; quae certe varietas iis demum ingrata et confuſionis ferax eſſe videbitur, qui, quae ipſi ſcripſerint, vel cui aſſueti fuerint methodo, meliorem putant eſſe nullam. Licet et nos in ea verſemur ſententia, eam demum optimam eſſe, quae anomalias patiatur pauciſſimas;

mas; num vero expectari illa debeat, in tanta corporum disquirendarum copia iudicent ii, qui naturalis historiae ambitum penitius perspiciunt. Rostrum et pedes in auium praecipue historia tales suppeditant notas, quibus, tanquam reliquis constantioribus summos viros, LINNAEVM et qui nuper tandem suam publicam fecit methodum KLEINIVM *, inhaesisse constat. Noster autem Cl. Auctor, postquam in praefatione de studii historiae auium amoenitate, utilitateque et quibusdam, illud depraedicantibus explicantibusque auctoribus exposuit, licet has notas utique utilissimas esse viderit, pro solis tamen haberi non posse credidit, quibus commoda auium superstrui possit dispositio. Plumae aues contegunt variae; in genubus, quo nomine Cl. Auctori articulatio inter femur inferius et tibiam venit, illae vel adsunt vel deficiunt, cui conditioni cutis, pedes contegentis, structura et figura si iungitur, insistit classium, quarum quatuor recensentur, diuisio. Rostri deinde forma ordines perficit, eiusque varietas inferioribus generibus formandis ansam praebet. Omnia ex illa, quam Cl. Auctor generum descriptioni praemisit, methodi synopsi, clarius euadunt, in qua generum expositione, cum non nisi breuioribus et ponderosioribus quasi vocabulis perfici potuerit, omnino requirebatur *terminorum artis*, quam etiam illi adponere placuit, explicatio. Genera in uniuersum descripta centum et quatuordecim deprehendimus. En ipsam methodi synopsin, quam integram exhibere placet, ut rerum periti studium, in ea delineanda adhibitum, cognoscant.

Aues sunt vel

I. genubus antice plumosis, pedibus tenui membrana squamata tectis, et digitorum principio arcte inter se connexo. *Hymenopodes.*

1. Rostro

* Vide de hac in nostris Comment. Vol. I. P. I. p. 49.

1. Roſtro elongato, conuexo, ad criſtam compreſſo. *Picae.*

2. Roſtro conico, ſubito attenuato. *Paſſeres.*

a. Roſtri baſi ſubcylindracea, craſſa, in apicem acutum celerrime exeunte; vulgo *Craſſiroſtrae.*

b. Roſtro ſubulato, baſi ſuperne triquetra, infra planuiſcula; vulgo *Tenuiroſtrae.*

II. Genubus antice plumoſis, pedibus cute coriacea rugoſa tectis. *Dermatopodes.*

1. Roſtro adunco, uncungues. *Accipitres.*

2. Roſtro conico apice incuruo. *Gallinae.*

a. Digitis anticis principio laxe coniunctis, ope paruae membranae coriaceae.

b. Digitis penitus fere fiſſis, rudimento tantum membranae inter digitos anticos haerente.

III. Genubus antice nudis, alis ad volatum fere ineptis, fiſſipedes, curſores. *Brachypterae.*

IV. Genubus antice nudis, pedibus cute molli, coriacea tectis. *Hydrophilae.*

1. Marginibus oris dentato-ſerratis. *Odontorhynchae.*

2. Roſtro ſubouato, anguſtiſſimo, arctiſſime ad latera compreſſo. *Platyrhynchae.*

3. Roſtro conoide, conuexo, ad latera compreſſo, palmipedes. *Stenorhynchae.*

a. Roſtro primum recto, dein adunco.

b. Roſtro ſubulato, recto, ad extremum apicem parum curuo.

c. Roſtro ſubulato, recto.

4. Roſtro conoide, ad latera compreſſo, palmipedes; membranis digitorum diuiſis. *Vrinatrices.*

5. Sulco vel foueola ante nares. *Scolopaces.*

a. Ro-

a. Roſtro conico, ad latera compreſſo; ſemipalmipedes.
b. Roſtro conico, ad latera compreſſo; fiſſipedes.
c. Roſtro utrimque pyramidali trigono; fiſſipedes.
d. Roſtro ſubulato, teretiuſculo; ſemipalmipedes.
e. Roſtro ſubulato, teretiuſculo; fiſſipedes.

Poſt hanc ordo generum, nominibus tantum adiectis et tandem amplior additur generum deſcriptio, in quibus exponendis partim Cl. Auctor ſecutus eſt LINNAEVM, partim in haud paucis ab eo, pro methodi ſcilicet norma, ſeceſſit locis. Quas ipſe viderat aues, vel viuas vel modo mortuas, aſteriſco, quarum mancas disquiſiuerat exuuias, crucis forma, de quibus nil, niſi aliorum ſuppetebant non nunquam incompletae deſcriptiones, nulla nota inſigniuit. In obſeruationibus autem, generibus ſaepe ſubiunctis, quid dubium ſit, et ulteriori egeat dilucidatione oſtendit. His tandem fragmenta generum adiunxit, quorum non nulla in aliis ſcriptoribus enarrata inveniebat momenta. Ipſorum generum inferiorum characteres hic fuſius adumbraſſe ſuperfluum eſſe iudicamus, quod paruae molis libellus facile ab iis, qui huic ſuam applicare voluerint ſtudio operam, comparari poſſit. Noua ſane generum nomina plura ſunt, quas proprii diſtinguunt characteres, de iis tantum nominibus, quae vel collectiue, ut vocant, vel pro generis, ex aſſumti methodi charactere definiti, ratione ab aliis adſumta fuerunt, quaeſtio dirimenda eſt, num eadem disiunctis nunc ſpeciebus, vel alii plane generi denuo illa ſint imponenda? quam certe rem ſcientiarum, in hiſtoria naturali adeo amplarum, non incrementi, quam difficultatis augendae potius praebere occaſionem autumamus. Vt exemplis

emplis haec clariora evadant, *Meleagris* LINNAEI alia eſt, ac illa MOEHRINGII, huius tamen genus aliquas etiam *Galli* LINNAEI ſpecies complectitur: *Iſpida* LINNAEI, etiam MOEHRINGII quoddam genus eſt, ſpecies autem, quae a LINNAEO propoſitae erant, ab aliis *Merops* et *Certhia* vocatae, penes noſtrum etiam ſingularia genera formant. Nonne igitur meliori iure, ne uni voci tot differentes tribuantur ſignificationes, exulare debuiſſet iſpidae nomen. Sic enim obſeruamus, *Emberizam* LINNAEI expunxiſſe Auctorem, quod alia ad *Chloridem* alia ad *Spinum* pertineat huius Linnaeani generis ſpecies. *Pelecanus* LINNAEI reiiciendus erat, quod ex adſumtis notis ad *Onocrotalum* referri meretur, ipſum autem hoc nomen alii adſcripſit Noſter generi, cui *platea* LINNAEI et anatis ſpecies iunguntur. Non eam tamen ob cauſam haec monere libuit, quo ſtudio, quod aſſiduum et accuratum eſſe cognoſcimus Cl. Auctoris, quidquam detrahamus, ſed ut alii, eius inſiſtentes veſtigiis, diſcant in hiſce, utut operoſe verſamur, rebus, mancam tamen noſtram relinqui intelligentiam. Promittit autem Cl. Auctor, ſe etiam exhibiturum eſſe ſynonyma omnium auium cum epicriſi, nec non, in quibus octodecim iam deſudauit annis, ſingularum auium pleniores deſcriptiones, ex ipſis naturae exemplis deſumtas, rariorumque figuris illuſtratas. Ex quibus certe plurimum lucis et illuſtrationis huic etiam ſcientiae eſſe acceſſurum haud aegre praeuidemus, et, quo laudabilis admodum ab eo poſita, opera ſperatum proxime conſequatur finem, ex animo optamus. Solet enim in eius modi rebus, ut ſcientiae cupidum iuuent, non accurata tantum delineatio, ſed ſolertiſſime etiam obſeruata proportio requiri, ut cum natura, omnia conueniant, quod, quam difficile ſit impetratu, nullus non intelligit.

IV. IACO-

IV.

IACOBI GISBERTI WOERTMAN, Anat. et Chirurg. Profeſſ. De proxima ſede, quam anima in corpore humano occupat, Oratio, Traiecti ad Rhen. 1752. 4. pl. 6½.

Hominis bina principia licet diſtinctiſſima inter ſe inueniantur, arctiſſimo tamen quodam vinculo iungi atque connecti ex mutua relatione, qua unum, alterius requirit auxilium, cognoſcimus. Eſt autem in anima ſingulare quid ab ipſius actionibus, cogitatione, intellectu, ratiocinio et iudicio plane diſtinctum, detegendum, quod in variis hominis mutationibus, v. c. animi commotionibus obſeruatur, et a Cl. Auctore *impetuoſa mentis proprietas* appellatur. Eſt porro fibris corporis muſcularibus *inſita et innata quaedam vis*, a generalibus corporum attributis non dependens, quae in omnium vix emortuarum et in viuarum beſtiarum corporibus diſſectis adhuc ſuperſtes eſt et excitari poteſt. Cordis enim motus in animali mortuo iam deſinens per digiti calidi attactum leuem, auriculae cordis inter digitos agitationem, inflatum, liquidum iniectum non tantum reſuſcitatur, ſed etiam cor ipſum a neruis, vaſis et membranis reſciſſum et e thorace exemtum per quadrantem horae immo ſemi horam ſeſe mouet et plane quieſcens leuiter irritatum iterum in motum reuocatur. Hic vero in reſecto et exemto corde motus a fluidi ſanguinei et neruei impulſu, qui tam diu non durat, explicandus non eſt, ſed ipſa vi indita motus vitales et naturales excitantur, durant et muſculi voluntarii per ipſam mentem mouendi apti ſunt promptitudini, qua animae obtemperant. Datur denique praeter hanc vim innatam et impetuoſam mentis proprietatem certus *intimus conſenſus*, quo, mentis impetu praeſente, in functionibus corporis noſtri tantae turbae oriuntur: Sic in morbis acutis illa

illa vis corporis inſita nimium mota et excitata animae impetum ita turbat et intendit, ut corporis vita tollatur. Quamuis itaque corporis et animae natura plane diuerſa ſit, corpus tamen animam in receptaculo quaſi continet, in quo haec, ut rerum extra ſe poſitarum notitiam ſibi acquirat, inſtrumentis quibusdam, neruis ſcilicet, ex encephalo oriundis et per totum corpus diſtributis, utitur. Ex neruorum origine, diſtributione, laeſione, doloris idea excitata, functionibus mentis ab encephalo turbato laeſis, concluditur, animae ſedem eſſe in capite. Ipſa autem anima in variis cerebri locis, ab auctoribus adductis, non habitat, ſed eius ſedes in illa parte eſſe debet, ubi eſt proximus inter omnes neruos, qui obiectorum impreſſiones propagant, connexus et qua vel infortunio, vel morbo deſtructa, animae functiones pereunt. Hinc animae ſedem Cl. Auctor deſignat in aiſtheterio generali, illo nempe loco, ultra quem impreſſiones, neruis ab obiectis ad ideas excitandas factae, non progrediuntur, ſed figuntur. Hunc locum vero illae tantum medullae partes, quae in cerebro, cerebello et medulla oblongata ante neruos immediate exiſtunt et e quibus nerui originem habent, efficiunt, ad quem neruorum impreſſiones penetrant, ut mens earum ideas ſibi formet, et e quo motus voluntarii, anima volente, progrediuntur. Quam opinionem Auctor noſter per diuerſas capitis et generalis aiſtheterii diſpoſitiones, quae ingenium et ſolertiam retardant vel augent, et per functiones animi a foeminarum paſſione hyſterica laeſas et ceſſantes, inſuper confirmari credit. Has itaque Auctoris meditationes, non quod nouitatem quandam prae ſe ferant, ſed lucem aliquam philoſophis accendant, adducendas eſſe putauimus.

V.

Diſſertatio de artificioſa foecundatione immerſiua ſeminum vegetabilium, Praeſide IOH. GOTSCHALK WALLERIO, Reſpondente IOHANNE FIHLMAN. Holm. 1752. 4. pl. 4.

Ad vegetationem ſeminum et plantarum tres in primis concurrere cauſas, nempe 1) vim intrinſecam, cuique ſemini propriam facultatem, ſe ſe mul-
p. 6. tiplicandi 2) vim extrinſecam, calorem ſcilicet ſiue inflammabile principium, 3) aquam ſimplicem, ſolam nutritionis plantarum materiam, Cl. Auctor demonſtrat. Hanc rem cum in alia diſſertatione * iam pertractauerit, eandem hoc loco fuſius repetere nolumus. In aqua in primis, quando hanc pro unico nutriente principio aſſumit, iuxta ELLERI ** hypotheſin, transmutatione particularum per radios ſolares facta, terram pingue et ſal acidum produci poſſe, aſſerit. Duplicia deinde foecundationis genera ſtatuit, primum ubi ager varie praeparatur, alterum ubi ſemina fertiliora redduntur; et varia deinde artificia immerſiua foecundandi ſemina Cl. Auctor disqui-
p. 13. rit. Intelligitur autem per artificia immerſiua ars, qua ſemina humido quodam, antequam ſeruntur, emolliuntur. Artificia haec ipſa ſunt 1) ſimplicia, quae unica materia abſoluuntur, et in aquea, vel alcalina, vel nitroſa diſtinguntur, 2) compoſita, quae pluribus materiis mixtis conſtant et vel ad ſaponacea alcalino pinguia, vel nitroſo pinguia, vel ad ſpirituoſum referuntur. His immerſionibus, quae forte ab hortulanis quibusdam ortae et antiquis notae fuerunt, corticem ſeminum duriorem emolliri, et ſemi-
p. 14. na nutriri et foecundari, credunt. *Aqua ſimplex*, qua ſemina

* Conf. Diſſert. de vegetationis principiis Holm. 1751. recenſit. in Comment. noſtr. Vol. I. Part. II. p. 326.

** Vid. Hiſtoire de l'Acad. Royale des Scienc. ann. 1748. à Berlin. 1750. 4. p. 7 ſeqq. Com. n. Vol. I. p. 125.

ſemina ad intumeſcentiam emolliuntur, facile aliquid virtutis extrahit, et ſemina ſic emollita, terrae commiſſa a calore ſolis exſiccantur, marceſcunt, ab aere humido nimis diſtenduntur, diffringuntur et vegetationi inepta fiunt, frigoreque ſuccedente, putreſcunt. Et felix ſeminum immerſorum, quae quandoque facta eſt vegetatio, potius coeli ſolique fauori et agricolarum induſtriae adſcribenda eſt. De *alcalino ci-* p. 17.
nerum et calcis viuae lixiuio, quo ſemina irrorari ſolent, dubitatur adhuc, an id poros vegetabilium intrare queat. Deinde ſalia alcalina quaecunque vim nutriendi non habent, et acrimonia ſua vellicante ſeminibus externe adhaerent eaque duriora reddunt; et lixiuium calcareum poros ſeminum magis obſtruit, ideoque nec in tubulos ſeminum intrare nec eadem nutrire poteſt. *Nitroſa* materia cum vaporibus aqueis mixta, vix in ſemina tranſit, et ſi quid p. 19.
perficit, nutriens in ſemine principium iam latens tantum mobile reddit et attenuat. Maior ſeminum nitro immerſorum fertilitas quandoque obſeruata, non in omni agro, nec omni tempore euenire poterit. Et laetum vegetabilium in terra nitroſa obſeruatum incrementum, non a particulis nitroſis, ſed a pingui in hac terra praeſente deriuandum eſt. Semina tandem vario modo immerſa non raro, accedente frigore etiam leniori, congelantur corrumpunturque. *Saponacea alcalino pinguis* mixtura, quae urina, aqua paludoſa pinguiori, lixiuio cinerum et calcis plerumque conſtat, ſemen quidem emollit et nutrit, eiusque inde incrementum primo quidem celerius profert, ſed poſt ea, hoc alimento deficiente, planta protruſa exareſcit, nec ſemina elaborat. *Ni-troſo pingues* mixturae, quae vegetabili et animali p. 22.
pinguedine, nitroſo lixiuio et alcalino ſale compoſitae ſunt, incrementum uberius per pinguedinem et aquoſum principium in ſeminibus producunt. *Spirituoſum* denique alimentum in ſeminibus liquida

 tenu-

tenuiora coagulat, et tanquam volatile ſeminibus non
p. 24. diu adhaeret. Eſt itaque nulla ſeminum immerſio tuta, ſed omnis medicata et periculoſa. Optima vero eſt maceratio alcalino oleoſa, pauliſper ad emollitionem ſeminum aliqualem tantum inſtituta. Et cum omnis terra nimis tenax magis ſolubilis, et nimis ſolubilis magis tenax reddenda ſit, de praeparatione, cultura et ſtercoratione agri potius ſolliciti eſſe debent agricolae.

VI.

D. IO. ERN. HEBENSTREIT in Vniuerſitate Lipſienſi Therapiae Prof. Publ. Facultatis Medicae Decani, Vrbis Phyſici Anthropologia forenſis ſiſtens medici circa rem publicam cauſasque dicendas officium cum rerum anatomicarum ac phyſicarum, quae illud attinent expoſitionibus. Editio altera c. fig. aeneis. Lipſiae ſumtibus haeredum Lankiſianorum. 1753. 8. Alph. I. pl. 20½. c. dedic. et prooem.

De eodem, cuius alteram iam indicamus editionem, libro iam olim quidem diſſerendi habuimus occaſionem *: facere tamen non poſſumus, quin eiusdem denuo iniiciamus mentionem, cum quatuor tabulae in aere inciſae ei nunc adiectae ſint, quarum rationem adhuc cum lectoribus noſtris communicandam eſſe, putamus. Poſtquam enim prior eius editio tanto cum lectorum applauſu fuerat excepta, ut ſecunda vice prelo eum bibliopola ſubmittere vellet, varia e muſeo ſuo ipſi delineanda conceſſit Cl. Auctor, quibus unum alterumque libri argumentum magis illuſtrari, eique maior inde utilitas conciliari poſſet. In ſectionis primae capitis primi paragrapho quinta praeter alia monitum fuerat, partem curae magiſtra-
tuum

* Comment. noſtr. Vol. I. P. III. p. 365.

tuum naſcituris debitae in eo quoque poſitam eſſe, ut terriculamenta, quae grauidarum animos horrida aliqua viſi obiecti idea percellere, indeque ipſum embryonem vitiare poſſint, e conſpectu publico amoveant. Talis igitur monſtri, quod humanum eſt, imaginem prima ſiſtit tabula. Capitis informis fronti inſidet ſingularis tumor, totius facici forma, oculi, naſus, os, ipſaque artuum et ſuperiorum et inferiorum conformatio, a forma atque pulchritudine homine digna valde abludunt. Prima tabulae ſecundae figura caput oſſeum infantis recens nati oſtendit, eam ab cauſam notatu dignum viſum, quod ſuperioris mandibulae compages hiſcat, labiique leporini ſimilitudinem referat, ad ea, quae ſub finem paragraphi ſextae iam dicti capitis dicta ſunt, illuſtranda hic loci depicta. In eadem quaque calua membraneus ille verticis infantilis contextus, qui fonticulus dicitur aut fontanella, clare conſpicitur, ideoque ad ea, quae de hacce capitis parte in ſectionis ſecundae membri primi capitis tertii paragrapho tertia prolata fuerant, clariora reddenda refertur. Binae autem reliquae eiusdem tabulae figurae bregmatis os, ex infante deſumtum, in integrum os nondum prorſus conuerſum, ideoque oſſi fiſſo ſimile, repraeſentat, quod exempli loco ſubiungitur illi monito, quod in ſectionis ſecundae membri ſecundi capite primo ad finem paragraphi duodecimae datur, ne fiſſuras oſſi illatas eſſe exiſtimemus, cui ſimilis conditio viſa adhuc naturalis eſt. Tabula tandem tertia et quarta ad paragraphum primam capitis ſecundi membri tertii ſectionis ſecundae ſuppeditant exempla, quarum haec caput infantuli ex hydrocephalo tumidum oſtendit, quali tamen ideo humanitas denegari nequit; illa vero foetum ſiſtit, cui monſtroſum penitus caput eſt, ab humana forma totum recedens, et quod ea de cauſa iuſtam illi dubio occaſionem praebet,

 num

num hominem esse natum sacro fonte haud indignum, credere liceat?

VII.

Lettres sur la certitude des signes de la mort, où l'on rassure les Citoyens de la crainte d' être enterrés vivans. Avec des Observations & des Expériences sur les Noyés. Par M. LOVIS, Conseiller et Commissaire pour les Extraits de l'Académie Royale de Chirurgie, Démonstrateur Royal, & membre de la Société Royale de Lyon. A Paris. chez Michel Lambert, 1752. 12. mai. pagg. 376.

i. e.

Epistolae de certitudine signorum mortis, in quibus metus iste ciuibus leuatur, ne viui olim sepeliantur. Accedunt obseruationes de hominibus in aqua submersis.

Si qua grauis umquam inter medicos agitata fuit quaestio, ea certe est: num signa mortis certa sint? Inter omnes adhuc constat, quantam inter medicos et rei publicae administratores, attentionem excitauerit illa dissertatio, quam Cl. WINSLOW. anno huius saeculi quadragesimo Parisiis defenderat: *An* scilicet *mortis incertae signa minus incerta a chirurgicis quam ab aliis experimentis?* Omnibus, quae de praegressa vera morte habemus, signis suam vir ille Clarissimus denegauerat certitudinem; quam deinde sententiam paulo post alius vir doctus, Cl. BRVHIER, qui illam dissertationem gallice reddidit, non adoptauerat solum, sed ulterius quoque persecutus fuerat. Nunc vero nuper contra illam insurrexit Cl. iam indicati libri Auctor, in eoque comprobare in se suscepit, quod non solum periculosum sit, demortua hominum corpora diu relinquere insepulta, sed etiam quod

quod alia ſigna eaque certa ſint, ex quibus vere mortuos ab aliis, talibus modo viſis, diſcernere queamus, absque expectata putredine. Quem in finem diſceptationis ſuae initium inde capit, ut in *prima epiſtola* demonſtret, CELSVM * atque LANCISIVM ** in iis locis, quae illi de ſignis mortis minus certis ſententiae occaſionem dediſſe dicit, et quae viri illi paulo antea nominati quoque adduxerant, aliam eamque prorſus contrariam aluiſſe ſententiam; eam porro opinionem ipſi arti ſalutari eiusque certitudini multum detrahere, cum potius conſtet, fuiſſe in arte viros, qui vel ultimam vitae horam in aegrotis praedicere ſciuerint. In *ſecunda* deinde *epiſtola* relationes quasdam ex iis, quas Cl. BRVHIER de hominibus obiiſſe creditis enarrauerat, Cl. Auctor diiudicat, ea de iis forte mouenda lite: num omnes quoque verae ſint? nunc neglecta, ex iisque ipſis infert, quod earum multae, ſigna mortis eſſe certa, aperte declarent, ipſaque eorum, qui mortui habiti ſint, aut viui iam iam ſepulti, exempla non probent, illa ſigna fallere. Concedit quidem omnino, homines tantum mortuos viſos terrae iam demandandos, aut cultro anatomico ſubiiciendos, ad vitam iterum reuocatos fuiſſe; ideoque eorum, qui rem publicam adminiſtrant, curam ex merito laudat, qui nimiam in ſepeliendis mortuis feſtinationem legibus coercuerunt: inde autem ſequi negat, ſigna iſta, quibus viuentes adhuc a vere mortuis diſcernere poſſumus, eſſe nulla, vel certe admodum fallacia; ſed vel eorum, qui funera curant, ignorantia vel negligentia id accidiſſe dicit, ut tales inter cadauera non numquam relati fuerint, quos vita nondum penitus deſeruiſſet. Alio praeter ea argumento pro ſua confirmanda ſententia uſus fuerat Cl. BRVHIER atque nimirum perhibuerat, cultiores olim populos per aliquot dies conſeruaſſe demortuorum

* De re medica lib. 2. cap. 6.

** De mortibus ſubitaneis lib. I. cap. 15 et 16.

rum ciuium corpora ante, quam ea ſepeliuiſſent aut combuſſiſſent, idque ex ea cauſa ab iis factum fuiſſe, ut intelligerent, num illi vere vitam ſuam finiiſſent; ideoque etiam datas fuiſſe leges, ut alii eorum mortem deplorarent, quo minus homines adhuc viuentes, mora ſcilicet interpoſita, defunctorum ſortem
p. 72. experirentur. Vt haec autem opinio vera ſit, tantum abeſſe in *epiſtola tertia* Cl. Auctor docet, ut ii potius, qui antiquitatem diligenter habeant cognitam, probe norint, alias gentes plane non alicui ſepulturae dediſſe ſuorum cadauera, alias vero easque manſuetiores, v. c. iudaeos, qui nihil ex patriis moribus labare umquam ſinant, ideoque noſtris adhuc temporibus, quantum quidem poſſint, eos ſeruent, cito poſt mortem humaſſe, vel illa modo tam diu ſuper terram reliquiſſe, donec funus, et, quae ad id pertinent, curata fuerint. Verum quidem eſſe, ait Auctor, Romanos olim, et inter eos tantum opulentiores, defunctorum corpora per aliquot dies ut plurimum aſſeruaſſe, ſed eam ſaltem ob cauſam illud ab iis factum fuiſſe exiſtimat, ut vanitati ſuae luxuique ſatis facturi, omnia ad exequiarum pompam apud illos ſolemnem praeparandi tempus nanciſcerentur; quem in finem etiam corpora eos inunxiſſe, uti alias gentes aromatibus ea obtegiſſe, ut putredinem atque foetorem ab iis arcerent. Quibus omnibus excuſſis,
p. 115. ea tunc mortis ſigna, quae fallere nequeant, in *epiſtola quarta* proponuntur. Poſtquam igitur eum in finem corporis humani ſic dictas functiones breuibus perpendit, atque ſecundum earum rationem plurima, quae de corporibus mortuis apparentibus capere ſoliti ſunt et veteres et recentiores, experimenta examinauit Cl. Auctor, eaque omnia, praeter veſicatoria, vel cauſticum potius lapidem, coxis applicata, omnibus numeris abſolutam de morte certitudinem haud praebere docuit: per experientiam tum accurate obſeruatam, et per multos annos conſtantem deprehen-

hensam, se didicisse ait, quod eo ipso verae mortis momento, quo omnes vitales motus prorsus cessant, immo ante naturalis caloris imminutionem vel certe extinctionem, rigidi euadere soleant articuli, ideoque membrorum in aliquo subiecto adhuc superstes flexilitas, etsi praeter id nulla alia adhuc supersint vitae signa, indicio satis insigni sit, vitam illud nondum deposuisse. Si quis autem quaestionem moueat, p. 147.
num artuum rigor de praegressa morte semper testari queat, et numne in quibusdam morbis, certe conuulsiuis, si quando iis superueniat syncope, membra sint minus flexilia, corpus nihilo tamen minus imaginem mortis referat? In eo mortis simulacro, respondet Auctor, cum ipsa mortis visa specie simul et eodem tempore obseruari rigorem; in vere autem mortuis ipsam talem iam creditam mortem eum subsequi; idque deinde esse annotandum, quod musculi in conuulsionis statu duri sint ac inaequales; atque antagonistae contrariam sistant indolem; in mortuis autem corporibus musculi omnes sibi sint similes; tandem vero clarissimum distinctionis signum inde peti posse, quod rigor artuum a conuulsionibus ortus tam vehemens sit, ut motus ei, a conuulsis musculis praestito, oppositus fere numquam laesis membris conciliari possit, haec certe, si in oppositum quoque latus flectantur, vi tamen aliqua in pristinum statum se restituant; in cadaueribus autem leges motus corpori inanimato proprias semper obseruari. Alia quoque plura ad id, de quo iam dictum est, accedere p. 151.
dicuntur signa. In morte enim saltem apparenti facies haud immutatur, in vera autem flaccescit, color eius pallidus, plumbeus et quasi croceus fit; sin autem a morbo cachectico talis iam antea factus fuerit, cetera signa errorem inde oriundum impedient. Alius quidem adhuc casus datur, in quo omnia iam indicata signa non sufficiunt, ubi scilicet a summo frigore mors producta esse videtur: fimus autem,

quo talis homo frigore tactus cooperiendus est, et reliqua tum adhibenda auxilia omnem difficultatem breui tollunt. Pone vero, inquit tandem Auctor, in tanta rerum atque causarum varietate accidere quidem aliquando posse, ut membra hominis, quam vita tamen prorsus deseruit, flexilia maneant: attamen ex oculorum habitu certissima mortis signa depromi poterunt. Praeter id enim, quod omnes gentes de oculorum splendore amisso, et de viscido illo muco super corneam inducto, occasionem tritae illius dicendi formulae: oculi fracti sunt; de vita nunc actum est, desumere soliti sint; aliud, eoque iam al-
p. 155. lato adhuc certius, quin et omnia reliqua, certitudine sua, superans signum oculi flaccidi et molles simul facti suppeditant, ita ut, hoc praesente signo, neminem amplius de vera morte dubitare posse atque de-
p. 160. bere, Cl. Auctor asseueret. Quam ab rem denuo contra Cl. BRVHIER insurgit, atque primo in sequenti, quae in ordine *quinta* est, *epistola* ipsum ab illo stabilitum principium oppugnat, quo maculas liuescentes in cadaueribus conspicuas, et singularem foetorem cadauerosum, ideoque putredinis initia, sola eaque tantum certa mortis esse signa dixerat. Tales enim maculas, istumque foetorem, certa putredinis signa semper esse negat, cum et inter viuos reperiantur, qui foetidissimis effluuiis suam inquinent atmosphaeram. Fieri quoque posse deinde monet, ut et corpora, demortua visa, in aequiuoco statu putredini sint obnoxia, cum homines dari experientia doceat, qui unius alteriusque corporis membri, putredine gangraenosa corrupti, usum perdant, nihiloque tamen minus viuere pergant. Ad modum autem damnosum esse illum morem, porro dicit, quo corpora tam diu asseruari debeant, donec putrescant; in eoque tum satis multus, et, uti certe nobis quidem videtur, nimis scrupulosus est, ut, effluuia ista viuentes inficere, grauibusque inter eos oriundis morbis ansam

ansam facile atque crebro dare posse, demonstret. In eo autem quin nosmet ipsi lubenter eius sententiae subscribamus, facere non possumus, quando hac occasione vehementer in eam consuetudinem inuehitur, qua in multis locis haud pauci sepeliri solent in templis, quippe qua re, quoties ibi aperitur sepulcrum, aer, per se iam iis in locis ut plurimum effoetus suaque elasticitate destitutus, tetris exhalantibus particulis magis adhuc corrumpitur. In ultima tandem, quae *sexta* est, *epistola* ea, quae Cl. BRVHIER circa funera obseruanda praescripserat, sub examen reuocat, ex iisque alia, ut haud firmo innixa principio, arctioribus circumscribit limitibus, alia vero laudat, et inter ea in primis chirurgos artis suae peritos vel et medicos publica auctoritate in singulis urbibus minoribusque locis constituendos suadet, qui ad omnes obiisse creditos vocari, iudiciumque de iis ferre debeant, num vere mortui sint, an tales modo esse videantur? Eam deinde, cuius iam epitomen dedimus, dissertationem excipit alia, quae noua eaque memoratu satis digna continet experimenta, ex quibus inferre Cl. Auctor annititur, quaenam eorum, qui aqua submersi sunt, vera sit mortis causa, et quibus auxiliis tales infelices ex apparente morte ad vitam reuocari queant? Variis, quas de hoc argumento eruditi huc usque aluerunt, opinionibus examinatis atque refutatis, multa, quae eum in finem cum canibus instituit, experimenta recenset, ex quibus omnibus apparet, aquam ipsos ingredi pulmones, ideoque motum eorum tollere, atque mortem animalis efficere. Semper enim non aquae solum partem in ipsis pulmonibus inuenit, reliqua eius, quae intrauerat, parte, propter admixtum aerem, spumae sub forma apparente; sed et, quod rem magis adhuc confirmare videtur, talem, in quali animalia submersa fuerant, ita ut e. g. bronchia atque pulmones atrum referrent colorem, si aquae isti adfusum antea fuerat atramentum.

p. 192.

p. 221.

tum. Ne quis vero existimaret, aquam post mortem demum ingressam fuisse pulmones, animalia, quae antea suffocata fuerant, in eam intrusit, tumque ne guttulam eius quidem in pulmonibus deprehendere potuit. Tandem vero, vt demonstraret, in ipsa animalis submersi inspiratione, et eodem mechanismo, uti fluida quaeuis, retracto embolo, in siphonem trahuntur, aquam deduci in pulmones, canis posteriores pedes alligauit alicui loco firmo, ita ut eius inuerse suspensi caput in aquam usque pertingeret. Sed et hoc enecati modo animalis pulmones idem docuerunt, quod in reliquis obseruare licuit. Ne vero nimis longi simus, ad ipsam dissertationem lectu omnino dignam lectores nostros ablegamus, ut
p. 250. ipsa ibi legant experimenta. Eam deinde sequitur praescriptum illud a Cl. DE REAVMVR exaratum, et regis iussu iam anno huius saeculi quadragesimo publici iuris factum, de modis, quibus hominibus ex
p. 261. aqua extractis auxilium ferri queat, cui Noster subiunxit examen satis amplum, in quibus nimirum articulis illud aut corrigi aut amplificari possit. To-
p. 300. tum denique librum finit a nobis iam supra indicata Cl. WINSLOVII thesis, et latine scripta et gallice reddita, quam Cl. BRVHIER etiam primae sui de hoc argumento libri editioni proposuerat.

VIII.

Histoire de l'Academie Royale des sciences & belles lettres année MDCCL. à Berlin chez Haude & Spener 1752. 4. alph. 2. pl. 21. tab. aen. 11.

hoc est

Historia academiae regiae scientiarum et bonarum literarum an. 1750. Berolini etc.

In praesenti volumine classis prima, quae philosophiam experimentalem spectat, sequentes com-

com-

mentarios, qui noſtra attentione omnino digni ſunt, exhibet.

1. *De natura et affectionibus aquae communis, quatenus corpora diſſoluit.* Auctore Cl. ELLERO. In hac disquiſitione Cl. Auctor nec ad elementares aquae particulas, quae in diſſolutione corporum agunt, nec ad particulas minimas ſolutas et in aqua diſperſas reſpicit; ſed, cum haec minima ſenſibus attingi nequeant, phaenomena potius non nulla, in diſſolutione corporum obuia, attendit. Si ſufficiens copia particularum ignearum in aqua diſperſa eſt, eadem fluida deprehenditur et ut menſtruum ſoluens conſiderari poteſt, et gelu coacta aqua, ſi ad gradum caloris, ſub quo ebullit, deducitur, ad $\frac{1}{24}$ circiter voluminis extenditur, quo in caſu, praeter moleculas peregrinas aquae immixtas, etiam calorem ſpecificam grauitatem augere poſſe, experimenta docent. Praeter ignem aer quoque ſubtilis in interſtitiis aquae haeret, non elaſticus in ſua mixtione, ſed talis redditur, quando vel per ignem, vel ſub antlia pneumatica, ex aqua expellitur. Regreſſus aeris in aquam adeo difficilis eſt, ut MARIOTTVS et BOERHAAVIVS iam aſſeruerint, non commixtionem aeris cum aqua fieri, ſed veram aeris in aqua ſolutionem; et Cl. Auctor experimento accurate inſtituto cognouit, aerem aquae admixtum partem centeſimam et quinquageſimam totius maſſae non excedere. In tranſitu hic monet, aerem in aqua nubibus incluſa ſolutum, calore liberum redditum, cauſam tonitruum dici poſſe. Aqua itaque communis eſt compoſitum ex materia primitiua glaciali, aere et igne; et ignis eſt cauſa fluiditatis; ipſae vero tenuiſſimae aquae particulae, nullis experimentis disquirendae, in vaporibus elaſticis ita ſubtiles redduntur, ut Auctor in eam opinionem ducatur, ac ſi ignis ipſa elementa ſphaerica aquae in tenues cylindros ſpirales elaſticos mutet, quo in caſu

p. 67.

p. 72.

casu tamen incognita particularum figura per hypo-
p. 74. thesin assumitur. Rationem, qua aqua alia corpora penetrat eaque dissoluit, in pondere et subtilitate particularum alii, alii in minore cohaesione particularum corporum soluendorum, alii in maiore attractione particularum aquearum et soluendarum ponunt, quas auctorum hypotheses breuiter tantum recenset, et suam subiungit explicationem, qua calori in aqua contento vim dissoluentem adscribit. Praecipua eius
p. 77. asserta haec sunt: aquam omni calore destitutam nihil dissoluere: aquam communem tantum vehiculum esse caloris: vim itaque soluentem aquae gradui caloris semper proportionatam esse: aquam non nisi calorem 212 graduum suscipere posse, reliquam caloris partem dissipari in auras: in machina papiniana gradum caloris auctum efficere, ut vis dissoluens naturali auctior euadat, et ossa et cornua soluat: aqueas denique particulas suscipiendis tantum et aequabiliter distribuendis particulis per ignem solutis
p. 79. inseruire. Haec prima dissoluentium classis dicitur Cl. Auctori, ubi ignis per aquam, cum qua coniungitur, agit; alteram classem vero constituunt dissoluentia siue menstrua, in quibus ignis in materia oleosa vegetabili et inflammabili, fermentationis ope aquae iuncta, concentratus fuit. Spiritus vini vel frumenti, corpora, quae aqua intacta relinquit, dissoluens, in hac classe nominari meretur; hic tamen non nisi vegetabilia corpora soluit, ex quibus menstruum hoc ortum traxit. Aquam simplicem et hoc in casu, ut vehiculum ignis, considerari posse, ex eo patet, quod alcohol vini, per deflagrationem dissipati, vapores aquam simplicem referant. Obiter quaedam de fermentatione altera, quae acida est, et de putrefactione et destillatione corporum animalium, qua spiritus alcalini producuntur, addit; quae tamen menstrua in explicatione phaenomenorum solutionis forte accuratius cum reliquis comparari debuis-

buissent. Vnde enim vis aceti in soluendis corporibus mineralibus, cum vehiculum ignis, scilicet inflammabile, excussum sit? In tertia classe dissoluentium acida mineralia in scenam producuntur. Et in his aqua communis in censum venit, licet ad acidum, in quo igneae particulae concentratae sunt, magis respiciendum sit. Acidum uniuersale, quod in aere dispersum est, igneas particulas a solis radiis recipit, sed ad solutionem corporum applicari non posset, nisi in nitro, sale marino, alumine, vitriolo et sulphure figeretur, et vi ignis inde expulsum in aqua, tanquam vehiculo, contineretur. Aquam enim et hic concurrere ostendit experimentum, quo acidum vitriolicum, cretae vel terris absorbentibus affusum, aquam supernatantem insipidam relinquit. Haec sunt praecipua phaenomena, quibus Cl. Auctor aquam tanquam menstruum considerauit; eo tamen deductus fuit, ut ignem, tanquam soluens uniuersale, consideraret.

p. 81.

2. *De phaenomenis, quae se produnt, quando salia quaeuis in aqua communi separatim dissoluuntur*, disseruit Cl. ELLER. Postquam ea, quae in praecedenti commentario ostensa fuerunt, breuissimis indicauit, praecipue deinde monet, salium dissolutionem aquam ratione caloris ita immutare, ut per haec experimenta glaciem inde producant. Cum vero ea, quae clarissimi viri GEOFFROY, AMONTONS et MVSCHENBROECK hac in re tentauerunt, dissensum aliquem ostendant, nec salia media artificialia ab iis adhibita fuerint: Cl. Auctor doctrinam de igne et salibus, non nullis tentaminibus institutis, iterum illustrare suscepit. Nos, qui experimenta ipsa repetere haud possumus, summam eorum ita indicabimus, quo, quid in hoc commentario praestitum fuerit, lectores intelligant. Primo itaque disquisiuit, quaenam salia, et in quonam gradu, aquam, in qua dissoluuntur, refri-

p. 83.

p. 85.

frigerent? Quem ad modum igitur in primis ſalia,
quae alkali volatile acido minerali iungunt, maxime
refrigerant, ut ſal ammoniacum, immo ipſum alkali
volatile, ut ſal volatile cornu cerui; ſic e contrario
vitriolum album, ſal amarum ſedlizenſe, et ſal mira-
bile GLAVBERI, caloris augmentum produxerunt.
p. 88. Alterum phaenomenon copiam aquae, quae ad ſalium
ſolutionem requiritur, concernit. Cum igitur, ex-
perimentis accurate inſtitutis, in rationem huius dif-
ferentiae inquireret Cl. Auctor, eandem in denſitate
diuerſa ſalium inueniri poſſe credidit, ideoque ean-
dem nouis experimentis tentauit, et in vaſis cylin-
dricis obſeruauit, quantam copiam aquae ſal immiſ-
ſum expelleret; eo ipſo vero aſſertum confirmare
haud potuit, quoniam vitriolum album, ſal gemmae,
p. 91. tartarus vitriolatus, arcanum duplicatum, ſal epſo-
nienſe, ſal volatile cornu cerui, pondere ſpecifico
conueniebant, nihilo minus tamen ratione quantitatis
aquae ad ſolutionem requiſitae quam maxime differe-
bant. Quo vero rem accuratius definiret, ad geneſin
ſalium, ex diuerſis corporibus ortam, regrediendum
eſſe intellexit, ſed experientiae dubiae et difficulter
inſtituendae ulteriorem diſquiſitionem impediuerunt.
Tertium phaenomenon oſtendit, in aqua communi
definitam ſalis copiam ſine voluminis augmento diſ-
ſolui poſſe. In phiala itaque ad definitam aquae
quantitatem diuerſa ſalia addidit, et, quantam copiam
ſalis aqua ſine voluminis augmento aſſumat, diſquiſi-
uit. His experimentis interſtitia in aqua demon-
ſtrantur, quae alias particulas in ſe recipiunt, indeque
ſphaerica particularum aquae figura quodam modo
p. 95. declaratur. Vltimum phaenomenon, per experi-
menta definiendum, oſtendit, aquam, uno ſale ſatura-
tam, alia adhuc ſuſcipere poſſe, quia inter ſalium mo-
leculas eodem modo, uti inter aquae particulas, in-
terſtitia relinquuntur, nouis particulis ſuſcipiendis
apta.

3. *Ten-*

3. *Tentamen de praeparatione vaſorum, quae vehementiſſimum ignis gradum ferunt et ita corpora in fuſione conſtituta ſatis coercent.* Auctore Cl. POTT. p. 99.
Argumenti huius dignitas primo declaratur, cum non tantum in diſquiſitione corporum chemica, ſed et in variis artis productis vaſa, quae ignem vehementiſſimum ferunt, requirantur. Exhibet itaque Cl. Auctor experimentorum, in *Lithogeognoſia* olim expoſitorum, veram applicationem, et primo generales quas- p. 191.
dam obſeruationes praemittit, e. g. maſſam ad vaſa formanda aptam nec ſiccam nimis, neque humidam eſſe debere; argillam pinguem, lentum ignem, macram vero vehementiorem ferre; ſal commune in flammas iniectum, vaporem producere, qui efficit, ut, dum vaſa igne indurantur, ſuperficies denſior et polita euadat, uti in vaſis Waldenburgenſibus obſeruamus, ſal commune vero maſſae admixtum fiſſuras potius inducere; vaſa fuſoria, quae vitra e. g. plumbi et antimonii continent, amplo, quae vero regulos metallorum et ſemimetallorum ſuſcipiunt, conico fundo inſtructa eſſe debere. His praemiſſis, ad eas res conſiderandas ſe conuertit, ex quibus vaſa fuſoria conficiuntur, nec tantum earum indolem breuiter declarat, ſed et variam compoſitionis proportionem, per tentamina vel aptam vel minus aptam deprehenſam, indicat. Cum itaque non niſi ſeriem experimentorum exponat, nos, qui cuncta repetere non poſſumus, primaria tantum obſeruata breuiter recenſebimus. Aut argilla, aut lapis argillaceus, materiem p. 105
vaſis fuſoriis praebet aptiſſimam, et, uti argilla communis lateritio operi apta, cum excrementis equinis commixta et quaſi digeſta, ad vaſa, quae aliquot libras metalli per paucas horas in fuſione ſuſtinent, aptiſſima eſt; ſic illa ad labores docimaſticos accuratius ſuſcipiendos inepta deprehenditur: Sabulum enim, marga ſiue calcarea terra, et particulae martiales, copioſius admixta nocent, et, licet ſabulum et par-

ticulae martiales, definita quadam proportione admixta, maſſam haud ineptam reddant, marga tamen minus conuenit. Fuſius igitur de ſabuli admixti indole et copia agit Cl. Auctor. Subtile vix valet, ſed quodam modo craſſius, non coloratum, id, quod vaſa ſic dicta haſſiaca declarant. Cum vero vitra, diu in
p. 110. fuſione ſuſtinenda, ſabulum in vitrum mutent; hoc vero in caſu argilla magis reſiſtat, eandem coctam ſiue uſtam, e. g. partes fiſtularum, quibus tabaci fumum ſugimus, comminutas, argillae molliori miſcuit; proportionem itaque commiſcendorum, et uſum admixti ſalis ſimul declarauit. Cum vero vaſa
p. 115. eo modo parata ſaepius nimis poroſa ſint, qua ratione hoc vaſorum vitium corrigatur, exponit, vitro nimirum contuſo, in primis vitro plumbi, nec non particulis martialibus. Minime vero limatura ipſa, ſed croci martis, varia ſub forma occurrentes, in primis in terris bolaribus, huic fini inſeruiunt; proportio tamen martis ad maſſam argillae exigua ſit, e. g. ad uncias decem argillae partim recentis, partim coctae, drachmae duae capitis mortui vitrioli ſufficiunt.
p. 124. Ad apyras terras, quatenus compoſitionem vaſorum fuſoriorum ingrediuntur, examinandas tranſit Cl. Auctor, et de creta monet, eandem denſam et excauatam fuſioni corporum interdum inſeruire: diſquirit itaque, quo modo terrae alcalinae, per ignem in calcem mutatae, ad fuſoria vaſa applicari poſſint, et quanam proportione vel cum argilla, vel cum aliis terris, componi debeant, et his experimenta, cum oſ-
p. 128. ſibus calcinatis inſtituta, iungit. Simili modo quoque terras gypſeas examinauit, quae cum argilla in vaſis fuſoriis calcinatae, inſignem duritiei gradum obtinent, nec vehementiſſimo igne mouentur; vaſa vero ipſa ex ſimili maſſa praeparata eundem ignis
p. 131. gradum non ferunt. Et talcum ad vaſa fuſoria effingenda adhibitum, et fuſioni vitri plumbi in primis conuenire creditum fuit; ſed in commixtionibus variis

riis

riis inſignem fluiditatem oſtendit. Simili ratione non nulli, ſed minus recte, alumen plumoſum ignis vehementiae diu reſiſtere poſſe aſſumſerunt. Poſt p. 135. quam non nulla de plumbagine ſterili, magneſia et ſmiride, ſubiunxit, ad ſteatitem ſiue cretam hiſpanicam conſiderandam progreditur Cl. Auctor. Lapis hic, ad terrae indolem accedens, excauatus adhiberi poſſet, niſi pretium, in primis in optimo ſinenſi, nimium eſſet, et vaſa inde parata in igne paulo vehementi facile finderentur; cum argilla aliisque rebus tamen apta proportione remixtus vaſis fuſoriis optimis conficiendis inſeruit: e. g. octo partes ſteatitis cum ſimili copia argillae uſtae, unaque parte lithargyrii firma illa et alba vaſa ſiſtunt, in quibus vitra ſiue gemmae artificiales coquantur. Lapis ſerpenti- p. 138. nus et nephriticus metallici quid continent, hinc, ſi etiam compoſitiones ingredi poſſent, colore peregrino tamen maſſas fundendas inficerent. Plumbum p. 140. ſcriptorium, ex quo vaſa Ypſenſia ſiue paſſauienſia parantur, continendis in fuſione metallis conuenit; ſalia tamen et vitrum plumbi facile per vaſa inde parata tranſeunt, et maſſae fundendae puriores ab iis colore obſcuro inquinantur.

4. *Examen particularum, ex quibus lapides compo-* p. 144. *nuntur, qui, calcinatione praegreſſa, per carbones ita mutantur, ut luci expoſiti, poſt ea in obſcuro flammae ſplendorem exhibeant: addita eſt ratio compoſitionis artificialis horum lapidum.* Auctore Cl. MARGGRAF. Lapides poſt calcinationem lucentes in alio iam commentario diſquiſiuerat Cl. Auctor, et conuenientiam non nullorum lapidum noſtratium cum lapide bononienſi declarauerat *. Nunc in eo eſt, ut particulas, lapides hos conſtituentes, curioſius exponat. Poſtquam

* vid. Hiſtoire de l'Acad. Roy. des Scienc. de Berlin ann. 1749. p. 56. ſeqq. et Commentarios noſtros Vol. I. Part. III. p. 394.

quam enim ille ex peculiari grauitate, odore ſulphuris et efferueſcentia cum acidis, poſt calcinationem cum carbonibus factam, hos lapides ex acido vitriolico et terra alcalina conſiſtere perſpexerat, opinionem hanc variis experimentis confirmare anniſus eſt. Experimenta vero non tantum cum lapide bononienſi, ſed et cum ſpatho fuſili ponderoſo et lapide ſpeculari ſiue glacie mariae, inſtituit. Hi omnes in minores partes diffracti et ex retorta deſtillati, parum vaporis inſipidi exhibuerunt: addito vero puluere carbonum, et ſpiritus volatilis ſulphuris, et parum ſulphuris in collo retortae, apparuit, certo indicio, inflammabile carbonum acido vitriolico iunctum fuiſſe. Reſiduum, quod in retorta remanſerat, lumini expoſitum, in tenebris tamen lucem non retinuit, niſi
p. 147. in lapide ſpeculari. Lapides noſtros porro cum alcali vegetabili, ſale ſcilicet tartari puriſſimo in crucibulo compoſuit, et poſt calcinationem maſſam, aqua ſolutam, per filtrum depurauit, ad cryſtalliſationem diſpoſuit, et tartarum vitriolatum per varia tentamina diſquiſitum, et verum inuentum obtinuit Cl. Auctor. In pollinem tandem redacti lapides, addito alcali fixo vegetabili, in aqua ebulliendo agitati, tartari vitriolati cryſtallos dederunt. Terrae, in fil-
p. 150. tris collectae, examini ſubiectae, acido nitri et ſalis ſoluebantur, cum ſale ammoniaco tritae, ſal volatile liberum reddebant, ſulphur commune coquendo ſoluebant, et ita omnes affectiones terrae calcareae referebant, qui effectus omnes in lapidibus ipſis in pollinem tritis non obſeruabantur. Cl. Auctor porro terras illas, in filtro relictas, in ſpiritu nitri diſſoluit, ſolutionem aqua diluit, addito ſpiritu vitrioli, praecipitauit, et cryſtalliſatione ſubſequente, concretiones albas et ſplendentes ſeleniticas obtinuit, quas, in pollinem redactas, cum tragacanthae ſolutione in placentas formauit, quo deſiccatae, cum carbonibus ſtratificatae et calcinatae, ad lumen recipiendum et in tene-

tenebris retinendum aptae euaderent. His itaque de p. 153.
indole particularum, lapides noſtros componentium, expoſitis, ad formationem lapidum artificialium ex terra calcis et acido vitriolico explicandum, progreditur Cl. Auctor. Aquae calcis viuae bene ſaturatae duodecim menſuras, addita uncia una olei vitrioli, retortae immiſit, et ſubductis per deſtillationem tribus partibus, quarta relicta dedit cryſtallos ſeleniticas, quas elotas et leuiter calcinatas cum tragacanthae ſolutione in maſſam redegit, et ſtratificatione et calcinatione cum carbonibus facta, lapidem lumen recipientem et in tenebris ſeruantem obtinuit. Alia quoque ratione, lapidem calcareum in ſpiritu nitri ſoluendo et ſolutionem diluendo, addito ſpiritu vitrioli, cryſtallos ſeleniticas, ſimili modo ut priores tractandas, produxit. Solutiones vero lapidis calca- p. 157.
rei nunc commemorati cum ſolutione vitrioli martis et veneris commixtae ſeleniticas quidem particulas praecipitarunt, quae tamen, experimento continuato, ob particulas metalli immixtas, lucentem indolem non obtinuerunt; cum ſolutione aluminis tamen experimentum melius ſucceſſit. Ex his etiam geneſis naturalis lapidum noſtrorum intelligitur. Quot ſunt p. 159.
aquae, quae lapidem ſtalactitem deponunt, qui ſaepius lapidi calcareo ſimillimus eſt! Quot porro ſunt aquae vitriolicae et aluminoſae, quae, ſi cum prioribus concurrunt, ſimilem noſtris lapidibus materiam omnino progenerant! In commentario ſupra citato p. 160.
Cl. Auctor aſſeruerat, lapides accurate praeparatos, calore fumi agitatos, lucem ſpargere poſſe: tentaminibus tamen continuatis, errorem commiſſum agnoſcens, affirmat, nullum lapidem lumen ſpargere poſſe, niſi antea per tempus aliquot luci expoſitus fuerit. In fine corollarii loco addit, lapides noſtros deſcripto modo praeparatos, in aqua ferme ſolui poſſe, ita, ut tantum exigua terrae argillaceae pars remaneat.

 5. *Ob-*

p. 163. 5. *Obſeruatio anatomico-phyſiologica de dilatatione cordis extraordinaria, ab aorta nimis anguſtata proueniente.* Auctore Cl. MECKELIO. Et praeſtantiſſimos cauſarum morboſarum ſcrutatores aliquando vnam alteramque earum fugere poſſe, monſtrat LANCISII, quod ab initio adducit Cl. MECKEL, exemplum, qui in pereleganti de corde et aneurysmatibus libro, eam, quae ex nimia aortae anguſtia proficiſcitur, morbi originem praeteriit intactam. Perſpexit autem cordis maiorem, quam quae naturalis eſt, relaxationem fuiſſe exinde productam. Noſter in femina octodecim annorum, cuius vitae genus modumque, quo in leuandis variis afflictionibus vti cogebatur, optimo ſane conſilio praemittit. A tenera nimirum iuuentute anxietatibus et uniuerſali corporis tremore cordisque palpitationibus affligebatur illa, quae eo etiam, quo catamenia comparere debebant, tempore, his emanentibus, augebantur, immo ſanguinis inſtituta miſſione purgantiumque uſu adhuc increſcebant, ſyncope tandem accedente vires frangente et vitae imponente finem. Erat autem corpus eius tenerum, pectus anguſtum, compreſſum, longum, oſſa vero parua et debilia. Repletis maſſa ceracea vaſis et aperto abdomine, aorta deſcendens iam anguſta detegebatur. Cor vero totum occupabat ſiniſtrum pectus, pulmonibus interim rite ſe habentibus, exiſtebat autem illud, praegrande, capaciori pericardio inuolutum, flaccidum tamen et ventriculo fere utroque eiusdem roboris. Venae ſanguine nigro polypoſo farctae erant, pulmonalis etiam arteria aorta magis diſtenta obſeruabatur, et ſinus pulmonalis, ſupra ſinum venae cauae multum dilatatus eminebat, ſed aorta dimidiam vix pulmonalis arteriae aequabat diametrum. Quo facto cor etiam cera repleuit Noſter et ſtudioſe figuras eius delineatas commentario adiecit in duabus tabulis, quarum una anticam, altera poſticam faciem ſiſtit. Praemiſſa autem

ea,

ea, quae vaſa cordis intercedere ſolet, et definita proportione, inuenit quadrata arteriae et venarum pulmonalium ad aortam fuiſſe ut $2\frac{1}{2}$ ad 1, ut itaque dupla et dimidia inſuper ſanguinis pars ex arteria ad venas deducta fuerit pulmonales, quam quae ex ventriculo ſiniſtro potuerit prodire. Hinc autem tantus malorum labyrinthus. Veteres iam cholericos eius modi eſſe homines crediderunt, quibus cor magnum exiſtit; quaenam autem huius rei ratio ſit, ex eo comprobat Cl. Auctor, quod minor et impetuoſior ſanguinis motus aeque, ac venae diſtentae in hoc caſu ſecretiones omnes fere impeditas reddunt, prout uniuerſalis eadem facit plethora. Inde et muſculorum vaſa diſtenta motum difficiliorem faciunt eo magis moleſtum fururum, quo magis aegri ab eo abſtinent, indeque tandem totius corporis debilitas ſequitur. A venae ſectione autem boni nihil, ſed mali magis expectandum eſt, quod inde arteriarum ad cor reſiſtentia augetur. Ab accumulato porro in venis ſanguine, euacuatio plenaria cordis cohibetur et perpetua auricularum in primis anterioris dilatatio prouenit, pulſus itaque irregularis fit, palpitatio cordis et tremores corporis excitantur. Haec cuncta tamen cum aucta ſanguinis mole ſymptomata catameniorum inſtantium, nec procedentium, tempore in adducta femina neceſſario grauiora debebant euadere, immo ab incongruo emmenagogorum et purgantium, tanquam irritantium et ad contractionem vaſa ſtimulantium, remediorum uſu vehementiora tandemque funeſta fieri. Vnicum adhuc, quod, vt copioſo eruditionis adparatu probat Cl. MECKEL, multos phyſiologos iam exercuit, phaenomenon, in pulmonibus hiſce, ubi tam difficilis erat ſanguinis tranſitus, adhuc tamen obſeruandum, ventilandum ſupereſt, qua propter nimirum venae pulmonum arteriis ſint anguſtiores, id, quod ex ipſa earum ſtructura, cum AVRIVILLIO omnium optime declarari poſſe euincit. Inſertio namque venarum pulmonalium in ſi-

 num

num id docet, quippe quae in ſacco hocce quadrato et in diuerſis quidem eius locis fit, qui ipſe ſe dilatari facile permittit, et libere irruentem ex venis ſanguinem admittit, in ſtatu praecipue naturali, ubi vacuus antea exiſtit. Sanguis ergo libere in hunc ſinum fluens, venas dilatare non poteſt, ſaccum autem longe facilius. Ipſae praeter ea venae pulmonales, contra quam reliquae, breuiores ſunt, et iis, quae alias venas dilatant, cauſſis deſtituuntur, in venis etiam, quae in dextram deſinunt auriculam, non deficientibus. Concidit itaque permultorum opinio, qui condenſationem et refrigerationem ſanguinis pro cauſa adſumunt. Quibus etiam argumentis ea, quae in hoc caſu obſeruabantur, ſingularia phaenomena et feliciſſime ſoluit Cl. Auctor et eiusmodi, quae veritatis haud parum ſecum habet, dedit eorum explicationem.

IX.

Philoſophical Obſervations on the Analogy between the Propagation of Animals and that of Vegetables: in which are anſwered ſome Objections againſt the Indiviſibility of the Soul, which have been inadvertently drawn from the late curious and uſeful Experiments upon the Polypus and other Animals. With an Explanation of the Manner in which each Piece of a divided Polypus becomes another perfect Animal of the ſame ſpecies. By JAMES PARSONS, M. D. F. R. S. London: printed for C. Davis, 1752. 8. maj. 19. pl. 1. tab. aen.

h. e.

Philoſophicae obſeruationes de ſimili animantium et vegetabilium propagatione etc. Auctore IACOBO PARSONS.

Quo conſilio Cl. Auctor, cuius nomen iam aliis ab ipſo editis commentationibus orbi litterato inno-

innotuit, ad hunc librum ſcribendum appulerit animum, ipſe partim in litteris, quibus hoc opuſculum S. V. Epiſcopo Londinenſium dicauit, partim in praefatione edicit. Voluit nimirum erroneas vulgi opiniones de animalium et plantarum propagatione confutare, et veras notiones rerum ad hoc naturae opus pertinentium ſtabilire, diuerſis etiam hiſtoriae naturalis argumentis nouam lucem affundere, denique pernicioſas concluſiones, quas non nulli ex quibusdam male intellectis propagationis phaenomenis contra animae humanae indiuiſibilitatem et immortalitatem duxerunt, conuellere, et perpetuis admonitionibus mentem lectoris ad infinitam Dei ſapientiam et bonitatem contemplandam pieque venerandam excitare. Diuiſit hoc opuſculum in ſex capita.

In *primo* capite diuerſas auctorum opiniones de propagatione animantium et vegetabilium perpendit. Plerique veterum exiſtimabant, omnem materiam ſeminalem, quam mas feminae immittit, admixtam ſemini muliebri, impendi in formandum foetum. Quidam formandi foetus vim ac facultatem ipſi utero tribuebant, plerique autem peculiarem quandam *vim plaſticam*, materiae ſeminali inhaerentem, aut ſaltim illi ſemper praeſentem, comminiſcebantur, cuius operatione et induſtria ex ſemine membra perfecti animalis figurarentur. Contra hanc vim plaſticam, cuius notio hic ex C. BAVHINI opere *de Hermaphroditis*, et ex HENRICI MORI libro *de immortalitate animae* traditur, Cl. Auctor copioſe diſputat, et quam multa in ea notione imaginaria contineantur, et ſecum inuicem pugnantia, et aliis ſanis certisque doctrinis contraria, praeclare oſtendit. Illo autem, vtut abſurdo, commento tantum non omnes phyſicos, ait Auctor, contentos fuiſſe usque ad ſeculi ſuperioris initium, quo tempore celebris Lynceorum in Italia Academia (cuius hiſtoriam ſe proxime editurum eſſe pollicetur) omnem ſponta-

neam et aequiuocam generationem reiicere, et, microſcopiorum uſu adiuta, omnium ex ouis generationem ſtabilire coepit. In primis laudat illius Academiae ſodalem, IOANNEM FABRVM, qui in commentario in FRANCISCI HERMANDEZ *Rerum medicarum nouae Hiſpaniae Theſaurum* veterum phyſicorum erroneas de generatione ſententias per obſeruationes ſuas microſcopicas refutauit. Deinceps, laudatis ſagaciſſimi HARVEI hac de re inuentis et obſeruationibus, diſputat aduerſus omnes eos inter recentiores phyſicos, qui in explicando generationis animalium negotio ſumunt, aliquam ſeminis maſculini portionem ingredi uterum, et ad ouula feminina deferri. Negat, in coniunctione maris et feminae, quidquam craſſae materiae ſeminalis ab utero recipi, ſed quidquid in vaginam uteri a mare ſit iniectum, idomne, ait, mox inde effluere, neque a femina quidquam eius retineri; quin potius ouula in ipſis ouariis foecundari, ad quae ne minimae quidem ſeminis particulae per anguſtiſſima tubarum Fallopianarum orificia aditus concedatur; ipſius etiam ouuli talem eſſe ſtructuram, ut illud ineptum redderetur embryoni fouendo, ſimul ac quidquam extrinſecus in illud ſe penetraret; diſruptis enim vel perforatis ouuli membranis, neceſſe eſſe, ut per hoc vel minimum foramen omnis liquor amnii effluat, hinc membranae ouuli concidant, et ſic ipſi embryoni exitium afferatur. Quibus de cauſſis Cl. Auctor neque animalculis ſpermaticis ullas in generatione partes tribuit, quippe quae, prout ipſi videtur, ad oua pertingere prorſus nequeunt, quum vehiculum, in quo natant, ad ouarium peruenire non poſſit, aut, ſi vel maxime ad ouum pertingerent, in illud tamen ingredi viua non poſſunt, quum vehiculum ipſorum ab ouo non admittatur. Sub finem primi capitis magnum HIPPOCRATEM, qui non nullis in locis *de generatione*, ob anatomiae ſubtilioris ignorationem, incongrue locutus

cutus eſt, modeſte reprehendit; porro CARTESII opinionem, per fermentationem ſeminis maſculini cum foeminino foetum formari, refutat; denique contra celeberrimum libelli francici, *Venus phyſique*, inſcripti Auctorem diſputat, qui magnam ſimilitudinem inter formationem foetus et arboris Dianae ortum deprehendiſſe videtur, et alio in loco eius libelli pro veriſimili habet, Deum animantia hodie etiamnum creare, et immediato potentiae diuinae exercitio ſingulas animalium ſpecies propagari; quarum coniecturarum illam quidem breuiter ſolideque refellit, huic autem, quod miramur, nil aliud opponit, niſi hoc, non repugnare omnipotentiae diuinae, ut in principio omnia, quae unquam extitura eſſent, animalia et vegetabilia ſimul ſint creata, poſſe tamen etiam explicari negotium propagationis non ſuppoſita illa ſimultanea omnium indiuiduorum creatione, id quod ex ſequentibus manifeſtum fore ait.

Capite *ſecundo* ſuam ipſe exponit ſententiam de modo, quo animantia et vegetabilia propagantur. Analogiam in utriusque regni propagatione ſic explicat: Quem ad modum in vegetabilibus femineae partes florum non foecundantur, niſi per partes eorum maſculinas, ita in animalibus, ut foecunda reddatur femina, maris congreſſus neceſſarius eſt: in illis farina ſtaminum defertur ad papillas piſtilli, quae ad uterum ducunt, in quo tenerrima ſemina latent, proximae mutationi ſubeundae iam parata, et ſimul ac ad globulos farinae, in anguſtis piſtilli tubis nunc haerentes, certa humiditas accedit, rumpuntur illi, et eiiciunt certa vi elaſtica in ouarium impraegnans quoddam effluuium, quod ſeminibus ulteriorem perfectionem et foecunditatem conciliat; in his liquor ſpermaticus, ex pene maris certorum muſculorum vi in vaginam uteri feminei iniectus, vehiculum eſt ſubtilis effluuii ſeu aurae, quae per omnes partes penetrat, donec attingat et irroret oua, ad foecundationem matura: p. 66.

in

in vegetabilibus peracta foecundatione partes mafculinae florum exarefcunt, femina in utero, propriis nidulis contenta, ad perfectum ftatum crefcunt, quem ubi attigerunt, indurefcunt, et petiolis fuis decidunt, atque in capfula feminali vel fructu abfcondita latent, quae capfula ipfa ad maturitatem prouecta de planta fecedit; in animantibus poft impraegnationem ftatim primo quouis feminae motu craffa materia fpermatica e vagina uteri reiicitur, et in viuiparis quidem foecundatum ouulum inturgefcit, loco, cui affixum eft, fefe expedit, et per tubas Fallopianas in uterum venit, ubi nutritur, donec maturum et perfectum, feparata ab utero, per quam nutriebatur, placenta, ex utero exeat; in ouiparis autem ouum foecundatum mox veftitur tefta, fimili nucleorum putaminibus, decidit de fuo petiolo, et excluditur e corpore matris perfectum, et idoneum fimili animanti producendo, quam primum certus caloris gradus acceflerit, a quo illud, aeque ac granum feminale plantae, inteftinum motum accipiat, ut nutritioni aptus fuccus per vafa umbilicalia ad embryonem deferatur. Apparet ex his, Cl. Auctorem ab eorum partibus ftare, qui fumunt, in ouulo, etiam ante eius impraegnationem, ineffe corpufculum organicum, futuri foetus, futuraeue plantulae rudimentum, quod viuificandum fit fpiritu illo vel aura, quam liquorem fpermaticum mafculinum, vel pulpofam farinae florum fubftantiam, exhalare credunt. Optime vidit, hanc fententiam fibi effe argumentis confirmandam: fed quum ad hoc conficiendum duplex via fit, quarum una eft a pofteriori, hanc quidem prorfus non ingreditur, confeffus, tantam effe ante foecundationem exiguitatem corpufculorum organicorum in feminibus, ut nullo modo cognofci et vifibilia reddi queant, modum etiam, quo rudimenta ab aura feminali afficiantur, nunquam ab homine iri detectum; a priori autem probabilem efficere eam, quam fuam fecit, fententiam ftudet, duplici

plici argumento uſus. Primo, inquit, eo tempore, quo apices ſtaminum farina ſua turgeſcunt, omnes uteri partes et ipſa ſemina ſpongioſa ſunt et ſucci viridis plena; nec ulli corpuſculo organico utcunque exiguo peruia, quippe nullam in ſe cauitatem habentia, quae ullum peregrinum corpus recipere poſſit; ſecundo, ipſa ſeminum (quorum in nonnullis plantis ingens numerus eſt) elegans in utero floris diſpoſitio, eorumque cum capſula per totidem petiolos connexio, perſuadent, germina non eſſe aduentitia corpora, quae extrinſecus in ouarium floris ſint delata. Nos valde veremur, ut haec argumenta ſatis ſint factura iis, qui cum MORLANDO et NEEDHAMO ſentiunt, et vi demonſtrationum percipiendae ſunt aſſueti; id, quod nobis etiam de ſupra allatis contra uſum animalculorum ſpermaticorum argumentis videtur.

Superſunt in hoc capite non nullae animaduerſiones, quas Cl. Auctor tanquam conſectaria explicatae propagationis analogiae addidit. Ad quaeſtionem, cur ſemina et foetus de locis, in quibus hactenus nutrita fuerunt, decedant, et creſcere deſinant, poſtquam matura facta ſunt, et cur plantae atque animantia non in immenſum creſcant, reſpondet, fibras vaſculorum ſuccum nutritium aduehentium tandem rigidas fieri et ſeſe contrahere, ut ſucco illi via praecludatur, et in prima rerum creatione a Deo materiae ſingularum rerum praeſcriptos eſſe limites, ultra quos ſeſe extendere nequeat, ne formae ſingularum ſpecierum immutentur. Quam ob rem ex alba matre et nigricolore patre naſcatur infans ſubnigra cuticula praeditus, rationem, dicit, eſſe in aura ſeminali patris, per quam naturalis rudimenti foetus in ouulo matris color mutetur; foecundantibus enim effluuiis partium maſculinarum in animantibus aeque ac vegetabilibus ſuas peculiares eſſe qualitates, quibus inter ſe inuicem qua colorem, odorem, etc. differant. Cur muli non gignant,

p. 97.

gignant, hanc caussam affert, quod, quum in foecundo aliorum animalium sibi inuicem similium coitu aurae seminalis maris particulae aliquatenus homogeneae esse debeant succis rudimentorum in ouulis feminarum, in mulo contra istae particulae, per coitum a parentibus contra naturam factum, sic degenerauerint ab homogeneitate cum particulis liquorum, rudimentis in ouulis mulae vel equae innatorum, ut illae his admistae aut omnino destruant rudimenta foetus, aut nihil ad ea viuificanda conferre queant. Tandem vix dubium esse monet, quin eodem, quo maiora animantia, modo minima etiam animalcula propagentur, quae ubique, adeo et in sanguine, reperiri, et a permagno caloris gradu nequidquam laedi, dicit. Qua occasione recenset experimentum, memoria dignum, et a Cl. HILL secum communicatum, qui phialae aquae ebullientis, in qua ipsa suspensa erat, semiplenae indidit semina hyoscyami, in mortario probe contusa, dein, phiala cum seminibus bene conquassata, totam impleuit aqua ebulliente, eiusque collum subere clausit et obsignauit, post tres autem dies iterum aperuit, et in qualibet gutta huius liquoris per microscopium tantam animalculorum tenui planoque corpore vidit multitudinem, ut se vix mouere possent. Quod autem putredo et fermentatio aliquid ad procreationem talium animalculorum conferre videatur, id inde esse, ait Auctor, quod fermentatio liquores limpidos et diaphanos reddat, et sic in illis viuentia animalcula oculo armato prodat.

p. 106. In capite *tertio* tria constituit organicorum rudimentorum genera. *Primarium* appellat, quod in ipso ouo delineatum est, *secundarium* autem, quod in aliqua parte plantae vel animantis iam nati existit; his duobus, quae toti plantae vel animali producendo idonea sunt, subiicit *tertium* genus *subordinatorum* quae vocat, rudimentorum, quibus certae partes animantium instructae sunt, et ex quibus non totum

totum animal, ſed aliqua tantum eius pars prodire poteſt.

Primarium et perfectum rudimentum, ad mentem Auctoris noſtri, eſt in animalibus quidem completum ſyſtema vaſorum e corde exeuntium et ad cor reuertentium, et in maioribus animalibus unum tale rudimentum ſufficit toti animali producendo, quia animales ſubſtantiae natura molles ſunt et flexiles, ideoque explicari, et ab initio usque ad perfectum animalis ſtatum dilatari poſſunt. In vegetabilibus autem, quia fibris durioribus et magis rigidis plerumque praedita ſunt, primarium rudimentum eſt quidem etiam congeries vaſorum, ſed quorum aliqua ſic fabricata ſunt, ut poſtquam in longum ſatis excreuerint, terminentur in modis ſeu ſecundariis organicis rudimentis, quae ſunt certae implicationes fibrarum primi caulis vel ſtipitis, e medulla ipſius quaſi prodeuntium, et creſcendo alios nodos producere, atque in perfectam plantam abire poſſunt. Sic nodum ex ala frondis querneae exciſum ſibi ad manus eſſe, ſcribit Auctor, qui ſuarum fibrarum complicatione cor humanum referat. Eiusmodi rudimenta in omnibus arborum et fruticum partibus, ipſis etiam earum radicibus dari, hodie notum eſt; hinc et e radicibus enaſci truncos et ramos, cum floribus et fructibus, ſi arbor inuerſa plantetur. Aliter tamen rem ſe habere, monet Auctor, in eis plantis, quae radicibus eſculentis praeditae ſint; has enim, quum a Deo tantum cibo hominum ſint deſtinatae, carere rudimentis ſeu gemmis, ex quibus folia et flores poſſint prodire. Non licet nobis preſſius ſequi Cl. Auctoris veſtigia, qui hoc loco de variis modis arbores aliasque plantas propagandi copioſius exponit. Tranſeamus ergo ad *quartum* caput, quod inſcriptum eſt: *analogia fluidorum in animalibus et vegetabilibus, cum explanatione ſecretionis in utrisque.*

p. 111.

p. 139.

Ponit

Ponit Auctor in germine, quod in ſemine latet, exiguam copiam innatorum ſuccorum, qui in ſuis quisque vaſculis reconditi, ſimilesque ſint illis, quos et parenchyma ſeminis continet, et ipſa planta adulta in magna copia exhibet; atque initio e parenchymate, deinde ex aqua, vel ex humore in terra fertili obuio, et e multigenis ſuccis miſto, vaſcula illa, dum germen creſcat, eos tantum ſuccos attrahere, qui ſuccis, quos ſingula iam continent, ſint congeneres, repudiatis ceteris. Hanc ſententiam confirmare ſtudet deſcriptione ſeminum angelicae, et cardamomi, et granorum vulgo ſic dictorum paradiſi. In ſeminis angelicae ſuperficie, detracta eius tunica, per microſcopium vidit ſtriatim diſpoſitum gummi aromaticum, colore ſuccini, unde peculiaris plantae huius odor. In centro grani paradiſi, et ſeminis cardamomi, ſe primum, memorat, diſtincte vidiſſe moleculam camphorae, qualem BOERHAAVIVS deſtillatione inde elicuerat. Addit duo alia ſententiae ſuae argumenta, quorum alterum ex eo deſumtum, quod videmus plures plantas admodum diuerſae indolis in exigua parte ſuperficiei telluris, vel in eodem vaſe aquae pleno, ſimul creſcere ac florere; alterum ex eo, quod gemma alicuius arboris inſerta alius trunco, in arborem euadit, illi, ex qua decerpta, non illi, in quam inſerta fuit, ſimilem.

Iam hanc ſecretionis et nutritionis rationem, in regno vegetabilium obuiam, affirmat Auctor in animantibus etiam locum habere; ouulum enim animale poſt impraegnationem in uterum delatum haurire per venulas abſorbentes ſeu radiculas placentae ſanguinem matris, in quo ſint commixti liquores, illis ſimiles, qui in peculiaribus rudimenti foetus vaſculis iam iam lateant, et ex hauſta hac ſanguinis materni maſſa, ad ſingulas corpuſculi foetus partes per arterias eius deuecta, quamque partem illud ſibi ſolum liquidum attrahere, quod innato ſibi liquido affine ſit,

ſit, velut hepar bilem, pancreas ſuccum pancreaticum etc. Hanc hypotheſin, quam primus, ni fallimur, protulit BERNARDVS CONNOR*, et quam poſt ea Cel. WINSLOVIVS**, propter ea etiam a noſtro Auctore hic laudatus, exornauit, ſolam probabilem eſſe euincere annititur Auctor, monendo, non aliter, quam huius hypotheſeos ope, explicari poſſe, cur ſepia inſtructa ſit eo, cuius effuſione inſectatores ſuos eludit, atramento, quo tamen ſalmo, et trutta, et alii eodem cibo veſcentes piſces carent, cur non omnes ſerpentes venenatae ſint, cur viperae morſus letalis ſit, cuius tamen caro bonum alimentum praebet, et cur moſchus ac caſtoreum certis tantum animalibus propria ſint, licet ea cum pluribus aliis eadem alimenta communia habeant.

Quinti capitis varia ſunt argumenta. Initio Au- p. 182.
ctor de *ſubordinatis rudimentis organicis* exponit, quae in certis animantium partibus recondita eſſe perhibet, ut ex iis adiacentes partes, ſi forte pereant, poſſint renaſci. Huc refert rudimenta unguium, pilorum et plumarum, dentium et cornuum, nec non chelarum, quas in cancris deſtructas natura reparat. De qua quidem reparatione ex ſuis obſeruationibus et experimentis, in gammaris aſtacisque inſtitutis, diſſerere profitetur: ſed omnem hanc rem ut paullo tractaſſet copioſius, optandum fuiſſet. Non enim diſſimulandum nobis eſt, longe enodatius haec phaenomena dudum expoſita eſſe ab Ill. DE REAVMVR ***, de cuius tamen obſeruationibus nihil conſtitiſſe Auctori noſtro videtur; nuper enim demum his de phaenomenis certiorem ſe factum eſſe, ait, e PETRI COLLINSONII relationibus, in ſocietate regia ſcientiarum Londinenſi praelectis, iisque ſe excitatum ad rem

* In epiſtola euangelio medici annexa.
** In Comm. Acad. Sc. Pariſ. an. 1711. Hiſt. 24. Mem. 316.
*** ibid. an. 1712. Hiſt. 45. Mem. 295. edit. Amſt.

rem proprio marte perſcrutandam. Quam vero coniecturam illuſtris ille naturae indagator, iſtorum phaenomenorum explicandorum gratia timidius olim propoſuerat, eam Noſter tanquam rem minime dubiam profert.

Ab hoc animalium genere tranſit ad ea animalcula, quae ante aliquot annos Cl. TREMBLEII induſtria celebria reddidit, et quibus polyporum nomen impertitum eſt. Satis hodie conſtat, eius modi animalculo in plures partes diſſecto, ſingulas partes abire in totidem animalia, primo ſimilia, naturalem autem propagationis modum eſſe, quum polypus ex ſe protrudat foetus, qui, dum creſcunt atque in animalia matri ſimilia euadunt, lateri matris adhaerent. Iam inter haec inſecta et ſalices perfectam ſimilitudinem Cl. Auctor deprehendit, quam in figura, tabulae aeneae inciſa, oculis exhibet, et verbis ſic expo-
p. 201. nit: Quem ad modum iunicula ſalix integrum eſt corpus organicum, quod ſponte ſua ad perfectam proceritatem vi principii vegetatiui creſcere poteſt, ſic polypus eſt corpus perfectum organicum, capax extenſionis et incrementi, donec perfecte adultum ſit, et potens ſemet ipſum nutrire, locoque mouere, vi principii animantis; ſicut ſalix creſcens ſucceſſiue ramos emittit, prodeuntes ex organicis ſtaminibus, et in ſe continentes ſecundaria organica rudimenta ſuo tempore euoluenda, ita polypus ſucceſſiue excludit ex ſe foetus lateribus ſuis adhaerentes, qui ſine dubio latebant in ſecundariis rudimentis organicis, quae Dei prouidentia in lateribus inſecti repoſuit, et hi foetus alia organica ſtamina foetuum ſuo tempore excludendorum in ſe continent; ſi pars ſalicis, nodo ſeu ouo ſecundario praedita, plantatur, abit in arborem ſui generis, ramos et fructus laturam; haud ſecus parte de polypo reſecta, quum praedita ſit ſtaminibus ſecundariis, unum horum ſtaminum ſeſe primum explicat, et fit polypus, foetus iterum ſuos

iuſto

iuſto tempore producturus. Apertum ergo eſt propagationis polypi myſterium: ſcilicet qui polypum in partes ſecat, anticipat duntaxat partum eius foetus, qui in ouulo, quod quaeque pars continet, iam latuit, et qui ſponte ſua e latere matris integrae ſuo tempore erupturus erat, ſicuti gemmae ſeu nodi frondis abſciſſae et plantatae citius ſe explicant, ac ſi frons arbori coniuncta manſiſſet. Cur mirabilis hic propagationis modus in maioribus animalibus non occurrat, ratio eſt, monſtrante Auctore noſtro, quod haec et per ſe tutiora ſunt a periculis, quae polypos et ſtellas marinas, aliaque hoc genus inſecta, membris ſuis priuare ſolent, et iſta pericula praecauere facilius poſſunt atque euitare, praeter ea etiam eorum ſpecies illa ratione in nimiam indiuiduorum multitudinem propagarentur. Ceterum bene monet Cl. Auctor mirifice falli, qui ex polypi propagatione concludunt, animam poſſe in partes diſcerpi, quum potius conſentaneum ſit, ut unicuique ſecundario animalis rudimento, in corpore polypi integri latenti, iuncta ſit peculiaris anima; experientia docente, in perfectioribus animantibus, quae eiusmodi ſecundariis ſtaminibus carent, nullum membrum amputatum viuere, neque in viuum animal abire, poſſe. Haec res Auctorem inuitat ad conſiderandam hominis prae illis animantibus, qui polyporum more propagantur, excellentiam, quam et ex corporis ſui ſtructura et ex animae ſuae facultatibus habet. Quod argumentum in capite *ſexto* perſequitur, in p. 218. quo de felicitate, quam homo in futura poſt mortem vita expectare poteſt, et de conditionibus conſequendae huius felicitatis agit, ſimul fontem iuris naturae indicans, quem in naturali boni malique ſenſu deprehendi arbitratur.

X.

Rhabarbarum officinarum, Praeſide D. IOANN. GEORG. GMELIN, Bot. et Chem. P. P. O. ſpeciminis inauguralis loco proponit VICTOR BENGEL. Tubingae 1752. 4. pl. 4.

Licet de radice rhabarbari multa iam in ſcriptis medicorum annotata inueniantur, Cl. Auctor tamen, dum hoc argumentum denuo tractandum ſibi ſumſit, et in tribus capitibus locum natalem, veram plantam rhabarbarum exhibentem, et virtutes medicas expoſuit, haud pauca notatu digna huic diſſertationi inſeruit. Quae ex plurimis ſcriptoribus erudite ſelegit, et in ordinem diſpoſuit, repetere non poſſumus, ea igitur tantum propoſituri ſumus, quae propria Auctorem docuit obſeruatio. Rhabarbarum
p. 8. circa urbes Sinenſes Tanguticae regioni finitimas in prouinciis Setſchuen et Schenſi, et ad lacum Kokonor, quae prouinciae inter viceſimum ſextum et trigeſimum nonum gradum latitudinis borealis ſitae ſunt; minime vero ad Wolgam fluuium, neque in Sibiriae prouinciis creſcit. Chalmucci, qui hanc radicem olim in Sibiriam transportarunt, grauiſſimis bellis impediti, non niſi poſt annum huius ſeculi quadrageſimum, eandem iterum in Sibiriam detulerunt. Chalmuccenſes Buchari, immo magnae Buchariae incolae eandem in Perſiam transportarunt, unde ad portus maris mediterranei (olim forte magis, quam nunc) peruenit. Buchari Sinenſes in urbibus, Tanguticis terris finitimis, commorantes, hanc radicem per totam Chinam, Peckinum praecipue, tranſtulerunt, unde commutatione mercium in Ruſſicum imperium deuenit. Hac via quoque Cantonum tranſiit, ubi variorum Europae populorum commerciis tradi-
p. 16. tur. Inter alia curam oſtendit Auctor, qua rhabarbarum ſic dictum moſcouiticum a Bucharis et Chalmuccis, qui illud in finitimum Chinae oppidum Kiachtan deportant,

tant, emitur, et Petropolin mittitur. Collegium nimirum commerciorum Russicum a cancellaria medica pharmacopoeum sibi expetit harum rerum peritum, qui si magnam quantitatem, cariosam vel corruptam deprehendit, eandem remittit, ex ea vero, quam non adeo mendosam inuenit, cariosas quasdam radices seligit et vulcano committit, optimas vero et pretio dignas in cistis ligneis, extus pice illinitis, conseruare iubet, quo ab omni humiditate defendantur, et viribus integris conseruentur; ut itaque rhabarbarum moscouiticum, ad minimum pro ratione commercii moderni, omnibus reliquis praeferri mereatur. Dum p. 19.
plantam veram rhabarbari definire suscipit Noster, *Rhabarbarum rotundifolium verum* MVNTINGII *, nec non *Rhabarbarum folio longiori, hirsuto, crispo, florum thyrso longiori* et *tenuiori* AMMANI ** quorum prius *Rheum foliis glabris*, alterum *Rheum foliis subuillosis* appellat LINNAEVS *** prae aliis plurimis, rhabarbari vel rhapontici nomine insignitis, plantis adsumit; et licet differentiam specificam utriusque huius plantae, a LINNAEO concinne descriptam, Noster quoque confirmet, et addat posterioris caulem altiorem, spicas floriferas minus densas et altiores, totamque plantam angustiorem, non adeo in latum diffusam esse, quam prioris: nomen tamen specificum, a glabris et subuillosis foliis desumtum, ipsi displicet ****. Adnotandum quidem est, plantarum in hortis

* Diss. Hist. Med. de vera herba britannica. Amstelodami 1698. 4. p. 192.

** Stirpium rariorum, in imperio rutheno sponte prouenientium, icones et descriptiones. Petropoli 1739. 4. mai. p. 7. no. 9.

*** In Horto Upsaliensi, Stockholmiae 1748. 8. p. 98.

**** Contemplatio accuratior harum plantarum, in hortis nostris quoque cultarum, nos cogit, ut Cl. GMELINO adsentiamur. Licet vero reliqui characteres, a foliis undulatis et longioribus desumti in ultima planta

hortis noſtris cultarum radices, non in tantam amplitudinem excreſcere, ſed potius in longitudinem produci, radicem quoque non adeo amaram, ſed viscoſam magis, nec venis tinctam *, facili praeter ea corruptioni obnoxiam deprehendi; locum natalem tamen plantas mire mutare poſſe certiſſima res eſt.

p. 15. Addamus differentiam eductorum ex planta, in patrio ſolo nata, et in terris noſtris culta. Illius librae duae ciuiles dederunt extracti gummoſi uncias duodecim, extracti poſt ea reſinoſi uncias duas et ſemiſſem, extracti tandem gummoſi ſecundi unciam unam, reſiduum uncias quatuor cinerum exhibuit, e quibus ſalis grana viginti quatuor educta fuerunt, et unciae tres, ſeptem drachmae cum dimidia remanſe-

p. 20. runt. Huius libra una ciuilis dedit extracti gummoſi primi uncias tres et drachmas tres, extracti reſinoſi uncias duas et drachmam ſemis, extracti gummoſi ſecundi drachmas duas, reſiduum, in cineres mutatum, nouem grana ſalis lixiuioſi et terrae unciam ſemis exhibuit. De virtutibus rhabarbari, de pharmaceuticis praeparationibus et doſi huius medicamenti, tum ex aliorum, tum propria experientia, multa tandem adfert Cl. Auctor lectu digna.

XI. No-

ta prae priore magis, quam villoſitas attendi mereatur, tamen florendi modus differentiam ſpecificam ſatis certe definit, quum plantam priorem *Rheum thyrſis compactis*, alteram *Rheum thyrſis ſparſis* appellare non dubitauerimus.

* Ex obſeruatione nunc, quum haec ſcribimus, in recentibus radicibus inſtituta, cognouimus venas, internam radicis ſubſtantiam pingentes, in *Rheo thyrſis compactis* et in capite et in ramis transuerſim diſciſſis, parum tantum conſpici, diſſecta vero *Rhei thyrſis ſparſis* radice, in capite potiſſimum, et in medulla, et in parenchymate egregie decurrentes venas, ut in optimo rhabarbaro officinali, obſeruauimus. Nos vero, qui plantam in ſolo natali diſquirere haud poſſumus, ſpeciei poſteriori prae priori maiorem praeſtantiam adſcribere non audemus.

XI.

Nouum problema chirurgicum de extractione cataractae ultra perficienda proponit GEORGIVS FRIDERICVS SIGWART Phil. et Med. D. Respondente DAVIDE MAVCHARTO. Tubingae 1752. 4. pl. 8.

Breui abhinc tempore dissertationem sub Cl. DE IVSSIEV praesidio ventilatam recensuimus *, in qua ille Auctor crystallinae lentis, opacae factae, per vulnus corneae inflictum, extractionem prae eius, per acum facienda, depressione commendauerat. Eodem etiam fine iam indicatam dissertationem conscripsit Cl. SIGWART, et parisiensium chirurgorum inuentis atque studiis ulteriora superaddere consilia atque artificia tentauit; idque prae multis aliis eo facilius omnino praestare potuit, quo maiorem se dedisse ait operam, ut perfectam operationis eius acquireret cognitionem. Illam enim ab eius auctoribus non accepit solum, sed eorum quoque operationibus ipsemet interfuit. Post praemissum igitur prooemium, quod sic dicta *praecognoscenda*, methodum in primis systematico-demonstratiuam, qualis esse debeat, respicientia continet, in *parte prima de extractione cataractae nouiter tentata* agit. Vt cataractae definitionem p. 11.
suppeditet, quae omnibus verae logicae regulis conueniens dici queat, et morbum, hoc nomine insignitum, exacte determinet, illam sic definiendam esse p. 12.
existimat, ut sit *oculi morbus animalis, partibus ipsius, corneam inter atque corporis vitrei nucleum pupillae respondentibus, inhaerens, easque opacans.* Quum igi- p. 19.
tur omnes hae partes pupillae respondentes, humor scilicet aqueus, capsula lentis crystallinae, ipsa lens crystallina, tandemque hyaloidea membrana, sinum illum, cui lens insidet, inuestiens, cataractae morbum in se suscipere queant, totidem quoque eius genera

* Vid. Comment. nostr. Vol. II. P. II. p. 352.

nera conſtituit, *cataractam* nimirum *aqueam* ſeu hu-
moris aquei, *capſulae*, *cryſtallinam*, et denique *catara-
ctam* ὑαλώδην. Inter omnes conſtat, quo modo ta-
libus aegris huc usque auxilium tulerint medici ocu-
p. 21. larii: de ea vero *operatione chirurgica*, *qua cataracta
ex ipſo oculi bulbo remouetur*, quam eius *extractionem*
vocant illius inuentores et defenſores, ad haec usque
tempora nihil fuiſſe dictum, Cl. Auctor docet. Si-
milis enim operandi modus, quem deſcripſit AVI-
CENNA *, ut et ille, quem exercuiſſe dicitur ALBV-
CASIS, eam tantum cataractae ſpeciem ſuſtulit, quae
dicitur aquea: de reſtituendo autem viſu per extra-
ctionem lentis cryſtallinae nemo nequidem cogitauit.
Num TAYLORVS eam inſtituerit, prout gloriatus
fuiſſe dicitur, incertum eſt. PALLVCCIVS idem
de ſemet ipſo quidem depraedicauit **; contra quam
rem tamen Auctor noſter varia monet. Fama quo-
p. 28. que deinde percrebuit, dari monachum Pariſiis, qui,
praeſertim in pauperibus, nouam cataractae meden-
di methodum applicaret. Licet is vero non ſuam
ſolum artem, ſed ſuum quoque nomen celare omni
ſtudio anniteretur: eum tamen, eiusque operandi ra-
tionem detexit Noſter. Eſt ille nimirum monachus
iſte, ſub nomine FRERE COME, et propter inuen-
tum pro lithotomia laterali inſtrumentum et de eo-
dem editam tractationem, ſatis notus. In linea recta
horizontali, ſupra mediam ipſius pupillae partem,
eum incidere corneam, ex oculorum, quos tractaue-
rat, inſpectione apparuit. Praeter ea etiam rudi
eum manu, vel incommodis certe inſtrumentis cura-
re aegros, relicta caecitas, ſimulque difformis, craſſa
et inaequalis cicatrix, in femina ab illo redeunte de-
p. 30. prehenſa, Noſtrum docuerunt. Qui nouam vero
illam methodum inuenit vel certe primus exercuit,
eſt Cl. DAVIEL, Galliae regis atque Palatini electoris
chirur-

* L. 3. Sen. 3. Tract. 4. c. 20.
** Methode d'abbattre la cataracte p. 157.

chirurgus ordinarius, qui iam oculorum tantum morborum curam in ſe ſuſcipit, et, licet olim quoque cataractam conſueta ratione depreſſerit, nunc tamen eam hoc modo per ſolam extractionem remouet. Illius exemplo et felici operationum ſucceſſu permotus Cl. MOREAV, regii Pariſienſis noſocomii, quod *l'hôtel de Dieu* appellatur, chirurgus primarius, feliciter haec tentamina imitari dicitur. Inſtrumenta, quibus utuntur hi duumuiri, eorumque operandi modum Cl. Auctor deſcribit, quae utraque ab iis, quae nuper deſcripſimus * parum differunt, ſi duo parua exceperis cochlearia, quorum uno inciſae corneae labium eleuatur, alterum vero ad promouendam, ſi renitatur, cataractam, et impuritates, poſt illam extractam, ex oculo exhauriendas adhibetur. Quum haec autem operatio multis omnino periculis obnoxia ſit, quae ingenue et aperte recenſet et non numquam ſe obſeruaſſe dicit Auctor, de praecauendis iſtis malis, ipſoque artificio magis perficiendo cogitauit. In altera igitur huius tractatus parte *problema de cataractae extractione ultra perficienda*, ſiſtit atque ſoluit. Inſtrumenta, quae commendat, iis, quibus utuntur illi modo nominati viri, magnam partem ſunt ſimilia: a) *Lanceola* nimirum *myrtiformis plano-conuexa, ex utroque latere ſecans, cuſpidem habens tenuiſſimam acutiſſimamque, et in ea, qua cum manubrio coniungitur, parte paululum incuruata;* b) *Specillum ſulcatum ex chalybe confectum, extremitate gaudens polita, rotunda, non ſulcata, ſulco praeditum paululum profundiori, et in marginibus bene laeui nec inaequali, quod denique manubrii loco volſellam habet non dentatam, ſed planam;* c) *Forfex brachia habens recta, tenuia, iuxta manubrium incuruata, et qua ad extremitatem eorum usque eiusdem ſunt craſſitiei;* d) *Acus poſt cuſpidem ipſius acutiſſimam bene laeuis et polita;* e) *cochlear denique paruulum argenteum, quod manubrii*

p. 30.

* Vid. Comment. noſtr. l. c.

nubrii loco volsella iterum instructum est. Ipsius quidem operationis, quam ceu optimam sibi visam commendat Cl. Auctor, satis ampla est descriptio: cum ea tamen totius fere dissertationis summa pars, ipsaque res multis forte ex lectoribus nostris noua sit, nec absque obscuritatis metu breuius adhuc recenseri posse videatur, illam ipsam, qualem Auctor dedit, hic loci repetere, ipsiusque verba transscribere licebit: *Explorato morbo, praeparatisque aegro, ministris, instrumentis, et reliquis ad operationem requisitis, ex aduerso considant aeger atque chirurgus, ita, ut hic altiorem, iste vero inferiorem habeat situm, sub quo lux inter utrumque permeare, et in oculum operationi obnoxium manumque operatoris libere illabi possit. Deuinciatur oculus alter fascia aut strophiolo, transmissisque aegri pedibus inter chirurgi pedes, atque depositis ipsius supra huius genua manubus, ab uno ministrorum obseruandis, sumatur lanceola supra descripta, ut calamum apprehendimus scriptorium. Iam alter ministrorum caput aegri sursum retrorsumque ad se reclinet, palpebramque superiorem attollens, et digitos suos quam leuissime apponens, mobilitatem bulbi oculi caute moderet. Palpebram vero inferiorem chirurgus deprimat, digito iterum bulbo oculi leniter apposito, eiusdemque volubilitatem moderate dirigente. Oculo nunc aegri, monente artifice, sursum moto debiteque posito, in medio inferioris hemisphaerii corneae, lineae distantia supra marginem, quo cornea scleroticae iungitur, lanceola semper ad mobilitates oculi incertas attemperata, brachiis in mensa iuxta posita suffulto, in dicto corneae puncto apponatur placideque demittatur, moxque sursum versusque pupillae centrum uueam inter atque corneam directa altius introducatur, et tandem ista, eadem via et dexteritate reducta, iterum extrahatur.* *Haec* primum operationis *complent* stadium. *Quo absoluto, sepositoque priori instrumento, sumatur spongia, aqua tepida imbuta, iterumque modice expressa, eaque eluatur plorans*

p. 39.

plorans oculus. Hanc ſeponendo manu ſiniſtra comprehendatur ſpecillum ſupra deſcriptum, dextra vero manu forfex, digito annulari annulo forficis inferiori, pollice vero ſuperiori ipſius annulo immiſſis. Vtraque interim palpebra per miniſtrum, cautione iam indicata, remota, ſpecillum ſulcatum per vulnuſculum, lanceola arte factum, immittatur, atque inter uueam et corneam, oblique aſcendens, manubrio interim paululum declinante, usque ad lineam horizontalem, corneam in medio ipſius ſecantem, inque duo aequalia hemiſphaeria diuidentem, circa ſcleroticae cum cornea in hac linea coniunctionem, manu incertae oculi mobilitati attemperata, dirigatur, atque ita niſu extremitatis ſpecilli politae contra ſuperficiem corneae internam modice preſſante, oculi bulbus, quantum fieri poteſt, figatur ac immobilior reddatur. Quo facto forfice, ſpecilli ſulco dirigente, unica et recta inciſione, a vulneris prioris initio usque ad finem ſulci immiſſi ſpecilli aperiatur cornea. Eadem cura atque directione in altero corneae latere inſtituatur ipſius inciſio. En! alterum operationis huius ſtadium. *Specillo iam iam ore comprehenſo, ſepoſita vero forfice, ſumatur iterum ſpongia, eaque dicto modo denuo eluatur oculus, qua ſepoſita, eadem manu, ut calamus ſcriptorius, ſumatur acus antea delineata. Siniſtra vero manu ex ore comprehendatur inuerſum ſpecillum manubrii loco cum volſella inſtructum. Volſella hac placide attollatur inciſum corneae labium triangulare. Hoc eleuato, acu caute aperiatur lentis opacatae capſula, in margine ipſius inferiore. Si hac aperta per inciſam inferne capſulam non ſponte decidit lens obfuſcata, digitis dextrae manus bulbo oculi in ſuperficie eius ſuperiori proxime iuxta latera lentis opacae appoſitis, non lateralis, ſed deorſum tendens fiat leuis preſſio. Si iſta nondum ſequitur, paruulo iſto cochleari lateraliter immiſſo, exitus ipſius promoueatur. Si ne huic quidem artificio obedit, atque concretio ipſius adeſt, ipſa acu eius tentetur prouida ſeparatio, cochleari interim in ore retento, tumque*

ſi vin-

si vinculis suis liberata nondum sponte succedit prioribus duobus artificiis, dicta nempe pressione, aut hac irrita, cochlearis ope educatur. Si denique obnubilatum hoc corpus maioris est voluminis, quam ut integrum per capsulae incisionem exire possit, illud altera volsella cochleari iuncta diffringatur. Atque ita post modum fragmenta ipsius inuerso iterum instrumento, ope nempe extremitatis eius, cochlear referentis, successiue foras eiiciantur. Eodem modo quoque reliqua corruptae indolis materia, post exitum lentis opacae restans, exhauriatur. Oculi cauitatibus probe ita a foecibus suis depurgatis, secta capsula prouide iterum aptetur. Labia corneae dehiscentia vel digitorum, vel instrumentorum, cochlearis nempe aut volsellae ope, molliter suauiterque in situm suum conuenientem reclinentur, solicite ubique aptatis incisarum partium marginibus, et oculi plorantis humiditas indicato modo exsiccetur. His peractis, factoque vix unico visionis experimento in solatium aegri atque operationis certitudinem instituendo, imponantur splenia mollia ex linteis complicatis, collyrio refrigerante imbuta, totumque oculum penitus contegentia, quae sustineantur fascia conueniente vel strophiolo. Hoc tertium est stadium, quo absoluitur operatio, *subiuncta seria aegri, ipsique seruientium informatione, quoad animi corporisque tranquillitatem. Aeger, oculo etiam sano cooperto, in loco obscuro atque lecto, situ corporis conueniente, capite nimirum magis eleuato, relinquitur, cibis mollioribus, remotis acribus, salinis, aromaticis, parce modiceque, potu vero largiori aquoso diluto et refrigerante nutritur. Venae sectio pro ratione necessitatis post operationem instituitur atque repetitur, et potio denique anodyna versus somnum ipsi offertur.* En totius operationis historia satis accurate descripta! quam forte tamen clariorem adhuc fieri potuisse putamus, si Cl. Auctori placuisset, icones adiicere, quibus incidendae partes, ipsiusque incisionis modus atque directio, uno quasi aspectu in oculos caderent. Pergit

git deinde Cl. Auctor, et *veritatem commendatae operationis*, et *praerogatiuam suae methodi* demonstrat, de quibus tamen omnibus, cum ex iis, quae adduximus, lectores nostri iudicare ipsi possint, qualenam pretium ei habendum sit, neque nos iusto longiores simus, plura iam dicere nolumus. p. 44.

XII.

IOHANN GOTTFRIED ZINN, M. D. Acad. Reg. Scient. Berol. Membr. Soc. Reg. Scient. Gotting. Sod. Extraord. programma de ligamentis ciliaribus, Gottingae 1753. 4. pl. 2.

Discrepans est ligamentorum ciliarium penes anatomicos significatio; sub quibus itaque a Cl. Auctore radiatae, in auersa iridis facie conspicuae, fibrae intelliguntur. Harum autem situm, nexum, et utilitatem descripturus, choroideae originem ab orbiculo ciliari, ut vocat, quique aliis ligamentum nuncupari solet ciliare, deducit, et ab eo internam choroideam in homine in tenuissimas, in brutis animalibus in latiores et magis conspicuas strias plicari ostendit. Procedunt deinde hae striae introrsum, latiores iam factae et retrorsum humori vitreo, paulum inclinatae, ad lentis crystallinae anteriorem conuexam superficiem usque adhaerent, et circulum eius maximum, dissentiente licet CAMPERO *, a tergo constitutum, attingunt. Nigro obducta sunt haec ligamenta pigmento, excepto tamen margine extremo, qui ex cinereo albicat. Incumbunt autem illa sic dictae coronae ciliari, et cum canali PETITI, cuius sollicitam Cl. ZINN suppeditat descriptionem, ope potius tenacis glutinis, quam vera cellulositate adhaerent. In vero demum termino horum ligamentorum constituendo, nondum consentiunt anatomici, quorum plerique eadem in capsulam lentis crystallinae

* In diss. de quibusdam oculi partibus cap. II. §. 5. 6.

nae inſeri putarunt. Hanc autem opinionem deſtruit cauta et attenta eorum a partibus, quibus adiacent, ſeparatio, quibus etiam conſtitit, libere eadem lenti ſuperimponi, et ultra eius circulum maximum, *ſine pendulo, libero et plumoſo terminari, ut lentis anteriori conuexitati quidem contigua, ne unica tamen fibra, aut ullo vinculo capſulae lentis adnectantur.* In utilitate harum partium perſcrutanda primo quaedam de corona ciliari et canali Petitiano adferuntur; illa lentis ſedem firmat, quae a tunica vitrei humoris tuta ſatis non eſſet futura, hic autem ex mechanica quadam neceſſitate formatur, in quo denuo a CAMPERO ſecedit Cl. Auctor. Ligamenta tandem ciliaria, licet muſculoſam, quam in uniuerſum multis argumentis euerſam eſſe a Cl. Auctore, obſeruamus, fabricam non habeant, ex eo tamen, quod vaſculoſa ſint, fundamento, ſuis immiſſis humoribus intumeſcentia, vitreum comprimere humorem et lentem antrorſum pellere, hinc iuuare viſum poterunt. Quid? quod et tenerrimae vitrei humoris cum retina coniunctioni limites figunt, ne antrorſum pondere ſuo ille ruat, quod viſum confunderet, qui ex nigro eorum pigmento ſimul adiumenta capit. Totiusque ſic Cl. ZINN controuerſae huius partis fabricam et uſum illuſtrauit, ut veritatem clariorem effeciſſe, ſuumque, quod auſpicatus eſt. medicinam extra ordinem docendi, officium egregie ornaſſe dicendus ſit.

XIII. An

XIII.

An Inquiry how far the vital and animal actions of the more perfect animals can be accounted for independent of the brain. In five essays. By THOMAS SIMSON. M. D. Chandos Prof. of Medicine and Anatomy in the Vniversity of St. Andrews. Edinburgh by Hamilton &c. 1752. 8. maj. pagg. 270. sine dedication. tab. aen. 2.

hoc est:

Disquisitio, quatenus vitales et animales actiones perfectiorum animalium, tanquam a cerebro non dependentes possent assumi. Tentamina quinque per THOMAS SIMSON.

Praeferenda est, in cuiuscunque rei natura explicanda, veritatem adsequi si nequeamus, eius modi hypothesis, ex qua sponte sua vel haud magna certe cum opera phaenomenorum explicatio, veritati fere proxima, potest fieri. Id optime intelligens Cl. Auctor, in ea, quae ad fratrem suum directa, libroque praemissa est, praefatione et rationibus confirmat hanc opinionem et simplicitatem theoriae ab HIPPOCRATE adamatam fuisse, praeter alia exemplo, de catameniorum in feminis exortu, demonstrat. Eundem itaque sibi praefigens scopum in noua, quam proponit, theoria Noster, num naturae ubique conuenienter egerit, praecipuis, quae adducturi sumus, momentis diiudicandum erit. Quinque autem sunt, quae totum opus conficiunt, tentamina, quorum primum de motu musculari agit, alterum circulationem sanguinis, tertium respirationem considerat, quartum post ea sanguinem humanum disquirit, simulque de secretis inde humoribus, ut perspiratione atque urina despicit, et quintum tandem cerebrum ipsum contem-

contemplatur. Addita hiſce appendix ſenſuum naturam indagat, cui oſſefacti cerebri vaccini hiſtoria ſubiuncta eſt. Varia quidem in omni phaenomenorum declaratione interſperſa et adſumta ab Auctore deprehenduntur momenta, quae omni nondum exceptione maiora ſunt, eorum vero uberiorem disquiſitionem, ne nimis ampla noſtra exiſtat recenſio, aequitati et iudicio commendamus lectoris.

p. 1. *Prius*, motum muſcularem penſitans, *tentamen* in quatuor ſecedit capita, quorum primum actionem muſculorum in genere, et quid voluntati eos ſubiiciat, pertractat. Non omnem vero, quam ut notam praeſupponit, muſculorum ſtructuram explicat Cl. Auctor, ſed ſcitu tantum neceſſaria praemittit. Sphincteres ſcilicet muſculi tres diſtinctos offerunt ſtatus, tonum naturalem; diſtenſionem et contractionem, quae vel a ſtimulo vel a cauſſis inhaerentibus et naturalibus producitur. Dilatatio muſculorum duplici ratione fit, vel per antagoniſtas, vel quod illi omnibus muſculis dati non ſunt, per ea, quae in eorum cauitatem, ſi quam habent, immittuntur, eamque coni inſtar diſtendunt. Niſus tunc in muſculo oritur, ad priſtinum redeundi ſtatum, quam actionem, BORELLI auctoritate fultus Noſter, relaxatiomen vocat, a contractione tamen diſtinguendam. Hac enim demum praecedente in diſtento muſculo fit contractio, a ſtimulo ac-
p. 7. cedente ſemper maior. Cum itaque muſculus nullam euidentem exſerat actionem, niſi a naturali tono fuerit diſtractus, hoc ab inſita illi proficiſcitur vi, a ſtimulo magis excitanda. Id namque clarum eſſe dicit in ſphincteribus, qui ſine antagoniſtis etiam mouentur, ut ad cerebri actionem eam ob rationem neutiquam ut reſpiciamus, neceſſe ſit; quamuis eadem pars, quae a ſtimulo contrahitur, eandem a mentis actione experiatur mutationem, v. c. in corde, cuius tamen
p. 14. vis a variis aliis rebus limitari poteſt. Putat autem porro

porro partium texturam naturalem hic negligendam non esse, secundum quam musculi considerandi sunt, ut corpora neruoso elastica, quae pro ratione elasticitatis maioris vel minoris, structurae firmioris vel debilioris, distractionis deinde, et pro ratione irritantis stimuli, magis vel minus viuide agunt. Ex quo ipse consequitur, elasticitatem solam vis musculosae actionis fundamentum esse. In cuius elasticitatis primam inquirere caussam opus non est, quod abscondita illa est, et STVARTI BELLINIque hypothesis phaenomenis non satisfaciunt. Sine doloris sensu hinc agunt musculi, inter antagonistas namque fortis musculus in ea versatur contractione, quae excedit illam debilioris. Id quod variis adductis nititur comprobare exemplis, v. c. flexis dum brachiis femoribusque per somnum iacemus. Et cor quoque perpetuo mouetur nec defatigatur, quod sub motu magis contrahitur, quam dilatatur, omnique momento recuperat id, quod alii musculi per noctem et quietem. Sed ex consensu agunt partes musculosae, id, quod plerumque aliis visum est aliquam cum principio neruorum arguere conspirationem, quam opinionem simul destructurus, nunc *capite secundo* p. 19.
euincere tentat, originem neruorum obscuram esse saepeque variantem, ut nec vera eorum connexio pateat, nec propagatio motus per particulas non elasticas et immobiles. Credit ergo omnem sympathiae caussam ex anatome sola cognoscendam esse. Dura nimirum mater non solum circa cerebrum extensa est, p. 21.
sed etiam ad varias partes extra illud abit, dissecta sese contrahit, et communis membrana fit, quae ad producendam sympathiam inter corporis partes apta sit. Comitatur enim neruos ad musculos, quorum tendinosam substantiam in cutem inseri statuit STENONIS, WEPFERVS vero omnia ex neruis deduxit, cum praeter ea nerui non integri a cerebro ad partes veniant, sed transeundo per partes a variis additamen-

ta recipiant, et cum iis connexionem faciant, melius inde, quam ex ramorum diſtributione conſenſum intelligi poſſe Cl. Auctori videtur: Diuerſorum auctorum experimentis ſuam corroborans theſin, totam a ſtimulo applicato machinam mobiliſſimam fieri poſſe
p. 29. concludit. Quodſi enim, diſſitis etiam a neruorum origine locis ſtimulum applicaueris, totum in conſenſum facile trahi corpus obſeruabis, ex quo cauſſam, a cerebro non deriuatam eſſe conſtat. Huius phaenomeni explicandi cauſſa *tertio* in *capite* de ſtimulorum in fibras animales effectu diſpicit Cl. SIMSON, demonſtrando ex vulgari experimento, corpora trementia, dentibus applicata, totum in tremorem concitare caput, pro diuerſitate autem partium etiam vibrationum rationem variare. Sunt deinde diuerſi morbi, quibus principium neruorum non afficitur, quorum tamen effectus in totum corpus diſſipatur,
p. 50. ut v. c. epilepſia a vermibus. Muſculorum tandem actio ea eſt, ut leuis ipſis applicatus ſtimulus eadem perficiat, quem operandi modum denuo Noſter ex adnotatis aliorum ſtabilit. Licet autem ſimul agentes muſculi, ex compoſita actionum ratione variantes producere valeant actiones, omnem tamen rem illi non perficiunt, ſed mens quandoque accedit.
p. 54. Quare *capite quarto* de eo agit modo, quo mens ad muſculorum actionem producendam concurrit. In quo determinando Cl. Auctorem, ſi dicendum, quod res eſt, ita explicaſſe momenta deprehendimus, ut obſcuram per ſe actionem non clariorem certe, ni forte magis adhuc implicitam reddiderit. Debent autem quaedam in muſculis eſſe conditiones, quae efficiunt, ut actiones eius animae reſpondeant imperio, id eſt muſculus, ut ſupra dictum eſt, primo vt tendatur requiritur. In ſphincteribus etiam muſculis contractis, quos BORELLVS relaxatos falſo dixit, corrugatio obſeruatur, quae ab extenſione differt. Nec inflatus tunc muſculus eſt, ut pro ratione prioris

ſtatus

ſtatus meliori iure *reductus* vocari poſſit. Adducit itaque Cl. Auctor exemplum uteri, qui praegnans dilatatur ad ſummum, liberatus reducitur. Plurimi p. 58.
hanc ob cauſſam muſculi antagoniſtas habent, pauciores iis deſtituuntur, ut ſocii extendi poſſint; quod ſi namque a fluido non diſtenduntur, prout in corde ita fit, nec contrahuntur, actioni cuidam inſeruire nequeunt. Ex quo eſt, vt antequam agat muſculus, ille debeat tendi. Mens vero, quae concurrit, nullam habet de ſtatu muſculorum cognitionem, in qua re, prout in omni fere theoria cum STAHLIO conſentit Cl. Auctor, ſed ex propoſito agit et per voluntatem actionem hanc praeſtat. Exemplum praeter alia et illud adducit, quo in recens nato homine ſuctionis actionem inſtitui obſeruamus, ſi eiusdem labiis corpus quoddam fuerit applicatum, deinde et illud, quo progreſſus aliosque motus ex conſuetudine facile ſuccedere ſcimus Si attentio acceſſerit, tunc etiam compoſiti perfici poſſunt motus: quo maior autem illa fuerit, dum ingrata eſt per muſculos agentes perceptio, eo maior quoque muſculorum fit actio. Quamuis mens atque ſtimulus pari ratione agat, p. 67.
utrumque tamen non nunquam ſic conſpirat, ut unum ab altero diſtinguere ſatis non liceat. Immo in periculo mens aliquando praecipitanter quaſi agit, muſculorumque confuſam excitat actionem. Agere eam etiam demonſtrant exterioris faciei mutationes, p. 71.
inhaerentibus reſpondentes ideis, probant porro animi pathemata. Quo modo tamen hoc anima perficiat non niſi ex iis, quae agunt, inſtrumentis percipitur et ex cauſſis, quae eadem in motum cient. Prout autem ſtimulus pro diuerſa applicatione diuerſo agit modo, ita quoque imaginatio ſtimuli poteſt variam efficere actionem. Illud demum quaeri poteſt, num imaginatio in easdem, ac ſtimulus, agat fibras et ſimiles producat effectus, numne organa, in p. 77.
quae alia inſtrumenta agunt, negligendo ſubtili in

 cerebro

cerebro utatur fluido, quod ad adfecta dimittat loca.
p. 79. Prius adfirmat Cl. Auctor, imaginationi adscribens accessum ad omnem fibram, ita, ut particularis effectus, a stimulo olim productus, nunc eius etiam instigatione repeti possit. Imaginationem vero haud parum valere, probant, varia morborum genera, quibus etiam inter alia constat, solam ideam excitatam posse eosdem progenerare, v. c. icterus visus alios hoc morbo affecit, rhabarbari odorem alui deiectio secuta est, aliaque. Immo maior dolor minorem tollit, grata in sensoriis perceptio totum recreat corpus. Nec ad producendam eius modi actionem opus est, nisi idea, in anima producta, ita tamen, ut prout anima in corpore effectus non producit, sine instrumentis ad hoc opus pertinentibus, sic et ipsa his sese adplicat instrumentis, pro idearum diuersitate diuersos edens effectus.

Musculorum autem actio circulationem etiam perficit, qua propter de sanguinis circulatione in *secundo tentamine* agitur, quo prior sententia magis illu-
p. 94. strarur. Breuissime tantum cordis structuram recenset Cl. Auctor, nunc potissimum disquisiturus, unde tam magna cordis contractio relaxationem seu, ut vocat, tensionem eius producat. Sed cum in eo sit, ut cordis perennantem motum a sanguinis influxu, non a cerebro esse demonstret, de variis differit hypothesibus, quibus cordis actio declarari solet, paris vagi, a non nullis adsumtam, compressionem reiiciens. Paucis
p. 105. deinde de magnitudine ventriculorum auricularumque praemissis, concludit pulmonis arterias et venas aeque ac posteriorem auriculam simul suum recipere sanguinem et eum post ea propellere. Eodem quoque modo nec anteriorem auriculam sanguinem solum suppeditare ventriculo cognomini, sed omnem venae cauae tractum, qui sine valuulis est, superiorem nimirum ad axillarem et iugularem venam, inferiorem

riorem ad hepar usque, ſtatuit. Vt itaque quicquid accelerat venoſum ſanguinem, cordis etiam adaugeat ſyſtolen. Quibus ex rationibus demum neruorum mutatur motus, omnis namque, ſi a neruis eſſet, non poſſet, notante HARVAEO, auricula dextra, cunctis iam quieſcentibus partibus, adhuc moueri. Accedit porro, tanquam ſuperaddita vis propellens ſanguinem, reſpiratio, qua et auricularum et ventriculorum, exinde tandem totius machinae motus mirum in modum cietur. Aſt facultas, qua extractum et reſectum ex corpore cor diu mouetur, a diſpoſitione quadam fibrarum prouenire a Cl. Auctore creditur, quae leui accedente ſtimulo elaſticitatem ſuam euidenter comprobet, idque tam de animali, quam de vegetabili valere fibra, praeter alia exemplo mimoſae, quae tactu mouetur, confirmat. Ad finem tandem tractationis WEITBRECHTI commentarios * de circulatione commendat atque emendat.

p. 111. p. 116.

In *tertio tentamine* reſpirationem conſiderat Noſter, ſecundum eandem hypotheſin, in eo non ſine ratione taxandus, quod ſolius pectoris inſtituerit contemplationem, nec reliquas, quae accedunt et iuuant hanc actionem, partes ſimul fuerit complexus. Pulmonem aſſumit ex veſiculis conflatum aerique peruium, ſequutus HALESII experimenta. Ad embryonem primo reſpicit loco, in quo coſtas multum depreſſas eſſe, diaphragma ad quartam quintamque coſtam adſcendere et muſculos intercoſtales valde contractos inuenit. Tunc atmoſphaerae tantum pondus abdomen matris premit, hinc uterum et embryonis pectus, exinde tamen violentus muſculorum ſtatus mutationem non habet. Poſt partum enim aer per omnia loca vacua intrat, muſculos ergo tendit, ab externa preſſione atmoſphaerae liberat et contractionis ſtatum inducit, quo facto, pectus leuatur et in

p. 125. p. 128.

 aequi-

* Vid. Act. Petropol. Vol. VI. p. 276. et Vol. VII. p. 283.

aequilibrium cum externo aere deducitur. Nouus autem, nunc enatus, in pectore motus, mentem etiam in admirationem rapit, tum ob inconſuetum aeris ad interiora acceſſum, tum ob violentiorem per pulmones ſanguinis motum. Ipſe vero hic motus, ma-
p. 132. iorem ſanguini concilians calorem, efficit, ut volatiles ſulphureae eius partes exſpirent, quae, aeri admiſtae, elaſticitatem illi demunt, hinc aequilibrium cum externa atmoſphaera tollitur, pectus comprimitur et fit exſpiratio. Aer etiam non renouatus difficilem reddit reſpirationem, quae certe obſeruatio longe facilius explicare debet reſpirationis mechaniſmum, ac neruorum actio; per LANGRISHII enim experimenta conſtitit, ſulphur ad pulmones applicatum, ſubito enecaſſe animalia. Qua propter a minus ſulphureo ſanguine deducendam eſſe putat Cl. Auctor difficultatem reſpirationis et aſthmatis, quippe cui etiam WILLISIVS, hac tamen theoria deſtitutus, cum felici ſucceſſu ſal volatile cornu cerui et ſuccini cum ſulphure oppoſuit. Reſpiratione autem praecipue ſanguinis motus et cordis iuuatur contractio, nec in ſtatu naturali tantum, ſed etiam in
p. 146. eo caſu, ubi demonſtrante HOVSTONO, in denudato animalis viui pectore pleura in inſpiratione concaua in exſpiratione vero conuexa apparet; id enim, ex quo ille pulmones contracto pectore extendi et contra autumauerat, ab aeris deriuandum eſt conditione, qua in inſpiratione nondum completa pleuram a pondere eius intus cogi autumat Cl. Auctor, in exſpiratione vero, ob deſtructum, in pulmone haerentem, aerem, extra conſtituto ſe expandendi locum concedi. Sed cum pri-
p. 149. ma pectoris dilatatio a muſculorum actione, prout dictum eſt, dependeat, nunc etiam eas, quae muſculorum motum attinent, regulas hic valere affirmatur, atque circulationem ſanguinis ipſa iuuari reſpiratione denuo experimento corroboratur. Cani ſcilicet

viuo

viuo diſſecuit Cl. SIMSON aſperam arteriam ſub laryngе, diſciſſam partem extraxit ſubereque obſtruxit, breui poſt accedente morte, inuenit arteriam pulmonalem, ventriculum, auriculam dextram, utramque cauam venam ſanguine pleniſſimas, reliqua autem ſanguinis receptacula eo fere deſtituta. Quodſi p. 152.
tamen contingat, ut conuenienti in pulmonum dilatatione ſanguinis coerceatur progreſſus, ut HOFFMANNVS in ſuffocatis ſe obſeruaſſe adnotauit, in quibus et aere pleni et ad ſummum dilatati inueniebantur pulmones, tunc ob deficientes ſanguinis ſulphureas partes, aerem non deſtrui et pulmones in perpetuo expanſionis ſtatu retineri iudicandum eſt.

Accedit inde ad ſanguinis humani disquiſitionem p. 157.
Noſter in *tentamino quarto*, ſimul etiam ad inde ſecretos humores reſpiciens. Sanguinis colorem aeque ac calorem ab ingredientibus, ut vocat, particulis non ab attritu pendere docere adnititur. Diſſerit itaque de ſanguinis origine in ouo, ſanguinem etiam eo iam tempore praeſentem adſumens, prius puncti ſalientis motus quam percipitur, neque tamen tanti viſum, qui colorem producere queat. Vaſorum enim accedens, cum calore coniuncta, actio eum demum rubicundum reddit. Calor tamen, ille po- p. 164.
tiſſimum *vitalis*, cuius in praeſentia vita, in abſentia mors conſiſtit, non deſtruit, ſed conſeruat et auget corpus. Gradus eius in diuerſis animalibus diſcrepat, non tamen ab attritu, ſed a partium, ſanguinem conſtituentium, indole dependet, earum iam iam quae p. 166.
ab albo oui ſuam habent originem. Continuata circulatio bonum demum ſanguinem perficit, quod tunc a calore concoquitur, horror autem poſt paſtum, a chylo crudo, vitalem calorem extinguente, oritur. Eadem in mutando calore morborum vis eſt, vel ſi calidum frigido aeri exponitur corpus, ex quo vaſa abſorbent frigidas particulas et ſanguini admiſcent.

Copiosus admodum Cl. Auctor est in recensendis considerandisque variis rebus, quae sanguinis calorem augent minuuntque, demonstraturus, attritum illum producere non posse, ex quibus contagii mentionem
p. 175. nunc tantum facimus, quod sano corpori applicatum, eadem phaenomena, eundem caloris gradum generat. Per hunc tandem calorem in humorum praeparatione et motu salutares varii producuntur effectus, salia mutantur, olea exaltantur, sed volatilis etiam inde sanguis fit, multum exspirat, fluidi etiam neruei defectus, somnolentiaque inducitur, et his modis anima quoque perturbatur, quippe quae cum quacun-
p. 186. que guttula fluidi connexa est, omniumque motuum ideas habet. In ambiguo autem relinquit, num particulis sanguinis martialibus quaedam caloris pars tribuenda sit, quod ex thermarum disquisitione diiudicandum sit. Cum autem sanguinis status ex secre-
p. 190. tis etiam intelligatur humoribus *de perspiratione* agit Noster, quam non per vasa, sed per eorum interstitia contingere credit, iuuante calore, quantitate et vo-
p. 197. latilitate humorum. Nec non *urinae* considerationem subiungit, ad secretionis rationem, humoris secreti indolem aliaque, ubiuis fere cognita, respiciens.

p. 211. *Quintum* tandem *tentamen* cerebrum contemplatur, quod originem motuum in se continere vulgo putatur, neutiquam tamen veritati id respondere ostendere suscipit Cl. SIMSON. Eius namque disquisitio similem ubiuis conformationem monstrat; omnes enim eius et cerebelli partes vel corticales vel medullares sunt. Prout autem reliquarum partium perturbationes mentem afficiunt, sic etiam fit cum cerebro, et partium eius sola dispositio leuius grauiusque malum facit, et symptomata excitat diuersa. Musculos autem non mouet cerebrum, ad quorum actionem tensionem eorundem tantum requiri de-
p. 224. monstrauit supra Cl. Auctor. Immo exempla haud

pauca

pauca oſtendunt, nullam fere corporis animalis particulam ſine animalis oeconomiae perturbatione facilius laedi, ac cerebrum poſſe, immo in os indurari, quod praeter alia ſpeciali exemplo, in appendice deſcripto, confirmatur. Interim nullius eſſe utilitatis p. 228.
cerebrum putandum non eſt, ſed illa, in parando fonte aequalis omnium partium nutrimenti poſita eſt. Quod autem nerui a vaſculis minoribus eorum, per quae tranſeunt, locorum acceſſiones impetrant, nerui etiam, ſi a cerebro fuerint ſoluti, vel illud deſtruatur, ſupplementum habent et nouo irrorantur humore. Idque ex eo clarum fieri putat Noſter, quod infantes inuenti fuerint bene neruoſi, ſine cerebro nati, et quod per experientiam conſtet, cerebri in adultis fieri deſtructiones, minime nocentes, dummodo non ſint ſubitaneae, quodque tandem fluxus neruei ſucci per topica poſſit reſtitui. Sin vero p. 233.
numerum neruorum in una parte ex diuerſis locis conſideremus, tunc eos ſecuritatis cauſſa datos eſſe opinandum eſt, ne defectus fluidi fiat nutritii. Motus quidem nullus, ſpirituum animalium fluxum impellit, vaſorum tamen actio abſorbens, adiuta per calorem, et accedens optimeque ſuccurrens poroſa cerebri natura et ſpongioſa eius indoles, prouti in plantis, motum adiuuat. Nam frigus pariter ac defectus nutritii ſucci, organa ſenſuum et motus inutilia reddunt.

In *appendice* ſenſuum ſequitur tractatio, in tria ca- p. 241.
pita diuiſa. Primo de ſenſibus agitur, quorum organa obſcuriora ſunt. Plerumque tactus et guſtus per papillas neruoſas creduntur fieri, quas tamen conſtat, hinc inde acceſſu aliorum filamentorum augeri, ut pro mere neruoſis nunquam poſſint haberi. Immo papillarum harum diuerſitas et diuerſae, a tactilibus ſapidisque corporibus productae ſenſationes idem docere videntur Cl. Auctori. In auditus et viſus

 orga-

organis magis ipsi clarum est, neruos ad sensum non facere, quapropter de his secundo et tertio agit capi-
p.245. te. In auditus enim organo neruos adeo paruos, tenuesque esse adserit, ut ex DV VERNEY sententia adhuc dubium sit, num unus intret, ut etiam maiori hinc iure dicantur adducere nutrimentum ad membranas, perpetuo per aerem agitatas. Sed quod et abolito cerebro ille sensus adhuc superfuisse deprehensus est, clarum inde fieri autumat, animam in hoc organo praesentem, immediate illud attingere. In
p. 252. visus organo, neruus opticus licet magnus, in minus tamen finitur tuberculum, nec retina cum eo conuenit, WINSLOVIO auctore, ut retina inde formata assumi queat. Choroidea itaque tunica ex mente Cl. Auctoris sedes est formandae in oculo imaginis, retinaeque ea adscribenda est utilitas, ut defendat a nimia choroideam frictione, prout in intestinis mucus fa-
p. 255. cit. Oculus porro testimonium praebet, membranas corporis inter se cohaerere omnes, cum demonstrante LE CAT sclerotis a dura matre, VALSALVA a tendinibus musculorum oculi, MORGAGNIO ab utriusque proueniat.

Haec autem ea sunt, de quibus confidenter admodum Noster sibi persuadet, actiones corporis nostri maiori posse cum intelligentia diiudicari. Nam et illud, quo STVARTVS utebatur, experimentum ad demonstrandam fluidi neruei, in motibus producendis, actionem, dum ranae caput abscindebatur et pressa medulla spinalis motus excitabat musculorum, me-
p. 257. lius ex neruorum irritatione declaratur, prout diaphragmatis motus a lacessito neruo phrenico.

p. 259. Vltimum occupat locum *relatio de ossefacto cerebro vaccae, enecatae in Fettercam oppido prope Montrosum, in prouincia Angus, Scotiae.* Reseruatur illud inter thesauros medicorum et chirurgorum Dundensium, ipsamque vaccam ante mortem neque sensuum

neque

neque motuum percepiſſe aut monſtraſſe defectum permultorum teſtimonio adfirmatur. Ipſa quidem deſcriptio Edimburgenſi oblata fuit ſocietati, cuius tamen quaedam membra pro morboſa illud habuere excreſcentia, quam opinionem refellit Cl. Auctor. Morboſa certe indoles molis mutationem poterat producere, ſed ex comparatione cum ſano inſtituta encephalo res illuſtrari debebat, ex qua Noſter inuenit, cerebellum tantum a figura naturali receſſiſſe, ſed cerebrum multum cum naturali conueniſſe. Adiunxit ea propter icones, quibus ſuperna et inferna cerebri ſuperficies, ſed obſcura, ni fallimur, ſiſtitur. Nonne forte, licet id neget Cl. Auctor, totius, non dum ſufficienter probatae, hypotheſeos fundamentum ex hac qualicunque natales habuit hiſtoria?

XIV.

Hamburgiſches Magazin, oder geſammlete Schrifften zum Unterricht und Vergnügen aus der Naturforſchung und den angenehmen Wiſſenſchafften überhaupt, IXter Band. Hamburg bey C. G. Grund und Leipzig bey A. H. Holle 1752. 8. Alph. 1. Bog. 20. Kupfertafeln 3.

i. e.

Promptuarium Hamburgenſe, ſiue collectio ſcriptorum inſtitutionis et oblectamenti gratia ex phyſica et humanioribus litteris collectorum etc. Tomus IX.

P*art. I. no. 1. Sectio caeſarea, a Chirurgo Bremenſi* PRVNGIO *inſtituta.* Femina per duodecim annos in dextro infimi ventris latere tumore laborauit, qui primo grauiditatis tempore exortus, ſenſim ad ſtupendam molem increuit, ſimulque ſummam duritiem acquiſiuit. Per omne vero illud temporis ſpatium nulla fere incommoda ſenſit, licet ſexies foetum ſanum atque bene valentem excluſerit. Ante ſex vero p. 1.

vero tandem menſes appetitus ſenſim defecit, obeſum atque ſatis robuſtum corpus gracile euaſit, vigorque naturalis in debilitatem tranſiit; quam etiam, uno quaſi impetu ac ſubito auctam, et animi deliquium et colica vehemens ſubſequuta fuit; ſucceſſit ſtatim vomitus et diarrhoea, et abdomen, antea durum et renitens, nunc ubique fere tactui cedens atque molle, inque dextro modo latere ad manus latitudinem durius corpus deprehendebatur. Ex hac, a marito facta relatione, chirurgus, qui etiam primo iam tempore tumorem viderat, iudicauit, tubarium, aſt corruptum, foetum adeſſe, ſimulque tumorem a magna fluidi acris, in uno loco ſtagnantis, copia enatum fuiſſe; a quo etiam liquido, dum rupto folliculo uno quaſi momento cauum abdominis occupauit, ea, quae antea recenſuimus, ſymptomata explicari debent. Ideoque aperturam in abdomine faciendam, et fluidum emittendum eſſe, non modo Chirurgus praedixit, ſed et vocatus nunc medicus BLOCKIVS affirmauit. Ancipiti ergo cultello, in ſiniſtro latere eo in loco, ubi paracentheſis inſtitui ſolet, inciſionem fecit chirurgus, et immiſſo argenteo tubulo magna ſpiſſae et cinereo colore tinctae aquae copia effluxit, quae admoto igne, ebulliens, in ſolidum corpus, uti albumen oui, cogebatur. Altero die, vulnere a turundis atque reliquo adparatu liberato, argenteoque canale iterum immiſſo, eadem fere aquoſi ſeri copia exſtillauit, tandem vero nullo ſero amplius effluente, calidam aquam, cui pauxillum ſpiritus vini admixtum erat, iniecit chirurgus, iniectamque materiam iterum per adplicatum canalem defluere permiſit, quarto vero die vulnus aliam, quam quae ei data fuerat, figuram aſſumſerat, et immiſſo nunc ſtylo inueniebatur ſinus ſub muſculo recto verſus dextrum latus tendens, in cuius fine durum renitensque corpus tangebatur, quod denudatum os referebat. Hoc ipſum fragmentum tubarii foetus eſſe, ideoque ſectionem

cae-

caeſaream inſtitui debere, certo exiſtimarunt medentes. Omnibus, quae ad operationem neceſſaria ſunt, rite diſpoſitis, per vulnus, antea inflictum, ſiphonis ope, ſex fere aquae calidae, pauxillo ſpiritus vini addito medicatae, librae abdomini immittebantur; intumeſcebat vero exinde non omnis venter, ſed inprimis ſub umbilico extendebatur inſigniter; ideoque etiam eo in loco ſectionem inſtituit chirurgus. Diſſectis integumentis, muſculis atque peritonaeo obſcure rubens, carnoſum corpus ſeſe offerebat, quod cultello diſcindi minime poterat, ſed velamento, quo illud cinctum erat, modo aperto, durum quicquam ſectioni reſiſtebat, per longitudinem vero ſupra durum hoc corpus protracta ſectione tandem in cauitatem penetrabat ſcalpellum, ex qua aqua, iniectione antea immiſſa, effluebat. Manu nunc in hanc cauitatem dimiſſa, durum, de quo antea diximus, explorabat corpus chirurgus, illudque cum uteri partibus arcte concretum inueniebat, quod tamen adhibita aliquali vi extrahebat; praeter ea ſupra hunc locum, ab oſſe adhaerente liberatum, deprehendebat tres molares dentes, qui ſuis radicibus matrici ita erant infixi, ut vix digitis eos ſeparare potuerit, unus horum tenui oſſea lamella erat coronatus, cuius etiam aliqua fragmenta in ſua ſede, neceſſitate coactus, relinquebat. In fundo cauitatis pilorum conuolutorum moles haerebat. Apertura in ſiniſtro latere primum facta non in abdominis cauum, ſed in hunc ipſum folliculum penetrauerat. Deſcribit porro Cl. Auctor curationem et quae acceſſerunt ſymptomata, tandem tamen a periculoſo hoc morbo liberata fuit femina et nunc proſpere valet. In tabula aenea addita partes ante recenſitae atque ex tuba Fallopiana exemtae, delineatae videntur.

No. 2. Experimenta noua de mutato vini rubri colore, p. 19. *inſtituta et praelecta in conuentu Acad. Reg. Scient. Monſpelienſis, an.* 1749. *a Cel.* PEYRIO.

No. 3.

p. 29. *No. 3.* I. A. VNZERI ad KAESTNERVM *Epiſtola, qua comparatio oculi cum camera obſcura defenditur.* Dubiam, immo falſam eſſe hancce, a phyſicis aſſumtam, analogiam, Cl. KAESTNERVS demonſtrare ſtuduit *, contrariam vero adhuc ſententiam tuetur Cl. VNZERVS; monetque ſtructuram oculi cum camerae obſcurae mechaniſmo conuenire, quod etiam KAESTNERVS concedit, omnemque controuerſiam redire ad ſpectatorem adſerit, qui in tenebricoſo cubiculo habitat. Hicce imagines percipit ſuis oculis, anima vero mediante fluido nerueo, non aliorum oculorum auxilio. Aſſerit vero VNZERVS comparationem hancce modo extendendam eſſe usque ad retinam oculi tunicam, albumque cubiculi obſcuri parietem; atque hinc quaerit: an paries, ſi cogitandi vi praeditus eſſet, imagines eadem ratione percipiat, prout retina, et hoc affirmat. Omnis ergo analogiae defectus, ut VNZERVS credit, in eo ponitur, quod retina ſentiat, paries minime. Addit Cl. Auctor alia, de vera obiectorum viſione, quae ſuam ſententiam probare dicuntur. Adnexae ſunt huic epiſtolae

p. 38. *No. 4.* Cl. KAESTNERI *annotationes et ulteriores in hanc comparationem animaduerſiones*, oſtenditque inprimis Cl. Auctor retinam non ſentire, ſed modo eſſe inſtrumentum, per quod anima ſentit.

p. 49. *No. 5. Epiſtola* ARTHVRI DOBBS *ad* CAR. STANHOPE *de apibus et methodo ceram melque colligendi.* Anglico ſermone ſcripta legitur in Philoſ. Transact. no. 496 **.

p. 66. *No. 6.* ROBERTI MORI *Epiſtola, qua variae obſeruationes, in Itinere, per Italiam factae, continentur.*

p. 71. *No. 7.* Eiusdem *litterarum epitome, continens methodum,*

* In huius Promptuarii Part. VIII. p. 426. ſqq. Conf. Comment. noſtr. Vol. II. Part. I p 68 ſq.

** Recenſionem huius vide in Comment. noſtr. Vol. I. Part. IV. p. 701. ſqq.

thodum, qua Neapolitani mannam colligere ſolent *. Vterque articulus mutuatus eſt ex Philoſ. Transact. no. 495.

No. 8. F. L. LIEBEROTHII, Med. Lic. *Meditationes de Lapidibus cochleatis* (*Schraubenſtein*). Petrefacta haec a nemine, ſolo CRAMERO ** excepto, qui in docimaſia ſua aliquam eorundem mentionem fecit, commemorata fuiſſe, attamen ex WALLERII methodo ad cylindritas referri poſſe aſſerit Cl. Auctor. Inueniuntur in ferri fodinis Blanckenburgenſibus. Figura eorundem cylindracea conuenit quidem cum artificiali cochlea, a qua modo in eo differunt, quod inciſiones non ſpirali ſed circulari ductu potius excurrant; quibus etiam ſua figura matrices reſpondent. Conſtant itaque ex oblique ſibi inuicem annexis circularibus, vel potius lentiſimilibus, lamellis, quae interſtitia locumque depreſſiorem relinquunt. Lamella talis, a reliquis adhaerentibus ſeparata, in medio foramen oſtendit, ex cuius margine plures verſus peripheriam excurrunt ſtriae. Quinque etiam minores eminentiae in qualibet lamina deprehenduntur, quibus forte inter ſe cohaerent omnes. Magnitudine inter ſe differunt petrefacta, maxima tamen, quae hactenus Auctor vidit, craſſitie unam, longitudine duas uncias fere aequant, minora vix calami craſſitem habent, et quinquangularia quaſi videntur, quia quinque illae minores eminentiae in hiſce euidentius conſpiciuntur. Si matrice adhuc incluſa continentur, hinc inde quidem moueri, minime vero ex ſua matrice extorqueri poſſunt. Corpora haec animalium quoddam genus, nobis vero incognitum, fuiſſe, porro Cl. Auctor contendit, et cochleas quidem ipſa animalia, matricem vero ab horum modo impreſſionibus factam eſſe, ex ulteriori eorundem contem-

p. 73.

*Huius quoque excerptum dedimus in Comment. noſtr. Vol. I. Part. IV. p. 696.

** P. I. p. 48. edit. Lugd. Bat. 1744. 8.

templatione concludit. Animalia forte eius modi fuerunt, quae, ut lumbrici terrestres, elongatione et contractione corpus huiusque magnitudinem mutare potuerunt, quod in primis ex quinque illis eminentiis declarare studet.

p. 79. *No. 9.* D. H. G. HOPPII *Animaduersiones de virtute sulphuris antimonii aurati.* Sulphuris huius materiam malignam morborum expellendi, spasticasque contractiones et intensos nimis motus mitigandi vires, nec non stimulantem atque sedantem effectum, declarare atque experientia comprobare studuit Cl. VNZERVS*. Argumenta vero, a sola experientia desumta, Cl. HOPPIO, sufficere haud videntur, sed medicamentorum operandi modum ex ipsa eorundem mixtione declarandum esse existimat; hac enim demonstrata, medicinae quoque usus existit certus eritque infallibilis. Stimulantem virtutem sulphuri huic inesse concedit Cl. Auctor, de sedante vero adhuc dubitat, ideoque, quo eius assertum clarius pateat, praeparationem eius describit. Res eo redit: Medicamentum hocce esse praecipitatum, quod maximam partem sulphuris antimonii, et aliquam modo, tenuissimam vero, regulinam immixtam habeat. Ex utroque ergo principio virtus huius sulphuris debet demonstrari. A regulina parte, quae certe actuosa est, et stimulando in primis agit, sedatiuus effectus deduci non potest, ergo sulphuri erit adscribendus. Sulphur vero, ex antimonio eductum, vulgari simillimum est, de hoc vero scimus, eius in corpus efficaciam non admodum insignem esse, sed parum modo sanguinis motum augere, et sudorem forte excitare. Neque eius, per alcali nunc facta, solutio idem efficacius reddit, ideoque nihil praestare potest.

p. 87. *No. 10.* Legitur *recensio libri*, qui anglico idiomate Londini 1749. in 8. prodiit, continentis: *Meditatio-*

*In Part. VIII. huius Promptuarii p. 356. Conf. Comment. nostr. Vol. II. Part. I. 67. sq.

tationes de veteri et recentiori musica, deque eius in curandis morbis utilitate.

Part. II. no. 3. Breues annotationes, in Cl. G. *dubitationes, de metallorum transmutatione.* Auctore P. H. Duorum, quae veritatis modo speciem prae se ferunt, de metallorum transmutatione, argumentorum refutationem, alibi * dedit incognitus noster Auctor, contra quam vero alius argumenta sua proposuit, suasque dubitationes Amoenitatum physicarum Parti VI. p. 447. inseruit. Hae itaque debent euolui, et cum illis, quae nunc Auctor monet, comparari. p. 181.

No. 5. FRID. CHRIST. LESSERI, Past. Nordhusani, *relatio de particulis, visibilibus, quae ex Camphora in auras abeunt.* Laborabat Cl. Auctor tumore in sinistri oculi palpebra eidemque imponebat sacculum, herbis cum camphora repletum. Vespertino tempore, dum candelae flammam propius oculo sano atque aperto admoueret, vidit ante sacculum ingentem particularum, argenteo splendore coruscantium, copiam moueri. Remota flamma, disparuit earundem aceruus, propius vero iterum oculo ea admota, comparuit iterum. Sublato tandem sacculo, ne quidem vestigium earundem videri potuit, eoque deinde iterum imposito, denuo sese manifestarunt. Per sex dierum spatium hanc obseruationem reiterauit Cl. Auctor, hac cum differentia, quod sexta modo die particularum copia esset minor, prout etiam odor camphorae mitior sensim factus fuerat. p. 203.

Part. III. no. 3. IOACH. FRIDR. SPRENGELII *relatio de impendiis, quae ad docimasticam mineralium, ex fodinis Strasbergensibus erutorum, praeparationem requiruntur.* p. 293.

No. 5.

* In huius Promptuarii Part. VII. p. 357. Vid. Comment. nostr. Vol. I. Part. IV. p. 626. sqq.

p. 305. *No. 5. Epitome epiſtolae Dom.* LINS, *de argento in fuſione ferri inuento.* Deſtructo quodam furno, in quo ferrum ex mineris elici ſolet, hinc inde ſcoriae, partim córideſcenti, partim rubello colore tinctae, inueniebantur, quae argenti granula plurima continebant.

p. 309. *No. 7.* IOH. AVG. VNZERI *non nullae, quae ad medicinam pertinent, obſeruationes.* Harum 1) de vomica agit. Oſtendit primo Cl. Auctor ſigna, ex quibus hic morbus diiudicari ſolet, nondum eſſe ſatis recta atque certa; in cuius rei demonſtrationem duplicem adducit caſum, et omnia, quae in aegris obſeruauit, phaenomena recenſet. 2) Differit de morbis, qui vel regulari vel irregulari modo decurrunt, vel, ut nobis videtur, de ſimplicibus et complicatis. Quae vero meditationes, ſi aliquid iudicare poſſumus, nihil noui habent. 3) Animi affectus, in grauidis excitatos, in foetum quoque aliquem influxum habere, ex caſu adducto eluceſcit, ubi mater, grauiſſimo terrore correpta, filiam peperit, quae ipſam terroris et atrociſſimi quidem, imaginem a prima vita, usque ad hoc tempus, dum iam iam duodecimum annum agit, perfecte refert. 4) Obſeruatio ad doctrinam de temperamentis pertinet.

p. 364. *Part. IV. no. 3.* I. G. KRÜGERI *Meditationes de ratione animalium brutorum.* Ea, quae a ratione, et ea, quae a corporis mechaniſmo dependent, inter ſe non confundenda eſſe, nec effectus, a corporis animalis ſtructura productos, ab illorum ratione, nec effectus rationis a corporis fabrica deriuandos eſſe, exemplo, ab apibus deſumto, probare ſtudet Cl. Auctor. Ceram conficiunt apes, ſolum tamen, ut credit, antherarum puluerem colligunt; hinc exiſtimarunt alii, huncce puluerem ipſam cerae materiem eſſe, quem cum multo labore, et prout ratio ac iudicium id exigat, praeparent apes, mutentque; et quoniam porro ex cera ſexangularia caua ſtruunt, id non ſine aliqua ſen-

ſenſuum internorum facultate fieri poſſe, quoque affirmarunt. Aſſerit vero Cl. Auctor, antherarum puluerem minime cerae materiam eſſe, cum chymica experimenta oſtendant, aliquid animalis mixtionis atque proſapiae in eadem latitare; hinc ceram eodem modo, ut mel, ex ſuccis apum propriis praeparari conficique. Fame ſtimulantur, eaque certe coguntur, ut puluerem colligant, eoque ipſo, ut cibo, utantur haec animalcula, qui, corporis mechanica ſtructura, mutatus et cum ſuccis inquilinis mixtus, materiam conſtituit, ad mellis ſecretionem idoneam; hinc quando mellea veſicula eodem humore turget, per iuncturas ventris transſudat ſpiſſior materia, quae in aere externo indureſcit, omnesque fere cerae dotes refert. Hae ceraceae pelliculae firmiſſime corpori apum adhaerent, aliorumque, et ſociorum, auxilio indigent, qui eos, ab hoc, ut Auctori eſſe videtur, morbo liberant. Haec omnis vero res non a ſingulari aliqua apum prudentia dependet, ſed admiranda potius eſt ſummi creatoris ſapientia, qui eiusmodi ineuitabilia mala ordinauit, ut ex illis bona quaedam, eaque perfectiſſima oriantur. Cauſam etiam, cur cauernulae ceraceae ſexangulares deprehendantur, forte in eo quaerendam eſſe, quod conſtanti lege ſex eiusmodi pelliculae ſimul per articulos transſudent, Auctor affirmat.

No. 5. Singularis oſſium cubiti fractorum caſus, anglico idiomate in Tranſ. Philoſ. no. 494. deſcriptus a chirurgo IOANNE FREKE*. p. 406.

No. 6. Experimenta chemica, circa oſteocollam, in Marchia repertam, inſtituta a Cl. MARGGRAF. Mutuata haec ſunt ex Comm. Acad. Reg. Scient. Berolin. anni 1748**. p. 410.

No. 7. Litterae GVIL. WATSON, *in quibus teſtatur, quod nec ipſe neque alii multi in iis experimentis* p. 422.

 electri-

* Vid. Comment. noſtr. Vol. I. Part. IV. p. 689. ſqq.
** Excerptum lege in Comm. noſtr. Vol. I. Part. I. p. 131 ſq.

electricis, quibus odores per vitri poros transire dicuntur, felices fuerint, simulque commemorat experimentum electricum, quod beatificationem dicunt, cuius Auctor fuit Cl. BOSE. Ex anglica, et quidem ex Philos. Transact. no. 494, in germanicam linguam sunt translatae *.

p. 470. *Part. V. no. 3.* Cl. GLEDITSCHII *coniecturae de usu corporum diaphanorum, quae* MICHELLIVS *in laminis fungorum lamellatorum detexit.* Exstat gallice in Comm. Acad. Reg. Scient. Berolin. an. 1748 **.

p. 481. *No. 4. Alias obseruationes, quae medicinam concernunt*, supra nominatus Cl. VNZERVS proponit, ac in primis de malo hypochondriaco caecisque haemorrhoidibus disserit. Dolores, qui a sanguine, in haemorrhoidalibus vasis stagnante, generantur, efficacissime lenit atque mitigat millefolium, quod in puluerem redactum et cum cochleis comminutis oleoque lini remixtum, in emplastri forma applicatur; et cum in hoc casu externum usum ab interno, diu aestimato, didicerit Cl. Auctor, alias plures adducit obseruationes, quae declarant, medicamenta intus modo sumta saepe etiam, externe corpori applicata, eundem effectum praestare, et vice versa. Septica omnibus crudelia videntur, et sunt sane maxime dolorifica, hinc optime illis iungitur opium, quod externe eadem vi ac efficacia, quam interne, dolores sedat, hinc laudat sequentem compositionem Auctor. Misceatur cum lixiuio, ex cineribus vegetabilium communibus parato, lixiuium ex cineribus iuniperi factum, e. g. libra semis, euaporetur utrumque et inter euaporandum addantur opii, in eodem lixiuio soluti, drachmae duae, euaporetur ulterius, usque dum siccum euadat. In fine commemorantur duo casus, qui docent, raphani rusticani radicem non coctam,

* Conf. Comment. nostr. Vol. I. Part. IV. p. 686.
** Ibidem Vol. I. Part. I. p. 132 sq.

ctam, cum aceto remixtam, ſanguinis per uterum ſuppreſſam excretionem excitaſſe denuo; huncce vero cibum nunquam antea aſſumſerant aegrotae.

No. 6. Diſquiſitio non nullorum phaenomenorum, de electrica corporum virtute, Auctore Abb. NOLLET. Ex gallico ſermone in anglicum eam tranſtulit Cl. WATSON, et legitur in Philoſ. Transact. no. 494. p. 507.

Part. VI. no. 1. Schiſti, qui a cupro nomen habet, et in mansfeldenſibus fodinis eruitur, mixtionem docimaſticis experimentis declarauit IOH. GOTTLIEB FAVPEL. Omnia fere metallorum atque ſemimetallorum exhibet genera hic ſchiſtus, quia vero propter cuprum contentum fundi praepararique ſolet, hocce in primis nomine inſignitur. Praeter id continetur in eodem argentum; unum quodque optimae minerae centenarium dat quatuor libras cupri, tresque drachmas argenti, utplurimum vero modo cupri duas libras, argentique drachmam unam. Argentum inde eductum forte etiam auri quasdam particulas immixtas habet. Praeter ea ex eodem elicitur ferrum, quod eo pluris aeſtimari debet, quia alias petroleum, ſulphur et arſenicum, quae maxima in copia adſunt, fuſionum longe magis impedirent. Et arſenicum quidem metalla friabiliora a grauiora reddere, hae minerae luculenter docent. Plumbum ſe manifeſtat in albidi ſublimati ſpecie, quod bene diſtinguendum eſt a floribus zinci, qui quidem, aſt per aliam operationem adparent. Stannum etiam et mercurium, licet ſeorſim exhiberi non poſſint, in hacce tamen minera latitare, rationibus probat Cl. Auctor. De volatilitate argenti in ſchiſto mansfeldenſi alio loco * diſſeruit Anonymus quidam Auctor, de cuius aſſertis plura monet Cl. FAVPEL, urgetque in primis alcali minerale, cuius ille meminit, eundem effectum p. 563.

Hh 3 neu-

* In Promptuar. huius Tom. VIII. part. 1. no. 2. Conf. Comment. noſtr. Vol. II. Part. I. p. 61. ſq.

neutiquam praestare posse, cum sulphuris acidum longe maiori in copia adsit.

p. 586. *No. 3.* I. G. KRÜGERI *ad Cl.* KAESTNERVM *Epistola, de immutatis mortuorum corporibus.* Relationem hanc Cl. SCHVMANNO Eccles. Warpergens. Pastor. debemus, qui eam cum KRÜGERO communicauit.

p. 594. *No. 4. Descriptio vasculi, cuius ope nasturtii hortensis semina in aqua vegetant;* Auctore VON BERGEN. Ex argilla conficitur illud, conumque truncatum refert, in cuius superficie rimulae atque sulci plurimi conspiciuntur. Experimentum hac ratione instituitur. Vasculum per viginti quatuor horas aquae immittitur, ut eam copiose imbibat, dein illud aqua fluuiatili repletur, et ea aquae copia, quae per poros vasis transiit, omni die restituitur. Adhibetur semen nasturtii, in aqua prius maceratum, illudque rimulis et foueis imponitur, et ita radices in vasculi poros penetrant, excrescitque planta.

p. 597. *No. 5. Animaduersiones de plantarum radicibus.* Mutuatae fere omnes et in germanicum translatae ex libro, qui gallico idiomate, de analogia plantarum et insectorum a Cl. BAZIN editus fuit.

p. 609. *No. 6. Reiteratae ulteriusque confirmatae obseruationes de sedante sulphuris antimonii aurati virtute;* Auctore I. A. VNZERO. A se ipso omni circumspectione institutas fuisse eas, quae de hac virtute testantur, obseruationes; ideoque verissimas, licet ex mixtione ipsius medicinae effectus declarari non possit, contra Cl. HOFFIVM defendere studet Cl. Auctor.

XV. *D.*

XV.

D. IOHANN GEORG GMELINS der Chemie und Kräuterwissenschafft auf der hohen Schule zu Tübingen öffentlichen Lehrers, Reise durch Sibirien von dem Jahr 1738. bis 1743. Göttingen bey Abram Vandenhoecks Wittwe III. Theil 1752. 8. mai. 1. Alphab. 13½. Bogen, 8 Kupfertafeln. IV. Theil 1752. 1. Alphab. 22 Bogen 4. Kupfertafeln.

h. e.

D. IOANN. GEORG. GMELINI iter per Sibiriam. Tom. III. IV.

Tradimus nunc, uti promisimus, ea quoque, quae in itineris Cl. GMELINI tomis reliquis, tertio scilicet et quarto, notatu digna inuenire potuimus. Quae, licet non omnia ad nostrum institutum adeo exacte spectent, tamen lectoribus non ingrata fore speramus propter ea, quod ea in tanta rerum supellectile hinc et inde dispersa collegimus, ut exinde etiam aliquo modo cognoscatur id, quod natura et ars in desertis locis et inter barbaras gentes produxit. Tomus *tertius*, in collectione sextus, ea continet historiae naturalis momenta, quae anno 1738. 1739. 1740. ab urbe *Jakutzk* usque ad regiones occidentales rediens Cl. Auctor obseruauit. *Tarasum* cereuisiae genus, apud Chinenses usitatum, ex hordei et tritici granis tostis, tritis et cum aqua coctis, paratur. Decoctum hoc refrigeratum et defoecatum, lupulo chinensi addito, in vasa inditum in terram reconditur, ut in fermentationem abeat, quod deinde in saccis linteis sub torculari exprimitur et denuo in doliis collectum in cellis reseruatur. Chinenses spiritum vini ex auena et hordeo tosto, decocto lupuli saturato et faecibus additis interque se mixtis, parant. Haec massa in vase clauso contenta in terram reponitur, ut fermentationem subeat, rite deinde fermentata craticulae, quae aheno ferreo aqua repleto

p. 54.
p. 57.

et igne accenſo calefacto incumbit, imponitur, ut
aquoſi halitus calidi in hanc maſſam fermentatam pe-
netrent; priori maſſae ſtrato ſenſim noua ſtrata im-
ponuntur. Hoc vero ahenum una cum craticula
circumdat cylinder ligneus, cum operculo bene clau-
ſo, ex quo canalis cupreus exſurgit et recuruatus in
vas ſtanneum in alio vaſe, quod aqua frigida reple-
tur, contentum deſcendit, per quem canalem ſpiri-
tus vini deſtillatus bonus et fortis effluit. Machinae
huius ad hanc deſtillationem ſingularis iconem Cl.
Auctor appoſuit. In reliquis regionibus ſpiritus vi-
ni leuior in uſu eſt, quoniam eundem vel ex lacte,
vel cum magna aquae copia, parant. Optat Auctor
noſter, ut incolae potius ſpiritum vini leuiorem,
quam fortiorem bibant, ne ventriculi fibrae adeo
calloſae, et digeſtio inde deprauata, reddantur. Chi-
p. 63. nenſes quoque ſuccum quendam, *Miſum* dictum, ad
cibos condiendos admiſcere ſolent, qui ex braſſicae
quadam ſpecie, colore coeruleo et foliis anguſtis, ſale
conditae et in hypocauſto tam diu aſſeruatae, usque
dum aceſcat et aquoſam muriam praebeat, praepara-
tur. Hanc aquam effuſam coctione inſpiſſant, ſatu-
ratam et refrigeratam in lagenas infundunt et aeſtate
ſolis calori et hieme fornacibus exponunt, ut magis
magisque inſpiſſetur. Braſſica vero chinenſis et no-
ſtra ibidem culta, propter terrae indolem et clima
coeli frigidum, non capitata creſcit. Nec ea, quae
Archangelopoli colitur braſſica, capitata fit, ſed ger-
mina tantum protrudit et plantam teneram eſculen-
tam exhibet, cuius vero ſemina in calidioribus Euro-
pae regionibus ſata braſſicam capitatam producunt.
p. 66. Prope ab *Vſſolie* inſula quaedam ſita eſt, ubi ſalium
officinae duae reperiuntur. Fontium ipſorum mu-
ria ſapore acuto praedita eſt, et tanta ſalis copia ibi-
dem coquitur, quantam regiones Irkutzkienſes in
uſus ſuos conuertunt et conſumunt. Haec loca cer-
te ſale abundant, nec ex ipſo flumine ibi praeterla-
bente

bente tantum, ſed ex lapide quoque petroſo fontes ſalini proſiliunt. Sunt montes quidam ab *Idinskoi* p. 68.
Oſtrog ſatis remote ſiti, in quibus metalli fodinae exſtant. Harum minerae, quae in ſtratis reperiuntur et colore bruno flauo interſperſo conſpicuae ſunt, aliae ad cryſtallorum, aliae ad lapidis ſciſſilis formam accedunt, aliae lignum in metallum conuerſum repraeſentant. Licet minerae hae ſatis diuites ſint, tamen ob negligentiam metallicolarum parcius effodiuntur. In regionibus *Beſſonowa* hyoſciamus foliis p. 84.
ouatis integerrimis calycibus inflatis ſubgloboſis LINNAEI* creſcit. Huius plantae folia iuſculis, radices pultibus admiſcent incolae, a cuius eſu inebriati et ſenſibus quaſi deſtituti redduntur. Eandem radicem mercatores ruſſici, tanquam remedium in haemorrhoidibus fluentibus et mictu cruento utile ſecum portant. Ad ripae *Bolſchaja Keſchma* oſtium p. 98.
minerae ferri parua brunaque fruſta, aliis lapidibus mixta, coaceruatim non adeo profunde effodiuntur. Ad ripam, *Schelesnaia* dictam, minerae ferri in ſtra- p. 103.
tis inter lapides arenoſos inueniuntur. Hae colore bruno et exterius flauo obductae ſunt; aliae refractariae, aliae cryſtallinae, aliae ligno vero ſimillimae deprehenduntur; ſtrata tamen ipſa in linea horizontali in monte poſita ſunt. Prope pagum *Syromoloto-* p. 107.
wa in littore dextro fluminis *Tunguska*, ſaxum ſitum eſt, *Pop* dictum, ex quo fons ſalinus proſilit, qui in *Tunguska* influit. Ruſtici huius loci hac aqua ſalina ad varias res et cucumeres in primis condiendas utuntur. In fluminis *Taſſeewo* littore ſiniſtro olim gla- p. 116.
cies mariae ſatis copioſe effoſſa fuit, propter aquam vero ſtagnantem et operariorum negligentiam nulla huius glaciei veſtigia amplius deteguntur. In fluminum modo dictorum locis vicinis ſmiris et tripela reperiuntur, quarum haec bonae indolis, illa vero non ſatis denſa eſt ideoque tantum ad lapides mollio-

 res

* In hort. Upſal 44. 2.

p. 125. res poliendos adhiberi poteſt. Ad littora fluminis *Ieniſei* dentes hippopotami inueniuntur. In montibus ibidem ſitis *Sory*, ſtalacticum, haeret, quod recens adhuc album colorem, deinde vero flaueſcentem obtinet. Datur in eorundem montium cacuminibus non adeo altis magna conchyliorum copia, quae partim colore naturali praedita et inania, partim ab aeſtu ſolis torrefacta et deſtructa cernuntur. Sunt vero eorum maiora et minora, quae ultima Auctor pro buccinis habet. Illa autem omnia, quod a vicinis fluminibus non exſpuuntur, vera maris conchylia eſſe
p. 129. Auctori noſtro videntur. Has ipſas regiones vernali tempore pluuia rariſſime humectat et aeſtate tempeſtas coeli plerumque ſerena eſt. Tonitrua et hic rariſſime audiuntur, fulgur vero nunquam conſpicitur. Auctumni temperies ſemper nebuloſa, pruina frequens et hiems turbulenta obſeruantur. Quando inſulae vicinae monteſque excelſi iuſto et ſolito maiores apparent, tunc tempeſtas turbidae imminere
p. 134. certiſſime praedicitur. In mari glaciali et circa oſtia fluminum in illud influentium fluxus et refluxus quando plenilunium eſt et poſt lunam nouam maximi, alio vero tempore minores obſeruantur. In locis
p. 137. Ruſſiae ſeptentrionalibus ad flumina *Olenek*, *Lena* et *Wilni* ſitis, ad quae DE L'ISLE DE LA CROYERE, mathematices profeſſor clariſſimus, profectus erat, anno 1737. et 1738. frigus adeo vehemens ſaeuiit, ut terra duriſſima et marmorea inde quaſi facta nullis inſtrumentis tractari potuerit, thermometra deſtructa fuerint, aqua intra duodecim minuta congelauerit, et manus non ultra duo horae minuta ſine periculo in aere libero ſeruari potuerint. Venti tunc temporis ſeptentrionales et occidentales flarunt, et aer ipſe ita mutatus fuit, ut ingruentibus morbis multi perierint
p. 147. incolae. In Sibiriae locis variis paſſim varia animalium oſſa et inter haec inprimis capita et cornua animalis cuiusdam, *Mammonts* dicti, cuius hiſtoria fabuloſa

loſa videtur, olim reperta fuiſſe dicuntur. Quae vero ibidem reperiuntur aut aliorum animalium aut elephantum oſſa fuiſſe, ex ſceleti viſi conſideratione aliisque rationibus declarat Cl. Auctor. Et quoniam elephantum oſſa ante plura ſaecula iam huc delata etiam num integra et illaeſa habentur, eadem ratione, qua ebur foſſile, a quo parum differunt, ad varias res conficiendas adhiberi poſſunt. Ab inundatione vero quadam aut diluuio communi haec elephantum oſſa in Sibiriam translata fuiſſe, negat Auctor exiſtimans potius, elephantes imminentes iniurias praeſentiſcentes e loco ſuo natali abiiſſe; ſub ipſa vero hac fuga alios periiſſe et mortuos ab aquarum undis ad alia loca ſeptentrionalia ſimul aduectos fuiſſe, alios e contrario, licet ad haec ipſa loca peruenerint, ob teneram tamen corporis diſpoſitionem ibidem demum obiiſſe. In Sibiria ad *Indigirka* cornu Narh- p. 161.
wal * olim inuentum fuit. Ibidem circa *Nowa Semlia*, p. 165.
iſthmum *Weigatz* et in omnibus inſulis, verſus flumen *Ob* ſitis, Phoua dentibus caninis exſertis deprehenditur **. Huius animalis dentes non tantum hic loci, ſed quoque in iſthmo Hudſonienſi et in inſula *Phelipeaux* inuenti, ad ulnae longitudinem et brachii craſſitiem accedunt. Hos ipſos vero dentes his animalibus aut ſponte excidere, aut violento quodam motu euelli, Auctor putat. Venatores in iisdem regionibus ad feras captandas in p. 173.
diſſitis locis ſaepe oberrantes pyxidem magneticam ſecum gerunt, quae ipſis viam rectam ſemper monſtret. Sunt illae pyxides ex ligno cum acu magnetica ſatis accurate fabrifactae et octo ventis cardinalibus eorumdemque nominibus inſignitae, quarum Auctor iconem dedit. In loco quodam elatiori p. 226.
ad

* Vid. KLEINII hiſt. piſc. miſſ. II. §. 18. tab. 2.

** Conf. LINNAEVS in ſyſtemat. nat. regn. animal. claſſ. I. quadruped. ord. 2. 12.

ad littora *Pakulicha* ſito *Kangatow* dicto, mineras ferri ditiſſimas variis figuris ornatas variisque ex corporibus compoſitas; talcum ſplendens, lapidi nigro fiſſili ſimili inhaerens, pyrite diuerſi coloris interſperſo; lapides pallide liuidos, ad marmoris duritiem accedentes, alios flaueſcentes, alios albos, pellucidos; marmor fixum filamentis perpendicularibus parallelis; ſuccinum nigrum in fruſtulis paruis; corpora varia lapidefacta; lapides lyncis, ſpongiam marinam, praetereaque alia, quae omittimus, Cl. Auctor
p. 266. inuenit. Prope *Dodonowa* mons ſitus eſt, qui rubricam foſſilem et umbram continet. Ad flumen *Zagan Jius*
p. 277. lacus ſalinus *Tuſtukül* dictus deprehenditur, qui ditiſſimus eſt, eiusque ſal aeſtate ad fundum ſponte ſeſe praecipitat, nec cryſtallos cubicas, ſed nitro ſimiles exhibet. Ad huius lacus ripam fons profilit, qui aquam habet, cum Selterana quoad ſaporem conue-
p. 281. nientem. Ad riuum *Kitſchi Syr* fodina metallica proſtat, in qua minera viridis et coerulea cupri in lapidibus mollioribus haeret. Aliae minerae, uti antimonium, ſtriatae et profunde coerulae apparent. Ab hac non ita procul alia fodina, *Baſinskoi rudink* dicta, exſtat, in qua minerae virides, inter album quarzum haerentes, inueniuntur. Quoniam vero hae binae fodinae non adeo largum prouentum praebent,
p. 292. a metallicolis plane non perfodiuntur: Ad littus occidentale fluminis *Ieniſei* montes iacent, in quorum altiſſimo fodinae metallicae habentur. Minerae molliores ſunt, colore virides, lapidibus varie coloratis interſperſis. Virides minerae cum malachite conueniunt, attamen friabiles, uti ſcoriae, deprehenduntur. Harum minerarum centenarius unus quadraginta octo libras cupri puriſſimi dedit. Notandum inſuper et hoc, quod optimas mineras terra hic loci in ſuperficie exponat, cum e contrario in Germania natura easdem in ipſo terrae gremio reconditas ſeruauerit, quam differentiam a terrae mutationibus, in

Sibiria

Sibiria non adeo multis factis, aliquo modo Auctor p.304.
deducere videtur. In montis cuiusdam, ad littus ſiniſtrum fluminis *Irba* ſiti, cacumine minerae ferri ſatis durae, et in eiusdem viciniae alio monte flores cupri virides in duro et obſcuro lapide haerentes effodiuntur. Tartari ad *Abanskoi Oſtrog* habitantes erythronii radicem vernali tempore colligunt, et torrefactam pultibusque admixtam comedere ſolent*. Tarta- p. 307.
rorum, quos hactenus in deſcriptis locis Auctor viderat, facies cum Europaeorum facie conuenit. Non p.344.
enim habebant illi oculos in orbita profunde poſitos naſosque latos, ſed totius corporis habitum bene formatum. Raro gibboſi, mutili, obeſi, ſed macilenti, alacres, laborioſi, humani, ſociabiles, affabiles et fideles cognoſcuntur. Et mares et foeminae ab anno decimo iam fumi tabaci chinenſis uſu delectantur. Pauperiores tabaco Tſcherkasſienſi cum cortice betulae mixto utuntur. In ſpiritus vini potatoribus p. 357.
vel paulo ante vel poſt mortem flammam coeruleam igneam ex ore prorumpentem interdum obſeruatam fuiſſe Cl. Auctor narrat **. Hic effectus a tam leui Ruſſorum ſpiritu vini proueniens notatu dignus videtur; qui ſi ab igne electrico deduceretur, magna certe eius vis eſſet, aut ſi ventriculus tanto calore ſcateret ut, eius pyloro ſpasmodice contracto, ſpiritus ab igne electrico accenderetur, dubium tamen manet a quanam cauſa ignis electricus dependeat et verſus oeſophagum et os determinetur. p. 374.
Quum Auctor noſter in itinere hoc ſemper ad plantas colligendas et earum incrementum conſiderandum attentus fuerit, ad hoc negotium ſuaue regiones montoſas et campeſtres aptiſſimas eſſe didicit. In his enim locis niues citius aufugiunt et ſolis calor terram

* Vid. Auctor in Flor. Sibir. T. I. p. 39. 40 41. tab. VII.
** De hoc affectu conferatur CHRIST. MICHAEL. ADOLPHI trias diſſertat. harumque tertia de eructatione flammante p. 71. ſeq. Lipſ. 1746. 4.

terram calefacit; niues diffluxae plantarum radices et ſemina in terra latitantia humectant, quibus mutationibus efficitur, ut plantae tenellae citius progerminent, creſcant, menſe martio et aprili floreant ſeminaque matura gerant. Et frigus ſuperueniens raro noxam affert, quoniam vel humores ſuperflui a ventis abripiuntur vel a niuibus confluentibus collecti, ob terrae ſitum decliuem effluunt. Hoc experientia ipſa docuit, ſiquidem illae plantae, quas natura eo modo alit et conſeruat, nullo hortulanorum ſtudio et cura cuſtodiri poſſunt. Comprobat id Auctor porro ex anthroſace calycibus fructuum maximis in Sibiria reperta, a cuius ſeminibus Petropolim et in Germaniam miſſis ſiue vere, ſiue autumno nulla planta produci potuit. Vidit Auctor noſter in
p. 378. oppido *Krasnoiarsk* auem, quam GESNERVS * merulam aquaticam, LINNAEVS ** motacillam pectore albo, corpore nigro et KLEINIVS *** turdum aquati-
p. 378. cum appellant. Oues Kalmukienſes ſiue laticaudas RAII ****, quae maiores, quam Ruſſicae, Siberiae incolis educare non contingit; illae enim propter coeli clima aut pereunt aut degenerant. Degeneratio vero ſubſecuta eſt minoresque ſtatura factae ſunt, licet cum ouibus Ruſſicis nullam habuerint communionem. Ipſam autem hanc degenerationem a variis et diuerſis alimentis et a climate mutato dependere poſ-
p. 426. ſe, credit Cl. Auctor. In coenobio Mangaſcienſi ad cereuiſiam condiendam loco lupuli lichenoides pulmoneum

* Conf. Hiſtoria animal. Lib. III. de auibus p. 584. et FRANCIS. WILLVGHBEII Onitholog. per IOH. RAI. Lib. II. §. VI. p. 104.

** In Fauna Suecica p. 82. n. 216.

*** Hiſt. auium prodrom. §. XXX. gen. V. p. 68. n. XVIII.

**** Conf. eiusd. ſynopſis methodica animal. quadrup. p. 74. n. 2.

moneum reticulatum vulgare, marginibus peltiferis * adhibetur. Hoc ipſum in Sibiria abietibus accreſcit et ſapore amaro gaudet, in Germania vero quercubus fagisque adhaeret et ſapore adſtringente praeditum eſt. Ad flumen *Aſſolka* ſalis fontes tres reperiuntur, qui vero non adeo multum ſalis largiuntur. p. 427.
Nec arte ipſam ſalis coctionem adiuuare ſciunt incolae, ſiquidem nulla eiusmodi aedificia habent, in quibus aqua ſuperflua diſſipatur. Et ob ligni penuriam hieme tantum ſal coquunt. Sal vero illud albidisſimum quidem, arena tamen mixtum nec adeo efficax eſt. In eadem vicinia alia ſalis officina exſtat, cuius p. 429.
fons ſale ſufficiente ſcatet. Etſi quidem hoc non adeo album ſit, tamen nulla arena mixtum bona virtute gaudet. In locis vicinis riui *Kaidyntak* montes p. 459.
altiſſimi ſiti ſunt, qui maximam partem ex lapide fiſſili aluminoſo conſtant. Ex huius lapidis rimis alumen flauum attactu pingue et molle ſtalactitis fere forma effluit, quod per paucos dies aeri expoſitum albidius duriusque redditur. Propter pinguedinoſam indolem *Stalacticum* appellatur, et quoniam in diarrhoeis magnum auxilium inde expectatur, diſſita in loca diuenditur. In aliis quoque multis Sibiriae montibus hoc ſtalacticum concretum detegitur. Eandem hanc materiam per varia experimenta chemica e. g. cum ſpiritu vitrioli, nitri, ſalis, cum ſolutione vitrioli martis, aluminis, ſacchari ſaturni, argenti, mercurii ſublimati, infuſione Gallarum, calce viua tentauit, miſcuit et ſoluit, nec ullum ſal inde elicere potuit Auctor. Hanc maſſam ſolutam, filtratam et p. 467.
inſpiſſatam per retortam deſtillauit et phlegma deſtillatum cum oleo tartari per deliquium, ſolutione argenti viui in aqua forti, ſolutione ſacchari ſaturni, ſulphuris et calcis viuae, ſyrupo violarum varie examinauit et naturam huius phlegmatis acidam eſſe cogno-

* Vid. DILLENII hiſtoria muſcor. p. 212. tab. XXIX. A. B. C. n. 113.

cognouit. Ex residuo praecedentis destillationis, in retorta relicto, per retortam terream igne vehementissimo denuo destillato, vapores albos ascendentes, phlegma saporis subdulcis et acidi, oleum siue spiritum extorsit. Ex capite mortuo rubro, aqua calida elixato et cocto, nil nisi terram albam subtilissimam obtinuit. Deinde ex primae et secundae destillationis phlegmate et spiritu mixtis, filtratis et sale tartari depurato saturatis, aqua destillata dilutis denuoque filtratis, euaporatione crystallos salinas produxit, quae ratione substantiae lamellosae et solutionis in igne facilioris cum sale mirabili Glauberi conueniebant.
p. 476. In iisdem locis supra ripam *Sickpul* inter saxa altissima stalacticum copiosum etiam haeret, quod longe albidius longeque melius ad instar aluminis plumosi apparet. Eius matrix, in qua crescit, pariter est lapis fissilis niger. Eadem, quae cum priori, Auctor instituit experimenta et idem sal ac superius obtinuit, vitriolum vero nullum. Ad martem, quem in hoc stalactico concreto latere credebat Auctor, detegendum, praeter alia experimenta infusionem gallarum adhibuit, nihil vero martis detexit. Ipsa haec massa tosta fumum dedit nullum, nec eius pars aliqua compacta inueniebatur. Parauit porro Noster fluorem ex tartari albi et nitri drachmis duabus, fellis vitri drachma una et semis, borracis, arenae et carbonum drachma una, vitri albi et calcis viuae granis quadraginta quinque, cuius centenarios duos cum centenario uno stalactici miscuit et igne fudit, in qua vero materia refrigerata et in frusta diuisa nullum partis regulinae vestigium animaduertere licuit. Ex his aliisque experimentis institutis Auctor noster colligit atque affirmat, in aluminoso hoc stalactico concreto non acidum vitriolicum verum et purum, sed acidum salinum vel acidum vitriolicum alcalino minerali temperatum latere, et insuper martiales eius particulas solutas unguinoso quodam principio mixtas

tas et coniunctas deprehendi, propter quod etiam acidum, cum marte ſimul praeſens, nullum vitriolum conſtituit. *Gulo* ex omnibus animalibus ſolus ubique et in regionibus ſeptentrionalibus et meridionalibus viuit; frigus et calorem perfert; ab hoc corporis eius humores celerius per vaſa mouentur et eo copioſiores ſucci ad cibos digerendos neceſſarii ſecernuntur; ab illo corporis fibrae roborantur, quibus digeſtio pariter adiuuatur, quippe quae in hoc animali optime et celerrime perficitur. Illa vero alui excretio, quae intra duas arbores ſeſe intertorquendo, accelerari vulgo dicitur, fabuloſa res eſt. Magna eſt ceteroquin huius animalis aſtutia et aptitudo, qua reliquis inſidias ſtruit, ipſum vero easdem a venatoribus factas caute fugit. Animalia dum captat, ex arbore deſilit et ea in medio corpore dentibus comprehenſa facile interficit. Ceruos non niſi fere annuos inuadit; rangiferos, capras moſchiferas, lepores, vulpes perdicesque lubenter deuorat et plura alia animalia ſomno ſuppreſſa corripit. Ex omnibus ergo gulonis actionibus, tam callide ſuſceptis, varias animarum in animalibus virtutes quodam modo colligi poſſe, apparet. Sed et has nondum ſatis cognoſcimus. Nonne credere liceat, hoc animal, uti hominem meditabundum interdum incedere? In Sibiriae locis *Krasnoiarsk*, *Irkutzk*, *Barguſinsk* aliisque, terrae motus uti olim, ſic et nunc interdum, quouis tamen anni tempore accidunt, qui nec adeo vehementes ſunt, nec adeo diu durant. Et quoniam ipſi circa mare *Baikal* plerumque et vehementius eueniunt, Auctor Cl. eosdem tremores ex terrae viſceribus deducit. Sunt enim praeter ea ibidem fontes ſulphurei, ex quibus aqua calida prorumpit, et ex ipſo mari dicto bitumen tenax nigrum * copioſe eiicitur, quod igne liquefactum et deſpumatum lampadibus flam-

p. 492.
p. 516.

* Vid. Linn. ſyſtem. natur. Stockholm. 1748. p. 168. n. 3.

p. 520. flammae alendae indunt incolae. In *Kamtſchatka* pariter ob magnos montes igniuomos vehementes terrae tremores non raro obſeruantur. De lapide
p. 521. bezoardico de *Goa* chinenſes medicaſtri et circumforanei ſequentes virtutes in ſchedulis exhibitis praedicant: Ipſe nempe in puluere cum aqua datus omnes febres intermittentes et continuas pellit; lipothymias, palpitationes cordis et curas et moerores animi tollit, variolarum miaſma diſcutit, omnes morbos malignos, acutos, ab aeſtu ſolis ortos, ſanat, vomitus et diarrhoeas ſiſtit, vires amiſſas reſtaurat, acidum ventriculi domat et in quolibet morbo, a nimia defatigatione corporis proueniente, conuenit; mulieribus, antequam annum quadrageſimum quintum attigerunt, eius uſus plane interdicitur.
p. 537. Ad *Tuſſiul* mons iacet, cuius ſtrata rubram, flauam, brunam, virideſcentem et pinguem margam continent. In hoc ipſo monte praeter ſpathum minerae variae reperiuntur, quae inter alias forſitan primae metallico ſtudio, in Siberia exercendo, occaſionem de-
p. 566. derunt. Ad ripam *Koſchuk* mons ſitus eſt adſpectu viridis, cuius cacumina conſtant ex lapide nigricante duro, ſpatho rubro et tenuibus venis pyriticis mixto, in quo flores cupri continentur.

Tomus *quartus* in collectione ſeptimus, nonnulla adhuc hiſtoriae naturalis momenta, quae annis 1740. 1741. 1742. 1743 ab urbe *Tomsk Petropolim* usque ab Auctore Cl. obſeruata fuerunt, continet. Circa
p. 142. urbem *Tara* et verſus flumen *Irtiſch* menſe plerumque iunio et iulio incolae quodam morbo contagioſo una cum furunculis corripiuntur. Accedit hic ipſe morbus primum ſub ſpecie maculae pallidae, attactu durae, in variis corporis locis conſpicuae, quae intra quatuor dies ad pugni magnitudinem intumeſcit, colore et duritie non mutatis. Sub hoc ipſo maculae incremento aegroti magnam debilitatem, ſitim, appetitum proſtratum, ſomnolentiam, vertiginem et anxie-

anxietates praecordiorum ſentiunt, quibus tandem reſpiratio difficilis, halitus oris foetidus, facies pallida, dolores interni atroces, iactitatio corporis, ſitisque aucta ſuperueniunt. Si ſub his ſymptomatibus omnibus copioſus ſudor prorumpit, decimo aut undecimo die pereunt aegroti. Hunc morbum curare ſtudent medicaſtri, dum maculam hanc vel tumorem iam eleuatum aut dentibus mordendo circumcidunt, aut acu quodam eius medium profunde perforant et reliqua latera ita pertundunt, ut aeger undiquaque dolorem ſentiat. Tandem herbam nicotianae, maſticatam et ſale ammoniaco impaſtatam, vulneri cum emplaſtro repetitis vicibus imponunt. Hoc ipſo remedio intra duos, ſex vel ſeptem dies tumor et durities diſcutiuntur, vulnus conſolidatur et cutis color naturalis redit. Nec reliqui corporis humores hoc miaſmate inficiuntur. Durante hoc morbo aegris potus, Quas * acidiuſculum, iuſcula gallinarum et raphanus propinantur; legumina lac et carnes plane interdicuntur. Ipſe Auctor noſter hunc morbum inciſione tumoris et mercurio praecipitato rubro applicato et interne mercurio dulci dato in homine ruſtico olim ſanauit. Eo ipſo tempore in iisdem locis p. 147.
idem ſimilis fere morbus contagioſus inter equos ſaeuire ſolet, quippe qui tumore, in variis corporis partibus conſpicuo, ſeſe manifeſtat. Talis tumor ſtatim ad pugni et deinde intra viginti quatuor horas ad capitis ouilli magnitudinem accedit. Equi ipſi capite ſuſpenſo triſtes incedunt et ſitientes ad aquam properant multumque bibunt. Tumor hic porro, licet ad maturitatem redactus ſit, tamen nunquam ſponte rumpitur, etiamſi apertus fuerit, equo tamen mortem affert. Curatur hic morbus et in primis tumor cultri inciſione, ferro vel acuto vel ardente vel ſetaceo transducto. Tumoris ſubſtantia interna pin-

* De hoc potus genere vide Commentar. noſtr. Vol. II. Part. I. p. 94.

guis eſt et colorem flauum habet. In animalium ve-
ro pectore et genitalibus hic morbus ſedem figit, qui
ſi in priori loco eſt, maior conualeſcentiae ſpes af-
fulget. Ipſi equi durante morbo ipſiusque cura,
ſtabulo tenebricoſo detinentur, pro victu aqua nulla,
ſed acidum Quas tepidum et foenum paucum exhi-
bentur. Ceteroquin hanc equorum luem aliquot die-
rum intermiſſionem interdum intercedere obſerua-
tum fuit, ac ſi febris intermittens quaedam ſimul
ſuccurreret a cauſa, in aere forſitan latente, oriunda.
p. 216. Hermaphroditos, quorum hiſtoriam anatomicam in
nouis commentariis academiae petropolitanae tradi-
tam nuper accepimus, Auctor noſter *Iſezkoi Oſtrog*
ipſe vidit eosdemque *Petropolim* ad ulteriorem dis-
quiſitionem inſtituendam remiſit *. In pago *Ka-*
p. 248. *menskoie Sielo* quaedam ſaponis ſpecies ex butyro
paratur, qui bonitate vulgarem ſuperat et ad purgan-
da abſtergendaque varia corpora aptiſſimus inuenitur.
p. 268. In *Krasnoslobozk* locis, aſparagus copioſe creſcit, cu-
ius turiones ad tres ulnae partes accedunt, admodum
vero ſunt tenues, graciles, ſapore blando gratoque.
Hanc plantam ibidem ſola pecora deuorant, incolae
comedere neſciunt. Circa *Dalmatouskoi Uſpenskoi*
p. 284. *Monaſtir* auium genus rariſſimum *Remes* dictum de-
prehenditur. Sunt hae aues trochlodyti ſimiles ipſa-
rumque cantus cum eo, quem parus inſtituit, con-
uenit. Mas albo; foemina vero gryſeo capite cum
vitta nigra, in fronte excurrente, gaudent; inſtructae
ſunt porro dorſo bruno, inter quod et collum mas
latam maculam, caſtanei coloris, foemina anguſtam
paulo dilutioris habent; harum abdomen albicans
et

* Vid. Nou. Commentar. Acad. Scient. imperial. petro-
politan. Tom. I. ad annum 1747. et 1748. Petropol.
1750. p. 215 ſeqq. ubi ab ABR. KAAV BOERHAAVE
hiſtoria horum hermaphroditorum deſcripta legitur.
Conferantur de his Commentar. noſtr. Vol. I. Part. II.
p. 228.

et ſordidum, pectus rubicundum, cauda longa et
bruna, alae brunae, pedes plumbei coloris et oua, quae
ponunt, albidiſſima ſunt. Nidi denique, quibus in-
ſident, ex pappis fructuum ſalicis, lino et urticis fa-
brefacti, molles ſunt et ad uſum medicum adhiberi
dicuntur. In illis terrae regionibus, quae a flumine p. 303.
Irtiſch usque ad flumen *Iaik* ſitae ſunt, multi lacus
aquis dulcibus et ſalſis ſcatentes inueniuntur, in qui-
bus ipſis tot mutationes obſeruantur, ut aquae antea
dulces ſalſae, et ſalſae poſt ea dulces euadant, vel alii
lacus plane exſiccentur, vel alii noui denuo oriantur.
Ad flumen *Iaik* et prope ripam *Tügeng-Aſſilui* mon- p.345.
tes magnetici magni a plaga ſeptentrionali verſus au-
ſtralem, ad tria milliaria ruſſica lati, ſiti ſunt. Horum
montium lapis magneticus, libero aeri expoſitus,
maximam vim magneticam habet et conſiſtentiae
mollioris eſt, qui vero infra terram latet, maiori du-
ritie, aſt minori vi magnetica praeditus eſſe cognoſci-
tur. Lapis hic magneticus in genere colore nigri-
cante ſcatet et vel particulis anguloſis, quales in hae-
matitis ſuperficie apparent, vel puluere ochraceo
obſitus eſt. Magnes ipſe in nobilioribus mineris
martialibus, ponderoſis, nigricantibus, mollioribus,
exigua vi magnetica praeditis, tanquam in matrice p. 385.
haeret. Ad ferri officinam, *Werch-Iſezkoi* dictam, p. 398.
fons martialis deprehenditur, cuius aquae ſapor non
adeo adſtringens eſt, nec ſpirituoſum illud, quod in
Germaniae fontibus medicatis guſtu percipitur, ſe ſe
manifeſtat. Prope *Niſchno Tagilskoi Sawod* mons ſi- p.413.
tus eſt, qui a cacumine usque ad radicem minera fer-
ri dura ditiſſima conſtat, quae ferrum optimum prae-
bet. Inter has mineras magnes bonae indolis repe-
ritur, qualem Cl. DEMIDOW poſſidet, cuius moles
tredecim librarum eſt et quadraginta librarum ruſſi-
carum pondus attrahit. Ad ripam *Kuſchwa* officina p.419.
ferraria *Kuſchomskoi* dicta exſtructa eſt, a qua non ita
procul mons altiſſimus latiſſimusque *Blagodat* dictus

iacet, qui fere totus ex mineris martialibus ditiſſimis concreuit. Praeter has hic mons quoque cupri mineras et magnetem bonae ſatis indolis continet. Ex
p. 421. plaga ſeptentrionali ripae *Polowinnaia* fodina metallica anno 1741. a metallifoſſore ſaxonico detecta eſt, in qua cupri minerae vitreae, rubrae, fuluae, cuprum verum et aerugo natiua effoſſa fuerunt. In plaga
p. 438. orientali fluminis *Tagil* mons asbeſti, *Bumaſchaia* dictus, ſitus eſt, cuius asbeſtum ante triginta circiter annos detectum eſt. Saxum montis friabile, molle, gryſei, coerulei, viridis et nigricantis coloris eſt, quod, ſi per longas temporis mutationes magis molleſcit, asbeſtum perfectum ſiſtit. Venae asbeſti non adeo denſae et in omnes plagas excurrentes colore viridi ſplendente ſuperbiunt et paululum digitis tritae filamentoſum opus, lanae et ſerico ſimillimum, exhibent. Variae metallifodinae in variis locis, circa flumen *Neiwa* ſitis, exſtant, in quibus multae cupri minerae latent, quae vero, cum magno labore ex ſaxoſis ſtratis erui debeant, non adeo copioſe effo-
p. 476. diuntur. In urbe *Turinsk* ad dentes euellendos propter corporis robur fabri ferrarii aptiſſimi iudicantur, quippe qui ad hanc operationem perficiendam forcipibus illis utuntur, quibus aurifabri noſtri crucibula comprehendunt. Pinus foliis quinis, cono erecto, nucleo eduli in regionibus *Werchoturie* copioſe creſcit. Cuius fructus ſi largiter proueniunt, ſtudioſe ab incolis colliguntur, et vel crudi comeduntur, vel oleum ex iisdem ad varios cibos lubricandos
p. 522. exprimitur. Circa *Solikamskaia* multi fontes ſalini et quadraginta circiter officinae ſalinae, ab Auctore fuſius deſcriptae, reperiuntur, in quibus magna ſalis copia coquitur et in Ruſſia diuenditur. Officina cu-
p. 542. pri ad ripam *Piſkorka* a multis iam annis exſtructa nunc floret, nec minerae ibidem coquendae deficiunt, propter ea, quod ex variis propinquis metallifodinis ſatis

* Vid. Hallerus Stirp. Heluet. 180. n. 4.

ſatis diuitibus eaedem copioſe apportantur. In eiusdem viciniae pago quodam, *Diaduchina* dicto, officinae ſalinae viginti ſex proſtant, quibus ad ſal coquendum fontes ſeptendecim aquam largiuntur, unde magna ſalis copia ibidem parari poteſt. In alio pago vicino *Nowo Uſſolie* dicto quadraginta officinae ſalinae deprehenduntur. In fontibus ſalinis effodiendis in genere haec notanda ſunt: Quando argilla gryſea occurrit, bonum ſignum habetur, quod ſpem offert, ipſum fontem ſalinum in propinquo latere. Terra vero rubra nullam fontis recuperandi ſpem facit. Quo denſius ſolum eſt et quo profundiores eius modi fontes ſunt, eo diutius durare obſeruantur. Sed ne nimium in illa loca diſſita, quae Cl. Auctor noſter pererrauit, diuagemur lectorique noſtro taedium excitemus, multa omittentes praecipua tantum annotauimus. Gratulamur Cl. GMELINO, quod in hiſce itineribus tanta cum induſtria tantos fructus collegerit et nunc in ſui ipſius laudes eosdem in variis ſcriptis editis nobis omnibus communicare voluerit.

p. 546.

p. 548.

XVI.

Noui commentarii Academiae Scientiarum Imperialis Petropolitanae. Tom. II. ad annum 1749. Petropoli typis Acad. Scient. 1751. 4. 2 alph. 17. pl. tab. aen. 18.

In eo adhuc occupata eſſe obſeruamus celeberrima academiae huius membra, ut, quae ad phyſices et hiſtoriae naturalis ſpectant dilucidationem, exponant ſtudioſe, quare

1. In claſſe phyſico-mathematica RICHMANNVS *atmometrum* deſcribit ſiue *machinam hydroſtaticam ad euaporationem aquae certae temperiei menſurandam, ita conſtructam, ut ope illius decrementum paucorum granorum obſeruari et lex euaporationis confirmari poſſit.* p. 121.

Machina nimis composita est, quam ut sine figura intelligi queat. Hoc tantum aliqualis ideae exhibendae gratia dicemus: Vas apertum, aqua plenum, mediantibus tribus virgis metallicis connectitur, cum alio vase vacuo, ut hoc pondus innatet aquae, in tertio vase contentae, operculo clausae, unice tribus foraminibus pertuso, quo virgae illae pertransire possint; his enim impositum vas, aqua plenum, supra operculum est, alterum vacuum, aquae tectae innatat; iam manifestum est, si euaporante aqua ex vase aperto leuius illud fiat, ascensurum vas vacuum in aqua, virgas altius emersuras, eritque ascensus virgarum, vel pars illarum, quae ex aqua operculo tecta per foramina attollitur, tanta, ut spatium, quod hae tres particulae virgarum ex aqua emersae occuparunt, aqua iam repleatur, tanti ponderis, quantum est decrementum ponderis vasis aperti, propter euaporationem. Ponantur virgae tam tenues, ut cuiusuis portio, duas lineas longa, volumen occupet, granum aquae capiens, patet euaporatis tribus granis, vas apertum ad duas lineas esse ascensurum, potestque adscensus scala addita et indice accuratissime notari. Fatetur vero inuentor, accuratissime fabrefieri debere machinam.

p. 128. 2. LOMONOSOW machinam describit, cuius ope *summa celeritatum cuiusque venti et variationis directionum*, absente quoque obseruatore notantur.

p. 134. 3. RICHMANNVS inquirit, *cur aqua profunda plus euaporet aqua minus profunda*, quod HALLEYVS, et post eum KRAFTIVS etiam noster, indubiis experimentis confirmarunt. Ostendit vero non tam profunditatis, quam massarum, euaporationi expositarum et superficierum rationem esse habendam, attendendumque ad varias aeris conditiones, calorem, humiditatem, et ut omnibus probe expensis nil certi statui possit.

4. IDEM

4. IDEM *euaporationem in aqua, quae aere frigidior erat*, obſeruauit, et conſectaria inde deduxit. Primum vapores collecti ſunt, deinde, dum aqua incaleſcit ab aere circumfuſo, propiusque ad huius temperiem accedit, ceſſat viſibilis vaporum collectio, ſed euaporatio inuiſibilis continuatur. Hinc varia deducit, ad phyſicam pertinentia. Poſt occaſum ſolis, aeris calor, qui interdiu maior eſt, aquae in ſuperficie telluris ſtagnante calore, decreſcit, ſic, ut tandem minor euadat calore aquae; igitur aqua vapores emittit, qui, ad obſtacula vel corpora attrahentia collecti in guttas, rorem exhibent, ut non omnino ratione careat GERSTENII de rore ſententia, et ſi deciduus ros penitus negari nequeat. Similiter mane, dum atmoſphaera a ſole incaleſcit, praecipitantur ex illa vapores verſus corpora terreſtria frigidiora; eoque maiori copia, quo plures in aere haerent, aut quo maior eſt inter aeris et telluris temperiem differentia, ut ex multitudine vaporum, matutino tempore telluri adhaerentium, horum alterutrum vel utrumque colligi poſſit. Sic patet, in meteorologicis horum experimentorum uſum eſſe inſignem. p. 145.

5. *De compreſſione aeris, in primis per aquam, in bombis conglaciatam*, experimenta deſcribit RICHMANNVS, quae ſine figuris intelligi non poſſunt, oſtendunt vero aerem preſſione atmoſphaerae condenſatum, in huius ſui voluminis partem trecenteſimam ſine ſenſibili elateris decremento redigi poſſe, ceterum limites compreſſionis aeris nondum cognoſci. p. 162.

6. *Ex lege decrementi caloris*, quam Tom. I. Comment. Nouorum tradidit, docet RICHMANNVS, *mediam certo interuallo temperiem aeris definire, inſtrumentumque meteorologicum nouum mediae temperiei aeris inueniendae inſeruiens* proponit. Commodum eſt, inter variantes quaſdam aeris temperies, mediam noſſe, quae ſola, ſi perpetua fuiſſet, tantum effeciſſet, quantum effecerunt variabiles illae, una poſt alteram; p. 172.

ram; hoc si obtineamus, in experimentis, variante aeris temperie instituendis, v. g. quae ad euaporationes pertinent, non opus erit perpetuo praesentem obseruatorem attendere temperiei aeris. Igitur ex formula sua caloris variantis, quo modo id colligatur, RICHMANNVS ostendit, machinamque ex ferro confici iubet, quae gradus caloris, quem semel nacta est, lentius varians, medio ostendendo inseruit.

p. 181. 7. Barometra duo, quorum variationes sensibiliores sunt, vulgaris barometri variationibus, idem RICHMANNVS describit, et libras barometricas, quae omnia sine figuris intelligi nequeunt.

p. 231. I. In classe physica *de vegetatione plantarum experimenta et consectaria* proponit G. W. KRAFFT. Varia Cl. Auctor plantarum, fabarum minorum, pisorum et raphani semina terrae, aeri liberiori expositae, aut in museo calefacto collocatae, mandauit, in quibus citius aut tardius iterum effossis pondus auctum et imminutum variasque mutationes obseruauit. Ipsa semina alio
p. 235. tempore in terra recondita, infusione herbae theae, lacte, urina sana, aqua pura et spiritu vini gallico irrorauit et melle conspersit indeque varium incrementum annotauit. Ex plantulae radice et caule discissis aerique liberiori expositis transpirationem diuersam deprehendit. Fabae radicula iam proueniens, calamo anserino inclusa et in terram iterum defossa corrupta est insectaque ibidem reperta sunt.
p. 239. Auenae et cannabis semina in terra foecunda, arena sicca, scobe lignea et ferrea, carbonum puluere, charta dissecta, foeno, cineribus, et sale reposita, aut incrementum varium, aut plane nullum exhibuerunt. Animalium partium, unguium et capillorum incrementum curiosus Auctor quoque indagauit et unguem intra 81. dies $\frac{4}{9}$. pollicis, et capillum cum radice in aquam immissum intra idem tempus $\frac{5}{9}$. pollicis increuisse vidit. Ex enarratis hisce experimentis consecta-

ſectaria quaedam deducit Cl. Auctor. Quemadmodum oui teſtae incubatione attenuantur, ut a pulli incluſi roſtro perfodi poſſint; ita etiam a madore leniter affluente ſeminis cortex emollitur, donec radicula erumpere queat. Eſt tamen inter granum ſeminis et ouum manifeſta differentia; hoc enim nullum ſuccum extra ſe poſitum ad ſe attrahit, ſed omnem in ſe paratum iam habet, illud vero ſuccum in terra latitantem recipit. Inſecta in plantis reperta, non ex putrefacto et corrupto ſucco naſcuntur, ſed ab ouulis in terra copioſe diſperſis et aquae ope in plantas adductis mediante fermentationis calore excluduntur. Succus nutritius ex lacte et melle paratus non poteſt tranſire in plantam, vel ſemen eius, et ſi ſaltem quaedam partes intrant, tamen non ita combinari poſſunt, ut lac et mel denuo in planta efficiant. An materia animalis, caro, cornu cerui et aliae partes plantarum vegetationem adiuuent, adhuc eſſet disquirendum. Mirum ex factis experimentis et explicatu difficile videtur phaenomenon, quo in omni planta radix ſemper deorſum vergit, germen vero ſurſum excreſcit. De hoc ipſo ANTONII LE GRAND, MARIOTTE REGNAVLT, DENISII, BILFINGERI, DODARTI, DE LA HIRE, ASTRVCCII, HALESII et HENKELII opinionibus adductis, quaerit et ſuſpicatur Auctor, an non praeter grauitatis, attractionis et elaſticitatis cauſas, viribus animalibus, tanquam nouae cuidam facultati in rerum natura exiſtenti, hae mutationes adſcribi queant. Aqua pura vel nullo vel pauco ſale ſcatens, optimum plantarum eſt nutrimentum, illa vero, quae particulis acribus, ſulphureis, pinguibus v. c. urinae, lactis et ſpiritus vini imbuta eſt, plantarum incremento nocet. Tres porro plantarum ſpecies, primam, quae ex terra, alteram quae ex plantis prioribus et tertiam, quae in animalibus, uti ſunt pili, cornua et plumae, creſcunt, cum HONORATO FABRY ſtatuit Noſter. Tandem ad VERVLAMII

p. 242. p. 247. p. 253. p. 255.

MII experimentum, cepas ex filis ad fenestram suspensas sponte laeteque germinasse, sed pondere semper diminutas fuisse, in tabula apposita annotatum legimus.

p. 257. 2. *Obseruatio anatomica, musculi in pectore praeternaturalis et varii in diuersis corporibus inuenti.* Auctore ABR. KAAV BOERHAAVE Anatome, magis magisque exculta, veterum errores varios detexit, atque correxit; quare VESALIVM, GALENI iam in describendis abdominis musculis lapsus emendasse ab initio probat Cl. Auctor. Nouos tamen in splendido de musculis a GAVTIER euulgato opere fuisse commissos simul monet, atque musculi recti ad duas ultimas costas veras accessum, pro naturali ab eo habitum, experientia refutari docet; praeter ea vero simul et alia, ad hos musculos pertinentia, momenta, nec rite expressa, nec depicta fuisse notat. Eae enim, quae veritati harum delineationum fauere potuissent, a Cl. Auctore factae, obseruationes, ex morbosis subiectis cum desumtae sint, quarum alio tempore, se promittit suppeditaturum esse historiam, ad naturalis indolis demonstrationem adhiberi nequeunt. In eo itaque probando plurium studiose, quos consuluit, anatomi-
p. 266. corum expositiones adfert, probans, rectorum musculorum insertionem per tria dentata extrema inferiorum etiam verarum costarum cartilaginibus adhaesisse, rarius ad quintae costae extremam osseam peruenisse partem. Horum deinde extremorum naturam fusius persequitur, simulque nunquam eius fibram aliquam ad mucronatae cartilaginis finem vel ad sternum deductam se obseruasse adserit, quin po-
p. 267. tius fibras graciles deprehendit, tenues et splendentes, quorum concursu ligamentum efficitur, oblique ad cartilaginem costae septimae protensum a WEITBRECHTO etiam expositum *. In his autem, quae constantiora sunt, momentis, varietas tamen aliquando

* Syndesmolog. p. 121. Tab. XIV. f. 49. ff.

do eſt, ad quas illa ſingularis pertinet, in iuuene detecta et tabula undecima, figura prima expreſſa, conformatio. Illud namque, quod ad quintae coſtae cartilaginem adſcendit muſculi recti extremum ex parte inferiori quidem quintae huic inſerebatur, exteriori autem ſui parte, fibrae carnoſae oblique extrorſum adſcendentes et ad coſtam quartam tendineſcentes, coſtae tertiae, partim oſſeae, partim cartilagineo eius principio, inhaerentes terminabantur. In alio viri p. 269. robuſtiſſimi cadauere ſingularem deinde muſculum videre contigit Cl. Auctori, qui cum recto nullam habebat connexionem, cuius iconem in eadem tabula figura ſecunda exhibet. Incipiebat ille duplici tendine, externo maiori, a ſuperiore coſtae ſeptimae cartilagine, ubi illa proxime cum ſterno iungitur, interno minori, ex ipſa ſterni infima parte ad articulationem, coſtae ſeptimae cum ſterno, ſupra cartilaginem xiphoideam. Ex horum confluxu carneus nunc muſculus ſiniſtrorſum inclinatus procedebat, ad ſupremam ſterni partem iterum introrſum et dextrorſum curuatus, ſuperiori ſterni oſſi, triangulare dicto, inhaerebat, infra ſternomaſtoidei muſculi ſiniſtri adhaeſionem. Huius actio tamen in leuanda magis coſta quam deprimendo ſterno videtur poſita fuiſſe. Diſcrepans porro muſculoſarum fibrarum in pectore directio in alio corpore iuuenili obſeruata eſt a Cl. BOERHAAVIO, in tabula duodecima delineata. Eo nimirum in loco, ubi ad quintae coſtae cartilaginem pectoralis muſculus dexter adhaeret, fibrarum muſcularium faſciculi originem ſumſerunt, praeter conſuetum naturae ordinem additi. Erant eorum duo, qui ex communi tendinoſo proueniebant principio, quod tamen quintuplex erat. Primum a margine ſterni p. 272. anteriore ſiniſterius, ubi quintae coſtae cartilago cum pectoris committitur oſſe, alterum dexterius ad ſextae coſtae cartilaginis cum ſterno coniunctionem, tertium ab eodem loco, mucronato ſterni oſſe et ſeptimae

mae coſtae cartilagine, quartum deinde ab inferiori cartilaginis huius coſtae parte, quintum tandem a muſculi obliqui exterioris abdominis aponeuroſi, quae ſupra rectum hic loci adſcendit. Progredientes hi faſciculi omnes firmiter inuicem tenebant, excepto quarto, cuius fibrae a ſe recedentes fiſſuram oualem relinquebant, poſt eam denuo confluentes. Tunc ex omnibus muſculus planus, ad ſternum progreſſus, in duplicem, magnitudine etiam differentem ſecedebat. Superior et minor oblique ad ſternum tendens ex tribus validis faſciculis componebatur, ex quibus tres etiam diuerſae caudae porrigebantur. Sterno medio duae breuiores, ſiniſtrorſum continuatae adiungebantur ad pectoralis muſculi eius lateris adhaeſionem usque, tertia longior ſuper dextrum pectoralem ad ſterno maſtoidei carnem delata, inferius cum eo iuncta procedebat ſic, ut tractione facta eum etiam paulum explicaret. Maior et inferior contra cum priori ab initio ſe decuſſans, latiori carne ab eo dextrorſum vergens, ſupra in tendinem coarctabatur, quae ex parte prioris et minoris tendinem contegebat et tandem in ſternomaſtoidei tendinem etiam inſerebatur, diſperſis per illum variis tendinoſis faſciculis. Fibrarum eius diſtenſio inſtituta pariter ſternomaſtoidei tendinem explicabat, ut reſpirationem iuuaſſe in viuo homine non immerito videa-
p. 278. tur Cl. Auctori. Porro ex tendinoſo principio horum deſcriptorum muſculorum alius quoque faſciculus originem ſumſit, ſupra pectoralem ſiniſtri lateris muſculum ductus, cuius etiam tendinoſae fibrae, iuxta ſe poſitae, diuerſos habebant ortus, qui vero in duos contracti minores tendines carnem ſenſim latiorem effingebant planioremque, cuius denique fibrae diſperſae in externam pectoralis muſculi membranam diſpergebantur et cum fibris eiusdem deſinebant. Obſcura vero huius muſculi actio relinquitur: Licet autem omnium horum muſculorum deſcriptio

probet,

probet, potuiſſe GALENVM aliquando ſimilia obſeruaſſe, in eo demum non excuſandus, quod pro naturali habuerit varietatem ſtatu. Declarat interim et haec expoſitio, quanta ſit Cl. Auctoris in partium diſſertione rite inſtituenda, ſollicitudo.

3. *De acere foliis oblongis cordatis, inaequaliter ſerratis* agit STEPHANVS KRASCHENINNIKOW. Acerem tartaricum mori folio inuenerat GERBERVS ex cuius ſeminibus haec arbor enata eſt. Caudice cinereo praedita, cruciatos emittit ramos, virides, ſi iuniores ſint, et purpuraſcentibus ſtriis inſtructos, quibus cruciatim adſtant etiam folia oppoſita, petiolata, cordato oblonga, acuta, margine ſinuata vel angulata, inaequaliter ſerrata, glabra. Flores racemoſi ſunt et pedunculati, in quibus illud a reliquis differt ſpeciebus, quod corollae petala conuoluta intra calicem abſcondantur, calice tamen, ſi explicantur, longiora, ut inde corolla patens, petalaque eius, calicis laciniis aequalia, pro nota generis characteriſtica adſumi cum LINNAEO non poſſe pateat. Icon addita ramum cum flore ſiſtit, in qua illud erroris acceſſiſſe notat Cl. Auctor, quod foliorum ſitus cruciatus non fuerit obſeruatus. p. 285.

4. *De beſtiis marinis* Auctore GEORG. WILH. STELLERO. Exteri etiam ſingularem, quam praematura morte in damnum hiſtoriae naturalis ereptus, adhibuit STELLERVS, norunt induſtriam, cuius haud leue etiam haec de beſtiis marinis quibusdam propoſitae adnotationes praebent documentum. In his enim declarandis non menſurae tantum omnium partium accuratiſſimam ſuppeditat normam, ſed externarum etiam et internarum ſollicita partium deſcriptio, nec non oſſium et morum ſiue naturalis indolis uberior recenſio, multum iuuant animosque noſtros inſtruunt. Haec autem ea eſt, quam Cl. Auctor in exponendis quatuor beſtiis marinis ſequitur, regula. Deſcriptos itaque hic inuenimus, manatum, p. 289.

urſum,

ursum, leonem marinum et lutram. De varietatibus animalium, quae a climatis ratione pendent, primo Noster disserit loco, et diuersitatem locorum, pilorum etiam colorem mutare variis exemplis comprobat, rationem porro, quare non in omni maris loco eius modi vel similia occurrant animalia, in eo inuenit, quod eorum natura, victus aliaeque conditiones conuenientia sibi quaerere loca ea cogit. Licet autem ille nec noua tantum, nec cuncta, hic loci reperiunda, describat animalia, talem tamen eorum nobis subministrat descriptionem, quae perfectione sua sese commendet. Nobis interim, quod omnia hic notare momenta, ob rei dignitatem et concisam, qua Cl. Auctor usus est, omnium partium explanationem nequeamus, quaedam tantum et praecipua visa, adduxisse sufficiat. Exhibitam ergo singularum partium in manato * mensuram excipit externarum recensio.
p. 296. Cuticula crassissima est, nigra, aliquando maculata, rugosa, scabra, cortici quercus annosae similis, tubulis perpendicularibus perforata, humidis et mucum excernentibus, quae animal contra varias defendere potest iniurias. Cutis mollis et alba, firmissimae tamen structurae huic subest. Caput paruum, breue, oblongum, magisque quadratum. Rictus paruus, labium utrumque geminatum. Ex labio superiori externo et inferiori interno pili crassi, setarum instar surgunt. Dentes utique absunt, loco eorum massae obseruantur candidae, durae, quarum una palato, altera maxillae inhaeret inferiori, ut reciprocis poris et papillis sibi respondeant, nec consueto aliis animalibus more iungantur. Hae massae tabula exhibentur decima quarta. Nares in summo capite positae sunt,

* Nominat eum ARTEDVS in Ichthyolog. p. 79. *Trichechum* et descriptionem partium, ex hac nunc emendandam, proponit, cuius nomine etiam LINNAEVS Syst. Nat. p. 39. ed. Lips. 1748. 8. utitur, ita ut *Trichecum* nominet.

ſunt, duplices, latae, patentes, intus rugoſae et piloſae. Oculi ad modum parui ex perforata rotundo foramine cute facti, inde nigri, bulbo liuido conſtantes, criſta, quae nictitantis membranae officio fungi poteſt, ſuper impoſita inſtructi. Minores adhuc aures ſunt, quae ſine externa aure foramine tantum minori patent. Lingua breuis, acuminata, et aſpera eſt. Collum a capite vix diſcernendum, mobile tamen ipſi datum eſt. Venter medius eminet ab umbilico ad anum, a mammis verſus collum contractior. Cauda leuiter quadrangula in fine anguſtior, craſſa pinna rigida terminatur, ex lamellis duris balaenarum coſtis ſimilibus, ſibique impoſitis formata. Pinna forcipata et leuiter ariſtata eſſe conſpicitur. In pedibus formandis peculiarem natura conditionem adhibuit, cum anteriores pedes * digitis voluerit carere, quorum loco extremitas eorum cute et cuticula, craſſis et ſiccis, ſic tegitur, ut amputatum membrum hu- p. 306.
manum, cute obductum, referant, inferior tamen eorum ſuperficies denſiſſimis obducitur ſetis. Mammarum pectoralium duae, in non lactantibus ad modum paruae, in lactantibus autem dulci et pingui lacte plenae; genitales tandem partes equinis haud multum ſunt abſimiles. Haec exterior offert contemplatio, interiorum partium disquiſitio omnium, ob varia, quae accedunt, incommoda in perluſtrandis tam grandibus animalibus, quorum legitimas adfert Cl. Auctor cauſſas et excuſationes, non plenam quidem anatomen, non negligenda tamen obſeruata continet. Lapides, ſic dicti, Manati in capite nulli ſunt, p. 309.
ut

* Hos pedes pinnas pectorales nominat ARTEDVS, articulatis ex oſſibus compoſitas, cum vero ſcapulam, ulnam, radium, tarſum et metatarſum inuenerit Cl. STELLERVS, licet digitos, quorum mentionem facit idem ARTEDVS, non obſeruarit, eius nomine uti maluimus.

ut vero ſimillimum Cl. Auctori videatur, maſſam dentium eo ſignificari nomine. Cerebrum et cerebellum, non diſtincta viſcera, parua in cranio collocantur. Ventriculus e contrario, cuius medio oeſophagus inſeritur, eo maior eſt, ita quidem, ut etiam tunicae eius facile poſſint a ſe inuicem ſeparari, immo in ſubiecto, quod perſcrutatus eſt Noſter, ad oeſophagi inſertionem glandulam praegrandem deprehendit, multis perforatam poris, liquore acri, forte digeſtioni inſeruientem ex eo, quod argentum colore tingebat nigro, plenum. Inteſtinorum tractus, viginti vicibus animalis longitudinem ſuperans, ad modum diſtentus peritonaeo tegitur duplici, ex validiſſimis membranis confecto; pleura etiam ſimili modo ſe habet. Aſpera vero arteria ex ſpirali cartilagine conſtat. Cor neque cum mediaſtino neque cum pericardio cohaerebat, quippe quod ultimum ad modum ſpatioſum cor ambit, quod latum maius et craſſum quam longum ad apicem progrediendo, pro ventriculorum numero in duos apices abit, altero dextro, ſiniſtro altero. Reliqua ſtructura cum hominis corde conueniebat, niſi quod foramen ouale et canalem BOTALLI non detexit Cl. STELLERVS. Liberrimi etiam erant pulmones, utrinque unus, hepar lobatum, fuſcum intus et celluloſum, cyſtide fellea deſtitutum. Renes in lumbis ſiti, longi triginta duo pollices et octodecim lati exteriori membrana inuoluente remota, ut in phoca ſolet, conglomerati, quorum renunculorum quiuis ſingulari papilla et urethere inſtruebatur, omnibus in ſex uretheres maiores, tandem in unum confluentibus. Omittimus, quae de oſſibus refert Noſter, in moribus autem deſcribendis HERNANDEZ recte taxatur, eiusque obſeruationes emendantur, nec non CLVSII et RAII adnotata, ex quibus forte ſua etiam, ut addimus, depromſit ARTEDVS. Venationis porro methodum fuſe recenſet, victum, qui fucus eſt non quidem omnis, nunquam gramina,

et

et congrediendi modum. DAMPIERVS in itinerario p. 327.
optime eos deſcripſit. Homini autem in uſum cedit pinguedo candida, diu durans, ſine rancoris metu, ſapore et odore grata, caro deinde cocta, ad vitulinam accedens. Infeſtantur tamen haec animalia inſectis, quorum deſcriptionem ultimo loco addit STELLERVS.

Vrſus marinus eadem pertractatur ratione, men- p. 331.
ſuram partium excipit formae externae deſcriptio. Amphibium hoc animal, urſo terreſtri maius, cui et capite quodam modo adſimilatur, poſteriori ſui corporis parte decreſcit et gracile conicumque euadit. Os in capite eorum prominet, nares ouales ſunt et patulae, labia tumida, barba ſetacea inſtructa, maxillae dentibus ornatae, quarum ſuperior inciſorum et caninorum viginti, inferior triginta et ſex habet. Lingua aſpera, apice bifida, oculi ampli, iris nigra, pupilla ſmaragdina, palpebris ciliisque veſtiti, auriculae paruae et acutae obſeruantur. Quadrupes autem eſt animal, pedibus pinnatis, digitis nimirum, membrana coniunctis, praeditum. Anteriores pedes integri conſpiciuntur, quibus et natat et incedit, craſſiores tamen ſunt et robuſti magis ac poſteriores. Poſteriores autem poſt anum adhaerent, breues tibia fibulaque in cute adhuc haerentibus, tarſo et metatarſo liberis, piloſi, digitis glabris, ut anteriorum pedum, membrana laciniata coniunctis. Notari meretur un- p. 338.
gues inhaerere digitis perbreues, quos nullius uſus eſſe autumat Cl. Auctor, cum mediis laciniis digitorum inſint. Cauda conica eſt acuminata, piloſa, duos pollices tantum longa. Penis, fulcro oſſeo ſuſtentatur, ut in lutra: Cutis craſſa, piloſa, molli praeter ea lanugine rufeſcente tecta. Pili cum aetate et in ſexu colore variant, rigidique eſſe obſeruantur, quam ob rationem, ad veſtimenta iuniorum tantum pelles expetuntur ab incolis. Internarum partium perſcru- p. 341.
tatio primo Cl. Auctorem ad adipis conſiderationem

 dedu-

deduxit, qui copiosus cuti subest, in senibus nauseosum prae se fert, uti caro, saporem, in tenerioribus infantulis gratus et delicatus. Caput cerebri multum continet, pharynx amplus et rugosus existit, splen unum et semissem pollicem latitudine, unum vero et semissem pedem longitudine complet. Intestina quindecies animali longiora sine rugis et valuulis, pene collapsa deprehendebantur. Peritonaeum firmum et omentum tenue ad modum comparebat, pancreas pedem longum, mesenterium pingue, pancreas ASELLII glandulasque plures habebat. Diaphragma totum fere musculosum erat, pulmo sexfidus cor ambibat, aspera vero eius arteria admodum capax, ex integris cartilagineis annulis componebatur. Cor latum magis ac longum, a latere comprimitur, foramine ouali adhuc adaperto. Hepar in sex lobos diuidebatur, uno quoque iterum varie subdiuiso: laciniatum autem eiusmodi hepar profundis etiam sulcis dirimitur et colore flauo buxeo insignitur. Renes deinde, praeter consuetam aliis marinis animalibus normam, humanorum more integri sunt, nisi in catulis, in quibus utique diuiduntur. Totius animalis
p. 346. descriptionem DAMPIERVS etiam exhibuit, non tamen sufficientem, ut Cl. Auctor inde ad notanda ea, quae necessaria sunt scitu ipsique innotuerunt, fuerit incitatus. Migrationem verno tempore instituunt, autumno reuersura, caussa est, ut iunio mense, in insulam forte, certe in continentem se recipientia, parere, et nutrire foetum possint. Mammis autem instruuntur duabus abdominalibus, catulum plerumque ponentes unum. Fusius deinde pertractat STELLERVS viuendi eorum in familiis rationem, marium ferociam, polygamiam, bella et duella, quae uxorum, loci alterius occupati, vel ad aequitatem conseruandam oppressisque succurrendi causa aguntur, coeundi morem, vocem; porro in natando celeritatem, et venationem. Marem in saxo sedentem, foemellamque dorso

dorſo incumbentem, in duplici figura tabula decima quinta proponit.

Leo marinus cum urſo quoad conformationis ex- p. 360.
ternae aeque ac internae rationem ſic conſpirat, ut denſius tantum, ad collum poſiti pili in maribus leoni terreſtri eum ſimilem magis reddant. Colorum enim in pilis diuerſitas, et magnitudo, eam urſi ſuperans, generis certe conuenientiam non inuerteret. Ferocia quidem ſunt animalia, hominem tamen extimeſcunt, nec niſi in anguſtias redacta, eum laedunt quod autem tum magna fieri ſolet cum ſaeuitia. Hinc inſidioſe capere eadem coguntur animalia, quippe quae appetuntur, quod eorum caro cum adipe dulcis eſt; cutis autem ad ſoleas calceandas adhibetur. Sunt polygami hi leones, tandem autem hominum adſuefiunt conſortio, migrationes ut urſi inſtituunt, et piſcibus aliisque marinis beſtiis victitant.

Lutra tandem a Cl. Auctore proponitur, eam ve- p. 367.
ro, quae in Kamtſchaticis terris occurrit, eandem ac Braſilienſem, a MARCGRAVIO dictam, eſſe, collata eius deſcriptio docuit, ex qua etiam probatur, hanc lutram non eſſe caſtorem. Eſt autem haec lutra marina ſeu vulgari longe maior craſſiorque, capitis forma cum illa conuenit, nares atrae ſunt, prominentes, maxilla ſuperior inferiorem longitudine ſuperat, labiaque tument. Horum ſuperius myſtace inſtruitur, rictus paruus, oculi naſo altiores, varii coloris in diuerſis ſubiectis, auriculae erectae, piloſae. Dentes utriusque maxillae triginta duo vel quatuor numerantur, lingua in apice libera eſt, ad foramen coecum ductu ſaliuali VATERI inſtructum. Pedibus potiſſimum p. 372.
a reliquis lutris differunt; anteriores enim aeque ac poſteriores toti ex cute exſeruntur, illi his breuiores ſunt, digitati et unguiculati, digitis etiam gradatim breuioribus, membrana vero, hoſce connectens, piloſa, craſſa et contracta eſt, poſteriores praeter ea, ano propiores, longiores etiam digitos obtinent. Penem

 maſcu-

masculus gerit osseum, in vagina reconditum, cauda lutrae vulgaris similis, sed breuior est. Cutis corpus eorum cingit crassa ad modum, pilosa, sed pilis mollibus instructa, quorum color etiam diuersus est. Nec huius animalis anatomen neglexit Cl. STELLERVS, quae panniculum carnosum, per totum corpus extensum, ventriculum rugosum, pancreas et hepar magnum, hoc etiam in sex lobos diuisum, renes in centum et sex renunculos diuisos, penem anterius osseum et posterius spongiosum, ubera, abdomini inhaerentia, duo, quae lac candidissimum, dulce, consistens, secernunt, intestina decies animali longiora, solerti indagatori monstrauit, qui etiam in foetuuiuo, ex matre exsecto, obseruauit sequentia. Glandulam nimirum thymum grandem, paulum concauam, ex multis lobis conflatam, membrana circum vestitam, ex qua flatu distenta ad laryngis cauitatem spumosus dimittebatur humor: pulmonem collapsum et obscuri coloris, canalem cordis arteriosum variaque, quae cum aetate plerumque mutationem subeunt. Tot interim ob-
p. 381. seruationes panniculum carnosum, quod cum musculorum membrana non ubique committitur, ab ea distinguendum esse in animalibus, certiores Nostrum fecere, aliquam etiam inter marina et terrestria conuenientiam manifestarunt. Ad lutram reuersus, pellis pulchritudinem laudat, pretio hinc magno habetur et variis venationis generibus, insidiosa capitur bestia, quorum amplam satis hic expositam legimus
p. 392. recensionem. Viuit autem animal in oceano aeque ac continente, gammaris, mytulis, cochleis aliisque eius modi animalibus vescitur, nec non piscibus carnibusue, cursor est eximius, in situ corporis, tum iacendo, tum sedendo tum natando varietatem amat, unum catulum parit, unaque uxore maritus contentus viuit, oculorum acies in terra imminuta est, narium vero praestantia maior. Caro esui humano inseruit, catulorum ut delicatior, Cl. Auctorem a scorbuto

buto liberauit, qua etiam harum regionum incolae cruda utuntur, osseum autem penis fulcrum raspatum contra tertianam adhibent febrim. Pellis vario modo praeparata in vestimentum cedit. Tabula decima sexta lutram in terra incedentem et natantem aliam cum catulo refert. Quam exacte vero Cl. Auctor ea, quae non sine multis obseruari poterant molestiis, adnotauerit, nemini nunc poterit esse obscurum.

XVII.

Obseruationes de aere et morbis epidemicis ab anno MDCCXXVIII. ad finem anni MDCCXXXVII, Plymuthi factae. His accedit opusculum de morbo colico Damnoniensi. Auctore IOANNE HVXHAM, M. D. R. S. S. Editio secunda. Londini impensis Ioannis Hinton, et ex officina Henrici Whitfeld, Plymuthi. 1752. 8. mai. pl. 16. Volumen alterum ab anni nimirum initio MDCCXXXVIII. ad exitum usque MDCCXLVIII. ib. 1752. 8. mai. pl. 14.

Aeris inter variam constitutionem atque morbos reliquis frequentiores perpetuum obseruari nexum, illamque deprauatam horum fere omnium vix non semper esse caussam, fatentur ii omnes, qui artem salutarem cum debita attentione atque iudicio exercent, ita, ut iam olim quoque HIPPOCRATES in suis de morbis popularibus libris eam aeris rationem descripserit, quae ab ipso enarratos morbos antecesserat. Summi huius viri exemplo, ipsiusque rei utilitate, permoti, multi post eum medici idem tentarunt, inter quos, eosque in primis, qui cum laude illud praestiterunt, prae aliis referri meretur Cl. modo nominati libri Auctor, quippe qui iam anno huius saeculi tricesimo nono obseruationes illas, quarum alteram iam iam simul indicauimus editionem, publici iuris

iuris atque uſus fecerat. Maior inde vero nunc prouenire poteſt utilitas, quod hiſtoria haec meteorologica per viginti annorum ſpatium ſingulari ſane ſtudio atque induſtria ab eo continuata ſit, ideoque largiorem firmis inde eruendis ratiociniis ſuppeditet materiem. Cum eius modi quoque iam per magnam orbis noſtri terrarum partem inſtituantur obſeruationes, ſpes omnino creſcit, ex iis accurate et per longum tempus, in multis regionibus, ſine intermiſſione et ſimul factis atque inter ſe collatis, generalem tandem atmoſphaerae hiſtoriam, eaque, qualem in praeſenti habemus, perfectiorem ideoque vere utilem confici poſſe. Interim ex hiſce ſpecialibus meteorologicis annotationibus illud tamen cum maiore certitudine intelligitur, quod effectus aeris variarumque eius conſtitutionum in omnibus locis atque regionibus ſibi ſint ſimiles, humidus v. c. tepidusque aer fibras corporis ſolidas laxet, vimque earum frangat; fluidas autem partes ſoluat, easue inertes et pituitoſas, ipſumque igitur corpus morbis putridis, febribus lentis, aut intermittentibus ſolita peioris indolis, obnoxium reddat. Prius Cl. noſtri Auctoris obſeruationum volumen in plurimorum manibus eſſe lectorum noſtrorum confidimus, quam ob cauſſam de eo iam dicere nolumus. De altero itaque nunc locuturi ſumus. Eandem, qua in illo uſus fuerat, methodum in hoc etiam retinuit. Talis ea nobis eſſe videtur, qualem omnes medicos, meteorologicas obſeruationes collecturos, pro norma ſibi ponere poſſe atque debere putamus. Per ſingulos nimirum dictorum omnium annorum menſes varium coeli ſtatum variamque ventorum rationem et variam inde ortam atmoſphaerae conſtitutionem, dies, quibus pluuiae deciderant, harumque accurate menſam copiam, maximam, minimam, et quae inter utramque media eſt, mercurii in barometris obſeruatam altitudinem, dies, quoad frigidam vel calidam tempeſtatem reliquis inſignio-

ſigniores, ſedulo annotauit, poſt eaque morbos per ſingulos menſes non epidemice ſolum graſſantes, ſed ſparſim quoque intercurrentes expoſuit, eorumque hiſtoriis utiliſſimas, quas collegerat, multis in locis adiunxit obſeruationes. In his ultimis quoque decem annis illos dies ſimul adiecit, in quibus luna ſic dicta noua atque plena apparuit. Ipſas meteorologicas obſeruationes, in uno quippe tantum loco animaduerſas, ideoque in eo in primis quoque utiles, fruſtra iam hic loci transſcriberemus, ex illis vero, quas de morbis, cum vario atmoſphaerae ſtatu connexis, habet Cl. Auctor, quasdam dabimus reliquis notatu digniores. Caueant iuniores medici, ne omnem p. 3.
tabem pulmonariam ab ulcere pulmonum ſemper prouenire credant. Aer, qui ſub initium menſis februarii humidiſſimus erat, paulo poſt vero valde gelidus factus multos reddebat phthiſicos, quibus febris, quae ſub exitum praecidentis anni ſaeuierat, catarrhalis male fuerat iudicata. Glandulis enim et ductibus aſperae arteriae nimium relaxatis, magna pituitae ſalſae, vel non nunquam plane inſipidae, cui nullus ineſt foetor, copia per tuſſim reiicitur, tandemque moriuntur aegri, ac ſi veram ſaniem exſpuiſſent. Simili ratione tabeſcere videntur illi, qui diabete aut diarrhoea diu laborant, multumque vitalis laticis absque ulcere praeſenti perdunt. Pueruli, e. g. pertinace alui fluxu enecati, corpus diſſecans Cl. Auctor, inteſtina inuenit peralba, tenuiſſima, et arte quaſi deterſa, nihil autem ulceris. Quem ad modum vero aer nimis humidus valde laxat, ita quoque pulmonum illud malum vel ex leuiſſimo frigore exacerbatur: cute nimirum conſtricta, perſpirabilis iſta materies retenta irruit ſaepe in pulmones, uti in aliis ſubiectis ad nares conuerti ſolet. Exulent in hac tuſſi emollientia, quae in illa ſicca, ab obſtructis pulmonum glandulis orta magis eſſe ſolent proficua, ſi nimirum aliqua ipſis admiſceantur incidentia; talia potius propinentur

tur remedia, quae ſudorem blande mouent, interpo-
ſitis aliis, quae aluum leniter ducunt, atque anodynis,
ſi tenuis atque irritans ſit illuuies; regioni inſuper,
inter ſcapulas ſitae, applicatis epiſpaſticis. Valere
quoque dicuntur contra hanc tuſſim humidam ſuffi-
tus deſiccantes, in primis vero decoctum corticis pe-
ruuiani cum ligno guaiaco et ſtyrace. Glandulas
p. 4. pulmonum duras admodum quin et lapideas fieri
poſſe, teſtatur exemplum tabidi iuuenis, qui lapillos
tam aſperos extuſſiebat, ut vulnerarent tracheam,
ſputumque ſanguinis haud leue excitarent. In pleu-
p. 7. ritide, peripneumonia, ſimilibusque pulmonum mor-
bis, menſe martio ſaeuientibus, magnae, urentes, pu-
ſtulae interdum acerrimum fundentes ichorem circa
pectus, ſcapulas, ceruicem, quinto aut ſeptimo ſae-
pius die prorumpentes, leuarunt aegros, medicoque
medendi viam monſtrarunt. In pueris morbillo-
p. 16. rum morbum ſaepiſſime inſecuta eſt peripneumonia
a nimis poſt eum cito carnium atque piſcium eſu. Stri-
dula atque clangoſa vox illius inflammationis, quae
muſculos arytaenoideos ac aſperae arteriae ſuperiores
partes occupat, ſignum praebet diagnoſticum, quo in
caſu, niſi pulmones adhuc inflammati ſint, bronchoto-
mia opportuna eſt atque neceſſaria; quam operatio-
nem nec difficilem, neque cum periculo coniunctam
eſſe, vulnere nimirum facilem curationem recipien-
p. 20. te, experientia docuit. Fortes et frequentes gargari-
ſationes ſine metu, ut dolores atque inflammatio in-
creſcant, adhiberi non debent in angina inflammato-
ria; in ſalſa tamen atque pituitoſa deſtillatione tales
proſunt, in illa vero vapores atque gargarismata ex
p. 23. aqua, lacte, ficubus et nitro commendantur. Pueri,
quibus imminebant morbilli aut variolae, et qui gra-
uiter atque diu de artuum laſſitudine atque dolore
querebantur, grauem dein quoque morbum experti
p. 33. ſunt. In variolis epidemicis aliquando mox primis
morbi diebus acceſſit valde copioſa, tenuis et acris ſa-

liuatio,

liuatio, cum frequenti ſternutatione et enormi narium et oculorum fluxione, quae ſuſpecta ſemper fuit et inter mala ſigna referenda. Epispaſtica ſummos inter humeros et pone aures quam tempeſtiue applicata, funeſtis eius euentibus occurrerunt. Notari p. 42.
meretur, quod menſe iunio anni huius ſaeculi quadrageſimi ſiceiſſima fuerit aeris tempeſtas, et talis etiam ab hygroſcopiis denotata; tota nihilo tamen minus atmoſphaera craſſa valde et fumoſa apparuerit. An id forte, uti Cl. Auctor coniicit, a ſufficientis, ad regularem luminis transmiſſionem, in atmoſphaera humoris defectu? cum reperiantur corpora, quae arida prorſus opaca, humectata vero pellucida ſunt. Eodem etiam tempore febris nautica peſtilentialis ſae- p. 44.
uiit Plymuthi, et magnam ſtragem fecit, a nauibus duabus, quibus cum Africis oris fuerat commercium, apportata, cuius prolixam, lectuque digniſſimam Cl. Auctor hiſtoriam exponit. Ordiebatur illa ſcenam leui rigore, ardore mox inſequente, pulſu admodum inconſtante, capitis oculorumque doloribus, foedo oris ſapore, vomitu frequente, ſingultu, et permagna praecordiorum oppreſſione. Aegri paulo poſt viribus fracti, anxii et quaſi perterrefacti, de vagis omnium membrorum doloribus querebantur, et urinam mittebant tenuem, crudam, ſaepe rutilam. Poſt tres deinde dies accedere ſolebant phrenitis, aut coma vigil, anxietas quam maxime aucta, atque ſextum inter et undecimum diem ut plurimum petechiae violaceae, liuidae, fuſcae quin et nigrae. Peſſimum, ſignum dabant vibices, et ungues atque ſummi digiti liuidi, ſanguinis in extremis arteriis ſtagnantis indicia. Hoc ultimum quoque ſignum in reliquis morbis acutis funeſtum eſſe obſeruauit Cl. Auctor, hinc unguium colorem, num viuidus adhuc ſit, diligenter inſpicere iubet medicos. Iis ſe iungebant ſymptomatibus modo diarrhoea, ſaepius dyſenteria cum aphthis, modo parotides inflammatae. Leuamen attulerunt leuis

circa

circa undecimum diem ſponte ortus vel arte excitatus alui fluxus, aut larga puſtularum eruptio, aut non paucum ſanguinis per nares profluuium, aut denique liberum et copioſum ſputum cum benigno ſudore, aut fulua et craſſa affatim fluente urina. Carnium et in primis piſcium eſus nocuit, ubi in tranſitu monet Cl. Auctor, ſudorem hominis vel ſaniſſimi, qui multo piſce utatur, longe foetidiorem eſſe, ac ſi carne et pane tantum veſceretur. Sanguinis misſione, vomitu excitato, enematibus iniectis, aut, ſi indicabantur, remediis leniter aluum ducentibus, et praeſertim febris atque virium per totum morbi decurſum habita ratione, omnis morbi curatio, quantum quidem fieri potuit, abſoluta fuit. Poſt frigidam ſa-
p. 117. tis diu durantem tempeſtatem menſe aprili vehemens paraphrenitis ſolito fuit frequentior, quo in morbo magis ac ullo alio umquam denſus et glutinoſus ſanguis ex vena multoties ſecta ſemper effluxit, ita, ut in quodam tali aegro, intra quatriduum ſex vicibus centum fère illius unciae detractae, hanc indolem adeo tenacem perpetuo ſeruarent, ut craſſamentum iſtud corio ſimile ſcalpello vix diſſecari poſſet. In epide-
p. 122. micis variolis paruis, atris, ſeſſilibus atque gangraenoſis, alexipharmaca ſubauſtera, tinctura corticis peruuiani cum elixirio aut ſpiritu vitrioli, immo non numquam, ſi febris id permittat, praeſertim ſub eius deceſſu, vinum rubrum gallicum acidis adiectum, cum liberali potu atque acidulo, ſi qua medicina umquam prodeſſe queat, haec certe commendantur. In vena,
p. 143. peripneumonicis aegris ſecanda, cautus omnino ſit medicus. Si valde enim grauis aegrum vexat pectoris oppreſſio et graue quoddam praecordiorum pondus, licet dolor leuis ſit atque obtuſus; ſi pulſus admodum celer, exilis et contractus, aut mollis, inaequalis et vacillans eſt; ſpiritus autem laborioſe et cum ſuſpirio potius, quam anhelatione ducitur; urinaque tenuis, cruda mittitur, et ſudores erumpunt profuſi, inaequales, frigiduli: caute et perparce mittatur ſan-

ſanguis, nec repetatur eius miſſio, ſi frigefactus cruor ſolutus apparet parum cohaerens, uti ſaepe obſeruare licet; immenſa enim, quae adeſt, pectoris grauitas, ſpirandi difficultas, effera tusſis, pulmonumque ſtrepitus, haud leuatur; ſed debilitas augetur, ſputoque ſuppreſſo, poſt reliqua funeſta ſymptomata frequenter inopinata mors ſequitur. Prudentis igitur medici eſt, in caſu dubio, ſi quoque mittat ſanguinem, parcam eius ſaltem copiam emittere. In pleuroperipneumonicis contra, iis ſignis, quae ſanguinis miſſionem indicant, ut plurimum aperte praeſentibus, large iterumque, ſi dolor atque ſpirandi difficultas urgent, praeſertim ſi ei, iam extracto, inflammatoria inhaeret cruſta, ſanguis debet mitti. Peripneumonici, qui vel nihil aut difficulter, vel cruda et tenuia, vel p. 153.
ſanioſa et valde olida exſpuunt, in periculo verſantur; ab initio enim morbi vel delirare, vel alui fluxu, qui vires exhaurit, corripi ſolent; ſputi tum ſequitur ſuppreſſio, euentu ſemper funeſto; urina vero turbida, copioſa, cum ſedimento, ſpem facit. Sub initium menſis ianuarii tempeſtas fuerat gelidiſſima, p. 166.
paulo vero poſt quam maxime humida. Tuſſis inde, prae reliquis morbis catarrhalibus ſatis quoque frequentibus, conuulſiua in primis pueros afflixit pluresque necauit. Sanguinem ii ſaepe exſpuerunt, interdumque febris acceſſit; haud pauci vero exinde in rhachitidem inciderunt. Fugari haec tuſſis non potuit, niſi ſanguine miſſo, id quod aliquando bis terue immo in bimulis trimulisue, fieri debuit. Accurata diaeta, blanda primarum viarum purgatio, gummi ammoniacum cum expreſſis millepedibus, corticis peruuiani decoctum cum tuſſilagine et balſamo tolutano, et unum alterumque applicatum veſicatorium, profuerunt. Poſt frigus diu durans multos, in primis, quorum caput largum, corpus quadratum, et collum p. 169.
breue eſſe ſolent, apoplexiae obnoxios eſſe, experientia confirmauit. Num a ſanguine nimis denſo facto? an ab imminuta perſpiratione, relictis craſſioribus? an de-

denique ab atmoſphaerae pondere corpusnimis pre-
mente, hincque ſanguine fortius ad cerebrum appulſo?
Qui morbum hunc timere debent, parce tum viuant, le-
niterque ſe purgari patiantur. Sunt inter medicos,
qui omnes febres aut venae ſectione, aut ſudore exci-
tato, tollere velint: multis autem in locis contra eos
annotat Cl. Auctor, quo cum ſucceſſu lenioribus re-
mediis purgatae fuerint primae viae, aut aluus quo-
que ſponte fluxerit, ſi ſaburra humorum peccantium
iis inhaeſerit; aloeticis autem tum prorſus omis-
p. 172. ſis. In febribus praeſertim lentis putridis, vel po-
tius bilioſis aut meſentericis dicendis, ubi foetidus
oris ſapor, nauſea, ructus, vomitio, abdomen tumi-
dum, ſimiliaque ſymptomata apparent, acris bilioſa-
que colluuies aut per vomitum aut per aluum recte
p. 126. expurgatur. Sanguinis autem miſſio, niſi plethora
adſit aut inflammatio urgeat, omitti debet. Febres
enim auctumnales, quales illae bilioſae ut plurimum
eſſe ſolent, lenem magis catharſin, vernales vero ſan-
guinis detractionem frequentius, poſcunt. Sufficiant
vero, quae adduximus. Vel nobis iam haud monen-
tibus, ſatis inter omnes conſtat, quam doctus, pru-
dens atque felix medicus ſit Cl. Auctor, cui longio-
rem adhuc vitam ex animo apprecamur.

XVIII.

Trattato di Medicina preſervativa diviſo in ſette parti in cui brevemente ſi ragiona delle ſei coſe da' Medici dette non naturali et s' inſegna parimente la maniera di conſervare la ſanita e prolungare la vita. Scritto da CARLO GIANELLA Medico Filoſofo, in Verona nella ſtamperia veſcovile del ſeminario 1751. 4. Alph. 1. pl. 15.

hoc eſt

Tractatus de medicina praeſeruatrice etc.

Hunc tractatum de medicina praeſeruatrice Cl. Auctor in ſeptem partes diuidit et in ſex prioribus

res,

res, non naturales a medicis dictas, disquirit, in septima vero regulas de conseruanda sanitate et longaeuitate acquirenda breuissimis tradit.

In *partis primae capite primo* sanitatis idea euoluitur eaque dispositio bona et perfecta totius corporis appellatur, per quam omnia instrumenta actiones naturales, animales et vitales exequuntur. Definitio, per quam non nulli auctores sanitatem in aequilibrio solidorum et fluidorum positam esse dicunt, ideo Cl. Auctori displicet, quod in aequilibrio nullus motus nullaque actio possibilis sit, inde ille in proportionato praedominio solidorum et fluidorum eorumque genuina relatione, actionum perficiendarum rationem ponit: qui igitur res, quibus hae operationes perficiuntur, bene applicare nouit, ille sanitatis custodiam suscipere valet. Hoc in *secundo capite* breuissimis verbis indicatur, et in *tertio* aeris consideratio traditur. Quo modo itaque aer in corpus nostrum transeat, disquiritur et non tantum per alimenta et per viam dubiam vesicularum pulmonalium ad sanguinem peruenire illum posse affirmatur, sed porro quoque per pulmones inuestientem membranam ad thoracis cauum, nec non per subtilissimos neruorum apices ad cerebrum eum deduci posse asseritur. Dum porro particulae, quibus aer scatet, considerantur, variarum narrationum mentio iniicitur, quibus insignis magnitudinis lapides e coelo delapsi traduntur, asseriturque nos cum nausea respirationem exercituros esse, si sciremus, quales particulae in aere nostro continentur. *Capite quarto* de affectionibus aeris, grauitate, elasticitate, calore et frigore, nec non de siccitate et humiditate in genere disseritur, et *quinto* vis aeris, corpus externe ambientis, diiudicatur, ita, ut praeter uniuersalem corpus penetrandi rationem, in pulmonibus circulum sanguinis, in habitu corporis perspirationem cutaneam per eandem moderari posse ostendatur, illudque qua ratione in calido et frigido,

p. 4.
p. 8.
p. 10.
p. 18.

do, ſicco et humido aere eueniat longius exponatur,
p. 22. qua occaſione etiam homines magis in aere frigidiu-
ſculo quam calido viuere poſſe affirmatur; calidarum
enim regionum incolas magis effoeminatos, timidos
et minus faecundos eſſe, vitamque breuiorem viuere,
cum e contrario incolae frigidarum regionum fortes,
animoſi, foecundi et longaeui deprehendantur. Por-
p. 27. ro autumnali tempore magis, quam vernali ſangui-
nem venae ſectione ſubducere ſuadetur; vere enim
aucta perſpiratio copiam humorum diſſipat, dum ve-
ro illa autumno imminuitur, humores intra corpus
retinentur et augentur. Perſpiratione vero ita im-
minuta vel cibos leuiores ſumere, vel eos, qui appeti-
tui indulgent, qualibet ſeptimana pilulis francofur-
tenſibus uti, vel rhabarbarum maſticare iubet Cl. Au-
ctor. Qua occaſione monemus, eundem paſſim ex
pharmaceutico fonte remedia ſanitatem praeſeruantia
petere, quae tamen pro inſtituti ratione ſubiectis et
morbo non ſatis accommodari poſſunt. *Capite ſexto* de
p. 34. ventis agitur et quo modo loca inhabitata et domici-
lia diſponi et a ventis minus ſalubribus defendi de-
beant, disquiritur. De ventis in genere pronuncia-
tur, aquilonem ſiccare, auſtrum humiditatem afferre,
orientalem calidum, occidentalem vero frigidum eſſe,
quod quidem aſſertum ad varias Italiae prouincias
neutiquam vero ad alias regiones extendi poterit.

p. 43. In *parte ſecunda* cibi et potus ratio exponitur, et
caput primum de lacte matris et nutricis, primo recens
natorum alimento, agit; variis itaque argumentis
comprobatur, matres ipſas infantibus mammas prae-
bere debere, ſi vero nutrix in matris locum ſubſti-
tuenda ſit, tunc ſimilem aetate et conſtitutione cor-
poris eligendam eſſe. Oues, a capris nutritas, du-
riores, et capras, ouium lac ſugentes, molliores pel-
les obtinere experientia declarauit, hinc nutrimen-
tum diuerſum corpoream indolem mutare poſſe iure
p. 46. quodam aſſumitur. In *capite ſecundo* nutrimentum
et

& incrementum corporum phyſiologice conſideratur,
et dum liquori gaſtrico vis digerendi cibos tribui-
tur, ad ſtruthionem, qui ferrum, et alia animalia,
quae corpora duriora digerunt, prouocatur, propria
tamen experientia cognouimus, lapillos aliaque cor-
pora dura in ventriculis volatilium nec digeri nec
ſolvi, ſed tantum atteri. Cum corpus noſtrum ex p. 48.
diuerſis partibus compoſitum ſit, ratio nutritionis in
eo ponitur, quod ex animalibus et vegetabilibus nu-
trimentum capiant homines, ideoque ex prioribus
oſſa, cartilagines, muſculos, iam tales partes contine-
re, quae ſimilibus in humano corpore apponi que-
ant, quod aſſertum certe non concedi poteſt, cum
ex ſubtiliſſimo lymphatico ſucco, albumini ovorum
ſimillimo, particulas omnium partium nutrientes ſe-
ligi certiſſima res ſit, nec Cl. Auctor, quo modo ex
fibris et vaſis vegetabilium nutritio animalium perfi-
ciatur, ullo modo declarare poſſit. *Capite tertio* p. 52.
quantitas cibi diſquiritur, et licet ſobria vita modera-
tusque victus praecipuam laudem mereatur, tamen
et ſunt, qui copioſiore cibo indigent, illi nimirum,
qui corpus exercent et juvenes ſunt, quilibet autem
quid ferre et apte digerere queat, propria experien-
tia definiat. In *Capite quarto* qualitates ciborum exa- p. 57.
minantur, ſanos appetitui indulgere poſſe aſſeritur,
cum ille optima ſeligat, quod in ſobriis quidem, mi-
nime vero in guloſis, concedimus; conſuetudo enim
diuerſos cibos ingerendi, varietatem ciborum, dum-
modo in uno prandio non peccetur, admittit, mo-
nemus vero et illam appetitum ſaepius immodera-
tum reddere. Et animalis et vegetabilis victus prae-
ſtantia a variis laudatur, utrumque tamen aſſumen-
dum apteque remiſcendum eſſe variis argumentis con-
firmatur. Breuiter poſt ea examen carnium, olerum
et fructuum horaeorum ſuſcipitur, et poſt conſidera-
ta condimenta de lacte et pane paucis agitur. *Capite* p. 74.
quinto regulae generales circa potum proponuntur,

et vinum, aqua, variaque potus calidi genera, in tribus ſequentibus capitibus deſcribuntur. Vini potus
p. 78. laxitatem corrigit, fibris vigorem et robur conciliat, calorem naturalem auget, ventriculum roborat et ſpiritus nerueos excitat. Ii igitur, qui frigidi temperamenti ſunt, humoribus crudis et viſcidis abundant, vitam otioſam gerunt, loca frigida inhabitant, hyemali in primis tempore vino quam maxime reficiuntur. Infantibus tamen non concedatur, cum vaſa ſanguifera, teſte HIPPOCRATE, conſtringat, vel potius, ut nobis videtur, in vaſa lactea et lymphatica contentosque humores conſtringendo et coagulan-
p. 83. do agat. Vina vetuſta magis medicata ſunt, amaritiem ingratam, guſtui aduerſam, acquirunt, et nutrientem indolem, vinis iunioribus propriam, prorſus amittunt. Recentia vina humidis, frigidis et ſenibus conveniunt, et teſte CORNARO, nobili veneto, languores non melius quam vino recenti diſſipari poſſunt; is enim per aeſtatem languidus factus, auguſto tandem menſe, cum iuniora vina biberet, novas vires et iuuenilem vigorem iterum acquiſiuit; illis enim humores lenteſcentes denuo mouentur et motus fermentationis quaſi excitantur. Vinum recens magis quam vetuſtum diureticum eſſe experientia docuit. Plurima vero ex iis, quae de vino aſſeruntur, de Italiae aliarumque calidarum regionum vinis, minime vero de noſtris germanicis
p. 87. aſſeri poſſe credimus. Iuvenibus, ſanguineis et bilioſis aquae potus praecipue convenit; calorem enim ſanguinis temperat, et ii, qui ſanguine, terreſtribus et ſalinis particulis ſcatente, abundant, aquae potus nutritionem ante deficientem reſtituit, quamuis ipſa aqua parum nutrimenti addere queat. Aquae levitas, licet difficile cognoſcenda ſit, optimum tamen ſignum bonitatis eſt; aqua, quae aereo principio ſcatet, et in fontibus aeſtate frigida hyeme calida deprehenditur, maxime laudatur, et licet aquae minerales curationibus

tionibus morborum accommodari poſſint, uſui tamen quotidiano non conueniunt. Aquae fontanae, in ciſternis collectae, fluviatilis et putalis differentiae poſt ea ſigillatim pertractantur, et teſtimonia auctorum, uti alibi ſaepius, ſic et hic copioſe inſperguntur. Aqua pura non coquenda eſt; ſubtiliſſimas enim partes amittit, aqua impura vero non nunquam coctura corrigitur. Choccolatae potus, cui confortans et ſpiritus excitans vis adſcribitur, a non nullis bilioſis interdicitur, Cl. Auctor tamen eundem tunc concedendum eſſe putat, ſi hauſtus aquae frigidiuſculae ſuperbibatur. Arborem coffe, in noſtras terras deductam, fructus imperfectos et nociuos proferre aſſerit Noſter, ſed nos experientiam contradicentem invenimus, licet cultura eius in noſtris hybernaculis pretioſior omnino ſit. Semina coffe in vaſis ferreis torrenda non ſunt, quoniam et ferrum olei partem attrahit, et particulae martiales a ſeminibus ſuſcipiuntur, inde in vaſis terreis, cruſta vitrea inductis, toſtio melius perficitur. Potus coffe bonitas ex ſeminibus ſelectis optimeque praeparatis diiudicatur, huic plurimae virtutes adſcribuntur, ex quibus et illa eſt, quod vertigines tollat, praecipue, quando a fuliginoſis et craſſis particulis, ex ventriculo ad maſſam fluidorum et inde ad cavitates capitis deductis, dependent, quibus fibrae nerui optici irritantur et motus irregulares et tremuli excitantur, nos ex vi antiſpaſmodica et carminatiua phaenomenon hoc melius explicari poſſe credimus. Potus hic humidis et pinguibus hominibus convenit, minime vero macilentis bilioſis et melancholicis. Infuſum theae ſaepius ab aqua calida magis, quam a virtute plantae, ſuas recipit virtutes, nec uni herbae, ſcilicet theae ſinenſium, tam variae virtutes adſcribendae, infuſa potius variarum plantarum, pro ratione diverſorum morborum, ex plantis patriis exhibendae ſunt.

p. 93. p. 105. p. 107. p. 110. p. 112.

p. 116. In *parte tertia* de ſomno et vigilia agitur, et *caput primum* theoriam harum corporis mutationum
explicat, in *ſecundo* vero neceſſitas dormiendi et vigilandi declaratur. Somni cauſa in extenſione arteriarum cerebri et compreſſione tubulorum nerueorum ponitur, quae iterum ab aliis cauſis, v. c. chylo
poſt paſtum accedente et potu ſpirituoſo, dependet.
Ipſum vero fluidi neruei defectum ſomnum inducere
poſſe, Cl. Auctor cum aliis quoque aſſumit, qua occaſione fluidum nerueum, materiae electricae ſimilli-
p. 123. mum eſſe, dicit. *Capite tertio* de rebus vigiliam producentibus et ſomnum conciliantibus agitur et inter
alia de opio diſſeritur, cui partes oleoſae et ſulphureae adſcribuntur, quae in corpore et ſpeciatim in
ſanguine reſoluuntur, ad cerebrum tendunt, et eius
poroſam ſubſtantiam obſtruunt, quo ſpiritus non libere fluere queant, ſulphureae partes noſtri ſanguinis huc proxime accedunt, et utraeque a ſale volatili
corporis noſtri facile reſolvuntur. Eſt itaque conuenientia operationis opii, et vini, quam et nos, in
p. 129. effectibus potiſſimum, obſeruauimus. In *capite quarto* diſquiritur, an operationes vitales et naturales in ſomno magis vegetae ſint nec ne? et *capite quinto* oſtenditur, in ſomno quosdam motus corporis noſtri continuari, alios vero non. Quae cuncta
ex contrariis ſaepius auctorum ſententiis recenſentur
magis quam conficiuntur, & in primis de perenni
actionum vitalium duratione longius diſputatur. *Capite ſexto* de differentiis ſomni, inſomniis et ſomnambulis fuſius diſſeritur, quae cuncta, cum ad praeſens
inſtitutum non pertineant, et parum noui propo-
p. 156. nant, lubenter omittimus. *Capite ſeptimo* tandem de
ſomno naturali, de eius tempore et duratione nec
non de ſitu in ſomno breuiſſimis agitur. Aſſerto
Cl. Auctoris, quod nimirum bilioſis et calidis ideo
conueniat ante ſomnum cibum capere, quod poſt
largam coenam iis tranquillior ſomnus ſit, vix ſub-

ſcribere

ſcribere poſſumus; non enim apparet, quo modo nouus chylus bilis acrimoniam, quae ſomnum perturbat, temperare poſſit.

Pars quarta de motu et quiete agit, et *caput primum* quaeſtionem mouet, an exercitium corporis utile ſit? quae quidem ſuperflúa videri poſſet, niſi cognoſceremus, exercitium corporis fibras indurare citamque ſenectutem inducere; quod ſi igitur quis parcius cibum ſumeret, exercitio corporis non adeo opus haberet, ſed quiete vitam longaevam reddere poſſet, cum vero a plurimis hominibus copioſior cibus aſſumatur, isque motu corporis diſſipari debeat, neceſſitas exercitii corporis exinde declaratur. Non tamen negandum eſt, in re publica tales etiam homines requiri, qui laboribus ſuſceptis publicam utilitatem augent. *Caput ſecundum* de gymnaſtica agit et varia corporis exercitia hiſtorice deſcribit, *caput tertium* vero de exercitiis, ſingulis aetatibus hominum conuenientibus, diſſerit, regulasque diaeteticas, motum ſpectantes, ex variis auctoribus ſelectas proponit, in quibus omnibus tamen ad temperamentum, ſexum et conſuetudines hominum, nec non ad tempus, locum, variosque exercitiorum modos reſpiciendum eſt, quo regulae generales accuratius definiantur. Dum *capite quarto* de exercitiis ſenſuum agitur, de viſu, odoratu, auditu, guſtu et tactu, tanquam ſenſibus externis, in *quinque* ſequentibus *capitibus* fuſius diſſeritur, ita, ut in his anatomico physiologica tractatio primum proponatur, et in fine non nullae diaetae leges adiungantur. v. c. in tractatione de viſu integritatem oculorum conſeruandi ratio per aptum regimen variaque remedia exponitur, in ea de odoratu ampla diſquiſitio de uſu et abuſu tabaci occurrit, in illa de tactu denique de balneis quoque non nulla proferuntur. In *capite decimo* tandem exercitium mentis diſquiritur, ubi de ſtudiorum ratione non nulla proponuntur.

p. 160. p. 166. p. 174. p. 191. p. 230

p. 233. *Pars quinta* de animi affectibus agit, et *capite primo* animum ita disponendum esse ostenditur, ut sit mens sana in corpore sano, dum itaque in *capite secundo* declaratur, quo modo animi affectus per exercitium virtutum ordinandi sint, in *capite tertio* asseritur, hos ipsos tamen utiles esse posse, licet sanguinem et spiritus semper exagitent. Quo modo itaque animi commotiones ex una parte destructoriae, ex altera sanitati conuenientes esse possint, breuibus exponitur.

p. 243. *Pars sexta* de excretis et retentis, et *caput primum* de secretionibus in genere disserit, quo in reliquis capitibus eae potissimum examinari queant, quae a nostra voluntate dependent. *Caput secundum* sputum et saliuam considerat, praemissa itaque tractatione de viis saliualibus et saliua, de hac caute deglutienda, nec copiose reiicienda, nec non de cura dentium
p. 251. pauca proponuntur. In *capite tertio* de aluina euacuatione agitur, et asseritur, siccitatem ventris in sanis corporibus partim a fibra laxa et molli, partim a fibra sicca et dura dependere, prima causa roborantia et adstringentia exigit, quo in casu et causam et medicamentorum effectum dubium omnino pronunciamus, in altera causa humectantia et praeter oleum amygdalarum dulcium, cassia, uuae passae, aliaque medicamenta commendantur. Dubitamus quoque, an semper succedat consilium WILLISII siccitati ventris oppositum, quod nimirum citius e lectulo surgendum et corpus aeri frigidiori exponendum sit, quo densitas cutis et constipatio pororum efficiat, ut humores versus canalem alimentorum dirigantur. Refrigerium extremorum idem praestare nobis visum fuit, saepius tamen cum insigni incommodo.
p. 255. *Caput quartum* de urina, *quintum* vero de spermate et usu veneris disserit. Traditur hic generationis historia, quatenus a diuersis maris et foeminae organis dependet, et non nullae regulae circa usum ve-

neris

neris subiunguntur. *Caput sextum* fluxum men- p. 265.
struum feminarum perpendit, ita, ut eius ratione physiologice et pathologice disquisita, eae regulae definiantur, quae foeminae circa eius accessum obseruare tenentur, inter alia quoque remedia, quibus fluxus menstruus iuuari dicitur, mercurialium medicamentorum usus laudatur. *Caput septimum* de sudore et perspiratione insensibili breuissimis agit, cum plurima in aeris consideratione iam exposita sint.

Pars septima in *unico capite* regulas sanitatis, quae p. 275.
vitam longam efficiunt, tradit. Differitur itaque primo, de diuerso vitae termino, eoque et nunc ad centum annos et ultra deducendo, regulae quaedam generales, huc spectantes, ex praecedentibus repetuntur et variorum philosophorum aeque ac medicorum sententiae de vitae longaeuitate concilianda proponuntur, praecipue vero de senum valetudine tuenda non nulla immiscentur. Selegit itaque Cl. Auctor ex pluribus medicis scriptoribus varia, quae ad sani hominis considerationem et conseruationem spectant, pauca ipse definiuit et ex certis principiis deduxit.

XIX.

D. IO. ERN. HEBENSTREIT, in academia Lipsiensi therapiae Professoris, facultatis medicae Decani, academiarum Caesareae Leopoldinae et Gallicae Massiliensis sodalis, apud Lipsienses Poliatri, de homine sano et aegroto carmen, sistens physiologiam, pathologiam, hygienen, therapiam, materiam medicam. Praefatur de antiqua medicina carmen: subnectuntur similes poetarum sententiae: accedunt singula quaedam carmina. Lipsiae sumt. haeredum Lankisianorum. 1753. 8. 1. Alphab. 1. pl.

Quos ex physicis scriptoribus huc usque magni omnino fecimus poetas, qui physicas rerum naturalium conditiones suauiter et cum applausu cecinerunt, ex veteribus QVINTVM SERENVM SAMONICVM, TITVM LVCRETIVM CARVM, et ex recentissimis MELCHIOREM DE POLIGNAC atque IOANNEM ARMSTRONG *, iis nunc annumerari ex merito debet Cl. iam indicati carminis Auctor, quippe cui, licet cum seueriores in primis colere debeat musas, tum quoque negotiorum multitudine distractus sit, perpetua tamen cum suauioribus illisque magis amabilibus musis fuit et adhuc etiam manet consuetudo. Permulta iam alio tempore plus simplici vice edidit documenta, quam felici ingenio atque facundia praecellat, et quam versatus sit in veteribus non medicorum solum, sed elegantiorum quoque scriptorum auctoribus, ita ut mirum esse debeat nemini, nostram in ipso aetatem tam grauem doctumque medicum, tamque simul elegantem tulisse poetam, ut, quem, harum rerum respectu, ipsi iam anteferre, neminem, quos vero pares ponere velimus, forte paucos tantum inuenire liceat. Quamuis enim prae-

* Cum reliquorum, quos nominauimus, opera poetica satis cognita sint, de iis plura iam dicere nolumus: de Cl. ARMSTRONGII autem poemate, ex eo, quod nostratibus non adeo ac ipsum meretur, innotuisse scimus, narrare licebit, illud, cuius tertiam in manibus nunc habemus editionem euulgatum fuisse Londini sub hoc titulo: The art of preserving health: a Poem in four books. I. Air. II. Diet. III. Exercise IV. The Passions. by IOHN ARMSTRONG. M. D. the third edition. London printed for A. Millar. 1748. 8 mai. Eius omnino poematis eo magis atque lubentius hic loci mentionem facimus, quo elegantius, saniorisque artis medicae fundamentis conuenientius exaratum est. Omni enim artis poeticae nitore regulae, quibus sanitatem conseruare possumus, in eo traduntur, optimaque ideo ratione etiam iis, qui medicorum libros alias legere haud cupiunt, commendantur.

praeſens, quod indicamus, carmen ad illorum, quae vocamus didactica, genus referri debeat, idque poetici ornatus tam capax, ac illa, quae ingenium poetae magis eſſe liberum ſinunt, haud eſſe videatur, eam illae tamen omnem ipſi conciliauit elegantiam, quam demum cunque recipere potuit. Priores eius quidem partes ante aliquot annos a Cl. Auctore iam editas fuiſſe, conſtat *: eas tamen, in primis autem partem pathologicam, innumeris in locis adeo mutatas, vel emendatas vel auctas, eſſe in praeſenti editione inuenimus, ut noui fere carminis nomen mereri poſſint. Iis nunc vero reliquas ſimul adiecit partes, in ipſo libri titulo indicatas. Omnem itaque totius artis medicae ambitum poeſeos ope, arte atque nitore, emenſum atque deſcriptum Cl. Auctori acceptum referimus, ita ut, quem ad modum ſolidiori uſui, ſic et oblectamento lectorum eſſe queat. Cum ipſius autem carminis epitomen nos dare non poſſe per ſe pateat, quasdam ex eo tamen excerpere particulas, et cum lectoribus noſtris communicare iuuabit.

Poſtquam in carmine, *de antiqua medicina* inſcripto, quod toti libro praemiſſum eſt, ipſam artem ſalutarem, et modum, quo ab initio per experientiam tantum primam nacta fuit originem, eiusque augmenta diuerſaque fata, quae inter varias ſectas variasque gentes ad rerum romanarum excidium usque experta fuit, concinne deſcripſit Cl. Auctor, ſequentibus tum pergit:

- qua barbarie longis ſapientia ſeclis, p. 10.
Poſt res romanas immani turbine ſtratas,

 Con-

* Anno nimirum huius ſaeculi triceſimo nono unum accepimus carmen, et proxime inſecuto anno alterum his titulis inſignitum: De uſu partium carmen ſeu phyſiologia metrica ad modum TITI LVCRETII CARI *de rerum natura* in gratiam auditorum concinnata. Lipſiae apud Io. Chriſtian. Langenhemium. 1739. 8. Pathologia metrica ſiue de morbis carmen. ib. apud eundem. 1740. 8.

Conculcata fuit, quoque se medicina gravatam
Oppressamque diu per longa silentia sensit,
Et levis ingenii quaedam cultura superstes
Hetruscas arabumque *scholas indagine rerum*
Extulit, et tenui vixit medicina sub umbra,
Donec, ab excidio graeci sapientia regni
Exul in italiam, noua lumina spargeret orbi,
Inciperentque legi veterum clarissima scripta,
Occultosque diu thesauros panderet hellas.
Tunc nova lux exorta fuit tenuesque, sub ortu,
Igniculos spargens, lentis successibus aucta,
Reddidit ingenuas artes, normamque medendi
Instituit modulo naturae legibus aequo;
Nam veluti nascens iterum sapientia mores,
Sic etiam vires iterum sapientia mentis
Extulit, et veri studio fera pectora fouit;
Ingenium torpens rectique cupido redibant,
Ruderibusque fuit veteris medicina novella
Structa super, veterem superans et cultior illa.

Physiologica nunc carminis pars descriptionem senectutis nobis suppeditet, quae admodum poëtica est, imaginemque decrepiti senis ante oculos pingit, ac is si nobis praesens esset:

p. 16. *Perpetuum nihil est, versatque volubile fatum*
Omnia, progressuque suo corrumpitur aetas.
Ergo per aetatem procedit vita virilem,
Ipsaque continuo durescunt robora motu.
Non tamen ad certos aetas adstringitur annos,
Vtque vigor nativus inest, sic corpora durant,
Vt quoque quisque bonae se rexit lege diaetae,
Sic valet et seros robustus vivit in annos,
Sed quicunque vigor validos durabilis artus
Actitet et contra, vitali robore, fatum
Militet, haud tamen esse potest durabile robur.
Intereunt vires sensim florensque senectus
Prima venit, virtus pro vitae sufficit usu
Vmbra iuuentutis superest, est umbra senectae.

Sic

Sic, ubi labentem nox frigida temperat annum,
Sole tepent luces, et adest aestatis imago:
Non aliter vegetae dantur confinia vitae,
Mensuratque gradus, veniendo, sera senectus.
Prima libido fugit, veneris fit frigidus ardor,
Canities niueos tingit candore capillos,
Membra tremore fluunt, vacillant robora motus,
Defluit alueolo molitor, curuataque spina
Pendet et incerto procedunt crura meatu,
Nec virtus animi, quo plus processerit aetas,
Ingeniumue manent, sensusue memorue facultas,
Sed, cum decrepitam metitur vita senectam,
Organa durescunt animae, tunc neruus hebescit,
Ipsaque per proprios soluuntur corpora motus.

Vt etiam ex pathologia demus specimen, initium illius capitis, quod morbos motus exponit, transscribamus:

Mentis ab arbitrio pendens in corpore motus p. 170.
Ingentes patitur morbos, neruusque rebellis
Denegat obsequium dominae, velut efferus olim
Rectorem non sentit equus frenoque resistit.
Deliquiis animi prostratus concidit aeger,
Seu terrore graui, magnoue pathemate motus,
Spiritus aufugiens pallentes deserat artus,
Seu grauis immineat morbus, vis sanguinis ingens
Diffluat, aut sudor languentes coxerit artus,
Fluctuat his oculus, nigris obfunditur umbris,
Scintillasque videt: vacuus sonat aure susurrus,
Pallor habet faciem, vomitus succedit inanis,
Pectora vix spirant, vix his arteria vibrat,
Tunc gelidus toto dimanat corpore sudor.
Et mortis species viuo se corpore sistit,
Deficiunt sensus, nihil est mens conscia rerum,
Sique diu, sensus expers, sine motibus aeger
Sternitur, et multas defectio durat in horas,
Syncopa morbus erit; si nocte dieque vel ultra
Deficit infirmus, tunc Ecstasis illa vocatur

Debili-

Debilitas, quali quandoque puerpera fertur
Extenuata graui partu, decumbere posse,
Et, mentita necem, sepeliri funere viuo.

Vltimum tandem, quod apponamus, ex parte tertia, quae hygienes exponit regulas, illud esto monitum, quo iram atque amorem suis coercere limitibus iubemur:

p. 269. *- pudor est, paruis irasci velle subinde*
Criminibus, tumidaque cito turgescere bile.
Quo quis nobilior fuerit, generosius illo
Plebeios animi motus compescere tentet.
Indignum leuibus, putet, haud ignoscere velle
Criminibus, tanti non est offensa, vel error,
Vt breuis, ira, furor rationis destruat usum.
Nonne vides hominem, tumida dum feruet ab ira,
Et furit, humanos, queis mansuetudo decentem
Suggerit effigiem, penitus conuertere vultus?
Dentibus infrindet, spumat, cava lumina fulgent,
Illi membra tremunt, elato pectore spirat,
Et calet, et toto cultus habitusque ferinos
Corpore prae se fert, non est indignior alter
Humano vultu, non nullus iniquior alter
Esse potest animi motus; candescit ab ira
Sanguis, abit celeri praeceps per vasa meatu.
Et ruit et toto succendit corpore febrem.
Desine, si qua tuae superest tibi cura salutis,
Motibus igniferis placidos accendere succos.
Non ita feruet amor, licet hic quoque flammeus urat,
Et desiderio validos erumpat in ignes.
Mirari formas et iis bene velle, licebit,
Est in amore salus, visa laetamur amica,
Ipse senex rigidus visa mollescit amica.
Ast infaustus amor non uno vulnere mentem
Afficit, affectus amor omnes colligit unus;
Inuidet, odit, amat, metuit, curaque futuri
Languet, et ut semper de re meditatur amata,
Sic, dum feruet amans et inania vota feruntur.

In

In rabiem ruit et lento cor excoquit aeſtu,
Sed licitus delectat amor, ſtudioque placendi
Non adeo ferus eſt, qui non manſueſcere poſſit.

Ex iis, quae excerpſimus, ſatis nunc apparere exiſtimamus, quam probe illud HORATII effatum:

Omne tulit punctum, qui miſcuit utile dulci,
Lectorem delectando pariterque monendo,

ab Cl. Auctore, cui fauſtiſſima quaeuis apprecamur, praeſtitum fuerit.

XX.

GER. NICOLAI HEERKENS, Med. Groningenſis de officio medici poema. Groningae typis Iacobi Bolt, bibliopolae 1752. 8. mai. pl. 8. ½.

Qui aliis iam et inter haec medicam etiam ſcientiam illuſtrantibus inclaruit carminibus Cl. Auctor *, hoc etiam eleganti, omnique ſplendore poetico decorato, difficilem alias ſalutarem artem iucundam omnibusque gratam reddi poſſe docuit, quid omnem deceat, qui hanc profiteri velit doctrinam, dignusque Hygeae haberi amicus, declarans. Breuis quidem eſt, ut cuique ipſum audire Cl. Auctorem magis delectet, quam inde decerpere dicta, non tamen, quin ex iis quaedam, ut noſtrae conſtet veritas ſententiae, referamus, fieri non potuit. Inſcribitur autem carmen E. Cardinali QVIRINO, ubi ſimul ſuae vitae rationem, ſtudia, itineraque, per Belgium et Galliam inſtituta, recenſet Cl. Auctor. Ad ipſum porro deueniens opus, quod medicus pius ſit atque facundus, in remediis etiam proponendis commendan-

* Accepimus a Cl. Auctore *Xenia phyſico-medica*, quibus accedunt epigrammata Lugd. Batav. 1748. 8. *De valetudine litteratorum poema* ib. 1749. 8. cui adiungitur *de aqua ſequanae et fontium mineralium Pacy, epiſtola.*

mendandisue, primo requirit loco. De britannica igitur herba exempli loco, ut antiſcorbutico loquens remedio, de MVNTINGIO, quem ſingulari libello eam pertractaſſe conſtat, ita ſentit:

p. 19. MVNTINGI *nolis ſtudium laudare peritis*
Scabrius eſt, plantam quo celebrauit, opus.

Nunquam tamen moroſum eſſe decet medicum, ſed, cum quaeuis gens ſuis delectetur remediis, ea aeque ac idioſyncraſia bene penſitanda ſunt:

p. 24. *Quo tibi cum populo, qua viuere contigit ora,*
Saepe memor reputes, quisue medentis eget.
Italus ut ſicco eſt fere corpore, ſole peruſtus;
Sic alios mores Italus aeger habet.
Toruus Iber vultu, torua quoque mente ſuperbit,
Trux ideoque, grauis, lenia poſcat, erit.
Gallus amabilior, vel ſi dolet, ore ſereno,
Te magis, ut recrees, quam medeare, vocet. cet.

Sic etiam hereditarii morbi nunquam negligendi ſunt medico, quippe cuius etiam conſiliis omnis hominis vita fere regenda eſt, optandum autem eſſet, ut conuenienti ille aduocetur tempore, id, quod Noſter ſuadet,

p. 26. *Hortor ut arceſcas medicum tibi, corpore ſano*
Prandiaque et coenas dirigat ille tuas.
Dirigat et feſtis conuiuia longa diebus,
Atque intemperies et tua vina regat.
Tum noctes conſide illi, thalamique labores,
Aptaque delitiis tempora diſce tuis.
Sed caue, ne nupta corruptus forte petaci
Tot tibi praeſcribat, quot roget illa, vices.

Morum temperamentorum et coeli praeter ea conſiderationem concedimus facile, medici egere diſquiſitione atque attentione, in eo tamen non adſentientes Cl. Auctori, quod herbarum etiam earum, quae virtute ſua nondum ſe commendant, perſcrutatio, LINNAEI ſtudio multum amplificata, ea propter plane ſit reiicienda, quod vera omnium noſtris nondum

dum temporibus pateat vtilitas. Et dum ita de illo canit:

Quaerimus attenti peregrina quod herbula virus, p. 31.
Quam ſedem, nullis vtile gramen, habet.
Et quicquid fruticum deſertis conditur Afris
Quis ſtagnis Aſiae iuncus et vlua viret.
Montes et ſcopulos peragrans, campoſque niualis
Lapponiae et ſtyga iam forte LENAEE *petis.*
Vt referas plantam, proprio quam nomine dones,
Vt dicas; foliis quot, quibus illa viret.
Sed bona cui morbo? non dicitur. Herba LENAEI
Noxia forte, arti ſicut et ipſe nocet.
Induit iniuſſus noua nomina cuilibet herbae,
Nomina pro ipſo barbariora viro.
Cognita quae fuerat, tituloque ſuperba celebri,
Planta DIOSCORIDIS *nobilitata libris:*
Nomine plebeio, ſeu quo mage laederet aures,
Nomine barbarico dedecoranda fuit.
Cumque ſuis omnes aſſignat claſſibus herbas,
Vtilibus ſociat toxica, mixta vides,
Nec ſatis: ante bipes homo creditus, arte LENAEI
Fit quadrupes, animal nam ſibi viſus erat.

videtur botanices, materiae medicae et uniuerſae hiſtoriae naturalis fines inter ſe confudiſſe, iniurius etiam in haud contemnenda LINNAEI merita, quod putat:

Vafritiem ambitio, quaerendi nominis ardor
Hoc ſueco ingenium quadrupedique dedit.

Maiori poſcit iure a medico, ne nimia promittat, aut commutationem ſui cum alio medico male de aegro interpretetur, aut iurgia de morbo moueat, aut palam vel coram aegro, de morbo diſſerens, conſilia cum aliis ineat. Nec diſſuadendum eſt iuniori medico, ut nodoſos ab initio fugiat morbos, ne protinus, male cedentibus rebus, omnis de eo ſpes proſternatur, qua occaſione perpulchram adducit Cl. Auctor, vetulae, ſuae curae commiſſae, hiſtoriam morbi:

Canuerat

p. 44. *Canuerat cum natus ego, ſtrigoſaque membra,*
Quaſſabat vetulum, quam vetus ipſa, malum.
Lumina quae retro ſtabant caua lurida fronte,
Pectus hians, vultus pallidiorque niue.
Percutiere nouo venientem horrore; refugi
Poene pauor ſcena credite dignus erat.
Quaerebam tremulo ſalientem pollice venam.
Sed tacita obteſtans numina ſancta prece.
Sebaſtum, Coſmamque Rochumque Lucamque precabar,
Numina, quot coelo, qui medeatur, habet.
Illa mei miſerata, his auxiliaribus illam
Reſtitui, decimo ſole reuixit anus.

Commendat Noſter porro peregrinationes, quae ſi rite inſtituuntur, maximopere medicum iuuant, commendat quietem gaudiaque, quae taedioſis interponat medicus ſuis laboribus. Haec certe animum recreant, et forte ad tot perferenda incommoda corpus reddunt, variorumque, in terrae ſolatium natorum, mors ſerius veniret, ni aliorum contemplantes miſeriam, anxieque de illa, aliquando vix leuanda, perpetuo cogitantes medici, in ipſo illis ſuccurendi conatu, praemature ſeſe delerent ipſos. Accedunt huic libello epiſtolae duae, variaque epigrammata, diuerſi argumenti, quae tamen ad noſtrum non ſpectant ſcopum.

XXI.

XXI.

Noua Medica.

Doctores et Professores medicinam docentes.

1.) In uniuersitate Vindebonensi.

PETRVS QVARINI Phil. et Med. D. Praxeos medicae Professor.

CAROLVS EMANVEL SCHELLENBERGER. Ph. et Med. D. Institutionum medicarum et Anatomiae Profess.

IOANNES STOERCK. Ph. et Med. D. Materiae medicae Prof.

IOANNES LOGIER. Ph. et Med. D. Chemiae et Botanices Prof.

2) In uniuersitate Hafniensi.

a) Facultas medica.

BALTHASAR IOANNES DE BVCHWALD Med. D. et Prof. P. Decanus Facultatis et Collegii medici, Assessor Consistorii, Consiliarius Iustitiae.

CHRISTIAN. LODBERG FRIIS Med. D. et Prof. P. Assessor Consistorii.

b) Collegium medicum.

Archiatri:
- HIERONYMVS LAVB Med. D. Consiliarius status.
- IOANNES PIPER. M. D.
- IOANNES IVSTVS DE BERGER. M. D.

His accedunt Professores nunc nominati. Porro Physicus urbis: PETRVS WANDELER. M. D.

SIMON KRÜGER, Consiliarius Iustitiae et Director rerum anatomicarum et chirurgicarum in ditionibus Regis Daniae.

IOAN. FRIDERICVS WOHLERT Chirurgus aulae regiae.

Acta medica et philoſophica Hafnienſia olim a THOMA BARTHOLINO collecta, per paucos modo annos edita fuiſſe, dolent omnes, qui utilitatem eius modi inſtituti, et quam bene id quoque tum temporis ab eruditis Danis, fama meritisque claris, obſeruatum fuerit, intelligunt. Quam ob cauſſam lectoribus noſtris eam haud ingratam fore relationem confidimus, quam *Hafnia* accepimus, quod ibidem nimirum a collegio medico captum ſit conſilium renouandi illud laudabile olim inſtitutum; atque ſingulari programmate decanus collegii inuitauerit omnes in ditionibus Regis Daniae artis medicae ſcientiaeque rerum naturalium cultores ad conferenda ſymbola; et praemium etiam propoſitum ſit merituris eximiori aliqua ſcriptione. Fidem quoque iamiam ſoluiſſe modo dictum collegium, et primum promiſſi operis volumen ſub titulo: *Prodromus Actorum Medicorum Hafnienſium* in forma, quam vocant quartam, cum figuris aeneis, edidiſſe; optimique Regis iuſſu ad excolendam magis magisque artem medicam, pharmaceuticam et chirurgicam, hiſtoriamque naturalem ulterius amplificandam, id feciſſe; ſingulisque annis inſequentibus, exemplo aliarum academiarum, ſimile volumen editurum eſſe, legimus. Quam primum ille prodromus ad manus noſtras peruenerit, uberiorem eius rationem dare, haud intermittemus.

Agrorum cultura, uti et omnium artium prima et antiquiſſima, ſic et quam maxime utilis, neceſſaria atque honeſta, olim et ab omnium quidem rerum ortu vel principum inter homines excitauit attentionem eorumque exercuit induſtriam: his vero ultimis ſaeculis fere prorſus neglecta, hominibusque tantum agreſtibus relicta, nunc in Italia quoque, anglorum forte et germanorum exemplo, maioris aeſtimari coepit, dum *Florentiae* ſocietas virorum coiit, qui rerum naturalium ſtudii ſunt amantiſſimi, illudque in com-

communem magis uſum euehere, ciuibusque ſuis commendare tentant, ideoque eum ſibi praefixerunt finem, ut homines ruſticos et hortulanos veram atque optimam agros hortosque colendi artem edoceant; eamque igitur veris et experientiae conuenientibus ſuperſtruant principiis, atque ab erroribus, quibus ex aliorum negligentia huc usque fuit obnoxia, repurgent. Abbas canonicorum regularium, in monaſterio Feſulis condito haud procul ab urbe Florentia ſitis degentium, primus fuiſſe dicitur, qui eam rem propoſuerit, et in primo ſociorum conuentu, habita oratione, hancce academiam aperuerit.

Lutetiae Pariſiorum in collegio uniuerſitatis Nauarraeo dicto nouum phyſicae experimentalis docendae munus conſtituit Ser. Rex Galliae, quod prima vice celebri illi phyſico, Abbati NOLLET, demandatum fuit. Eum illud adiiſſe legimus die decimo quinto menſis maii, oratione partim et ab eius initio latine, partim vero quoad reliqua gallice dicta, de ſubſidiis ad felices in phyſica experimentali faciendos progreſſus neceſſariis.

Praemio, hoc anno, quo iam viuimus, impetrando quaeſtionem de origine cauſaque actionis muſculorum proxima, quatenus a fluido in neruis contento dependet, ſoluendam olim ab academia ſcientiarum *Berolinenſi* fuiſſe propoſitam, ſuo tempore indicauimus *. Nunc igitur academiae voluntati atque expectationi prae aliis feciſſe ſatis praemiumque reportaſſe Cl. Virum, LE CAT, M. D. noſocomii Rothomagenſis protochirurgum, profeſſorem, regium anatomiae et chirurgiae demonſtratorem, academiarum Pariſienſis, Londinenſis et Madritenſis, ſocium, ac illius, quae Rothomagi floret, ſecretarium perpetuum, annunciamus.

* v. Comment. noſtr. Vol. I. P. I. p. 148.

Qui fama meritisque clarus, ac inſigne Gottingenſis academiae huc usque fuit ornamentum, *Ill. ab* HALLER, ante breue tempus a re publica patria *Bernam* euocatus Gottinga, ibique grauiſſimo in administranda re publica munere exornatus fuit, quod ius in ſenatum nominandi ſeu legendi coniunctum habet. Quam lubenter autem atque ex animo hoſce nouos conſecutos honores ipſi gratulamur eosque apprecamur fauſtiſſimos, tam grauiter eius tamen etiam dolemus diſceſſum, cum a Germania, et, quae in ea prae multis aliis clara eſt ſuamque famam vere tuetur, Gottingenſi academia, iisque tandem tentaminibus auocatus ſit, quae pari cum ſtudio ac felici ſucceſſu atque applauſu ad amplificandam rerum naturalium cognitionem, artisque ſalutaris augmentum magis magisque perficiendum, perſecutus fuerat. Tantum vero abeſt, ut perſuadere nobis queamus, ipſum, uti a muſis in genere, ſic a ſcientiae quoque naturalis artisque noſtrae ſtudio prorſus umquam receſſurum fore, ut ab illo potius inſigni, quem ipſum ſibi comparaſſe omnes ſciunt, eruditionis apparatu, ceu fertili agro, uberrimos adhuc fructus expectemus. Quid? Quod partes aliquas in diariis Gottingenſibus porro ſe expleturum eſſe, iam ſpopondit.

Vir Cl. HIERONYMVS LVDOLF, quem ſupra nominare meminimus *, a Seren. Principe Electore Moguntino conſiliarius aulae et archiater nominatus, ideoque *Erfordia* euocatus eſt Moguntiam, munera vero, quibus huc usque perfunctus fuit Erfordiae, adhuc etiam ſimul conſeruat; interim tamen in ſui, ut phyſici modo dictae urbis, locum Cl. IO. CHRISTOPH. RIEDEL **, ſucceſſorem habet.

In hac noſtra uniuerſitate *Lipſienſi* munus artis medicae extra ordinem docendae ante breue tempus nactus

* v. ibid. Vol. II. P. I. p. 171. ** v. ibid.

nactus est Vir Cl. IOANNES GODOFREDVS IANCKE, Phil. et Med. D. qui corpora humana in theatro nostro anatomico dissecandi prouinciam huc usque sustinauit. Is illud adiit die quarto mensis maii, oratione habita: *de impedimentis, quae artis anatomicae remorantur incrementa.* Programma, hac occasione ab eo conscriptum, *obseruationes anatomicas de capsis tendinum articularibus* continet.

In academia *Halensi* Vir Cl. IOANNES PETRVS EBERHARD, M. D. variis physici et medici argumenti, quae huc usque edidit, scriptis clarus, die decimo sexto mensis aprilis philosophiae professor extraordinarius constitutus est.

Dresdae in locum b. FRIDERICI GOTTLOB GVNTHERI, cuius praematurum obitum superius indicauimus *, nunc esse surrogatum, accepimus, virum Cl. IOAN. SIGISMVNDVM MONTANVM M. D. et apud adolescentum natu nobilium, qui in eadem urbe ad militiam edocentur, cohortem constitutum chirurgum primarium, qui lectiones et operationes chirurgicas in collegio medico - chirurgico Dresdensi instituat, easque chirurgos copiarum Saxonicarum doceat.

Membris collegii anatomico - chirurgici *Brunsuicensis*, quae olim enumerauimus ** Vir Cl. ERNESTVS GOTTLIEB SCHMIDT, M. D. et in theatro anatomico Brunsuigae fundato alter constitutus prosector, debet adhuc annumerari.

Ex iis, quos regia scientiarum et elegantiorum literarum, quae *Berolini* floret, academia in conuentu die decimo mensis maii habito, in sociorum numerum recepit, ad nos, quem nominemus, pertinet

 Vir

* ibid. Vol. I. P. I. 180.

** ib. Vol. I. P. III. p. 525.

Vir Cl. CHRISTIAN GOTTLIEB LVDWIG, Phil. et Med. D. et in noſtra uniuerſitate Phyſiologiae Prof. Publ.

Porro ab academia ſcientiarum, quae *Monte Peſſulano* floret, Vir Cl. CHRISTOPH. ANDREAS MANGOLD, M D. et in academia Erfordienſi Profeſſor philoſophiae extraordinarius, ſociis annumeratus fuit.

Pariſiis academia, quae ibidem perpoliendae linguae gallicae cauſa olim conſtituta fuit, Cl. BVFFON, horti regii pariſini inſpectorem, ſtrenuum illum rerum naturalium indagatorem in ultimo conuentu ſociis ſuis adſcripſit.

Inſignem inter eruditos locum huc usque occupaſſe conſtat virum, dum viueret, clariſſimum, IOAN. GODOFREDVM DE HAHN, Phil. et Med. D. Collegii medici et ſanitatis, quod Vratislauiae conſtitutum eſt, Decanum, Ser. Reg. Boruſſ. Conſiliarium aulae, Caeſareaeque academiae naturae curioſorum ſocium. Obiit ille die primo menſis maii *Schweidnitii*, quae urbs ipſi fuit patria, cum paulo ante, proximo nimirum die, iter in thermas Carolinas dirigendum ſuſcepiſſet. Quae de vita, laudabiliter ab eo peracta, narrari poterunt notatu digna, alia forte occaſione cum lectoribus noſtris communicaturos nos eſſe ſperamus.

Guelpherbiti die menſis martii viceſimo primo viuis intereſſe deſiit Vir, uti indefeſſo omnium fere artium et literarum, ſic et in primis rerum naturalium indagandarum ſtudio multisque editis ſcriptis clarus FRANCISCVS ERNESTVS BRÜCKMANN, Phil. et M. D. Natus ille erat die viceſimo ſeptimo, anno praeteriti ſaeculi nonageſimo ſeptimo, in coenobio Marienthal dicto, haud procul ab urbe Helmſtadio

ſito,

ſito, patre FRANCISCO ANDREA, qui in illa Brunſuicenſis ducatus ditione iuri dicundo praefectus fuit. Poſtquam in Ienenſi academia omnem literis operam dederat, anno huius ſaeculi viceſimo primo Helmſtadii Doctor medicus creabatur: tum vero duobus annis poſt elapſis, per quod temporis ſpatium Brunſuigae commoratus fuerat, per Bohemiam, Hungariam maximamque Germanicarum prouinciarum partem iter faciebat per quatuor annos, in eoque locupletiſſimam rerum naturalium, in primis ad mineralium, et ex his praeſertim lapidum, atque vegetabilium regnum pertinentium ſupellectilem colligebat. Anno 1728. redux Guelpherbiti medicinam cum laude faciens, eodem anno ab academia naturae curioſorum atque poſt duos deinceps annos ab academia Berolinenſi, anno 1747. autem a collegio medico Brunſuicenſi tandemque paulo poſt ab academia, quae Florentiae in amplificandam rerum naturalium cognitionem incumbit, in ſociorum numerum recipiebatur. Omne, quod a practicis laboribus ipſi ſupererat tempus in muſeo conſumens, magnam tractatuum atque librorum copiam, qui phyſici maximam partem argumenti ſunt, conſcribebat, quorum ampliſſimum indicem inuenire licet in Cl. BOERNERI, ipſius generi, *vitis et ſcriptis medicorum et phyſicorum, qui adhuc viuunt* celebrium, per hos ultimos annos germanice editis.

In hac noſtra etiam uniuerſitate *Lipſienſi* lugemus nimis praematuram mortem viri nobis amiciſſimi, noſtrorumque, dum viueret, laborum indefeſſi ſocii, FRIDERICI GOTTLOB IACOBI, Phil. et Med. D. cuius iam olim a nobis factam fuiſſe mentionem, recordamur *. Anno huius ſaeculi viceſimo quinto in hac noſtra urbe, patre artis medicae doctore, BALTHASARE FRIDERICO, natus, felix a natura nactus

 fuerat

* vid. l. c. Vol. I. P. I. p. 147.

ſuerat ingenium, animumque diſcendi cupidiſſimum. Fieri itaque non poterat, quin optimis uſus praececeptoribus, ERNESTI nimirum, IOECHER, WINCLER, GVNZ, LVDWIG, HEBENSTREIT, et, quorum memoria poſt mortem adhuc etiam et ſemper nobis eſto pia, PLATNER atque WALTHER, omnibus de uniuerſitate noſtra optime meritis profeſſoribus, tantos in variis ſcientiarum generibus, cum quae ornant atque delectant, tum quae ciues reddunt rei publicae utiles, faceret progreſſus, ut anno 1745 a noſtro philoſophorum ordine artium liberalium atque philoſophiae magiſter crearetur. Eundem deinde, quem ire coeperat, tramitem ſtrenue perſequebatur, utque conſecutam magiſtri dignitatem tueretur, ingeniique vires, inſimulque ſuum in artem ſalutarem literasque elegantiores, hiſtoriam in primis literariam, quam prae aliis ſcientiis ſemper coluerat, amorem atque ſtudium teſtaretur, paulo poſt, anno nimirum 1747. diſſertationem ſub titulo *ſpeciminis de philoſophia Hippocratica* erudite conſcriptam publice defendebat. Eam ideo ſpeciminis nomine inſignuerat, quoniam argumentum illud ulterius adhuc ſibi propoſuerat explicandum, plura de eo ſpecimina olim editurus, a quo tamen fine, morbo haud diu poſt oppreſſus, retrahebatur. Philoſophis ſuam huc usque comprobauerat induſtriam. Vt nunc vero etiam conſtaret, quales in arte medica feciſſet profectus, ſequenti anno aliam edebat diſſertationem *de ſanguinis colore* diſſerentem, eaque publice ventilata, Doctoris medici honores atque iura a noſtro medicorum ordine cum ſingulari laude impetrabat. Ab illo quidem tempore locuplete, quem ſibi comparauerat, ſcientiarum apparatu in aliorum commoda utebatur, ita, ut artem medicam omni ſtudio debitaque prudentia atque felicitate non faceret ſolum, ſed tirones eam quoque omni fide atque diligentia doceret. Id autem per paucos modo annos ipſum praeſtare potuiſſe,

bonus

bonus quisque dolebit. Quamuis enim robuſto corpore natus eſſe videretur, a teneris inde tamen ipſi cum variis corporis aegrotationibus conflictandum fuerat. Indefeſſum deinde literarum ſtudium, quod ad extremum vitae ſuae terminum colebat, vitaque ſedentaria, primae ex illis erant cauſis, quae ſymptotum iſtius mali, quod ab hypochondriis male affectis nominari ſolet, cateruam ipſi adducebant, quibus ſanguinis per vaſa abdominis, vehementiſſimis ſaepe ſpaſmis contracta et coarctata, tranſire neſcii, indeque ad pulmones maiore vi atque copia appulſi accedebat ſputum, ſaepe rediens, tuſſim funeſtamque phthiſin efficiens, quae tandem die ſexto menſis maii proxime elapſi placidum vitae finem fecit. Memoria eius nobis praecipue cara eſſe debet talisque ſemper manebit, quippe qui ſingularem eius candorem, probitatem, amicitiam fuco haud illitam, dexteritatem atque inſignem rerum in primis medicarum cognitionem, prae aliis crebriorem experiundi habuimus occaſionem.

XXII.

Continuatio indicis ſcriptorum phyſico medicorum, quae anno 1752. prodierunt.

CAROL. FRIEDER. KALTSCHMID Progr. de peruerſo in inueſtigandis vulneribus ſpecillorum uſu. Ienae, 4.

Eiusd. Diſſ. de pleuritide vera. Reſp. *Aug. Henr. Ludov. Teichmeyer.* ib. 4.

Eiusd. Diſſ. de vidua triginta annorum chloroſi laborante. Reſp. *Martin Mysz.* ib. 4.

Eiusd. Diſſert. de partu legitimo. Reſp. *Nicol. Chriſt. Walch.* ib. 4.

Eiusd Pr. de mota ſuppuratione confecta relinquente globum pilorum pugnae magnitudinis cum teſta ſebacea. ib. 4.

Eiusd. Pr. de neruis opticis in cadauere latis inuentis à compreſſione per undas facta, cauſa ante mortem ſubſecutae guttae ſerenae, ib. 4.

Eiusd. Pr. de neceſſitate exſecandi foetum ex grauida mortua, ib. 4.

Eiusd. Pr. de hydrocephalo interno rarae magnitudinis. ib. 4. c. tab. aen. 1.

Eiusd. Diſſ. de via chyli ab inteſtinis ad ſanguinem. Reſp. *Lebrecht. Chriſt. Daniel Mittelhäuſer*, ib. 4.

Eiusd. Pr. de tumore ſcirrhoſo trium cum quadrante librarum glandulae parotidis extirpato, ib. 4. c. fig. aen.

Eiusd. Diſſ. de bilis interno et externo uſu medico. Reſp. *Ioh. Frider. Hufeland.* ib. 4.

Eiusd. Pr. de raro coalitu hepatis et lienis in cadauere inuento, ib. 4.

CHRIST. AVG. KAYSLER Diſſ. Diaeta ad longaeuitatem, Lipſ. 4.

KEILS *vollkommenes anatomiſches Handbüchlein, ingleichen chirurgiſches Handbüchlein 7te Auflage. Königsberg*, 8.

IOH. FRIEDR. KESSELS *weitere Fortſetzung der Halleriſchen und Hambergeriſchen Streitigkeit vom Athemhohlen; worinnen dem Hrn. D.* TRENDELENBVRG *auf ſeine fernere Fortſetzung ſchuldige Antwort gegeben wird. Iena.* 4.

Phyſica ex recentiorum obſeruationibus, accommodata uſibus academicis a IOSEPHO KHELL. Viennae T. I. et II 4. c. figg. aen.

IOH. GOTTFR. KIESELING. Relatio practica de arte probatoria mineralium et metallorum. *d. i. Erzehlung, wie alle Mineralien probirt und geſchieden werden, Leipzig,* 8.

CHRIST. GOTTHILF KIESLING Diſſ. de ſuccis plantarum. Reſp. *Georg. Chriſt. Reichel.* Lipſ. 4.

FRANCISC. KLANKE Diſſ. de uſu venarum Lugd. Bat. 4.

SAM.

SAM. KLINGENSTIERNA Diss. de magnetismo artificiali. Resp. *Io. Brander.* Holmiae, 4. c. fig. aen.

Eiusd. Diss. de igne graeco, Resp. *Carol. Laurbech.* Upsal. 4.

IO. HIERON. KNIPHOF. Diss. de morborum recidiuis, Resp. *Io. Georg. Engel.* Erford. 4.

Eiusd. Diss. de sectione venae medianae non nunquam periculosa, Resp. *Christ. Gottlieb Kubsch*, ib. 4.

Eiusd. Diss. de capite coniformi foetus partum facilitante, Resp. *Aug. Gotthelf Gravel*, ibid. 4. cum fig. aen.

IOH. CHRIST. GERHART KNOLL *Sendschreiben von den Würkungen des Kaffeetranks*, *Quedlinburg*, 4.

Eiusd. *Gedanken von der Lage der Kranken, in einem Sendschreiben ib.* 4.

Eiusd. *Die Wirkungen der Luft in den menschlichen Körper überhaupt aus physicalischen Gründen erläutert, ib.* 4.

DAN. AEMIL. KOCH Diss. de infarctibus vasorum in infimo ventre, ceu causa plurium pathematum chronicorum, speciatim eorum, quae sub mali hypochondriaci nomine veniunt, Argent. 4.

IOH. HEINRICH KRATZENSTEINS *Vertheidigung Herrn Hofrath* HAMBERGERS *gegen Herrn* KESSEL, *Halle* 4.

CAROL. CHRIST. KRAVSE Diss. de homine non machina, Resp. *Carol. Sam. Krause*, Lips. 4.

PETER KRETSCHMARS *Bedenken über die von dem Herrn von* BORN *gegebene Nachricht von einer neuerfundenen Ackerbau-Maschine, worinnen selbige mit der Kretschmarischen verglichen wird, Berlin*, 8.

GOTTLOB WILH. KRONENBVRG, *anatomische Zergliederung von dem Entwurf einer Geschichte der Steinsammlung bis auf unsere Zeiten, Erfurth und Leipzig*, 8.

IOH. GOTTLOB KRÜGERS *Zuschrift an seine Zuhörer*

rer von der Ordnung, in welcher man die Arzney-Gelahrheit erlernen müsse, Halle, 8.

Eiusd. *Gedanken von der Erziehung der Kinder 1ter Theil von der Bildung des Leibes, ib. 8.*

Eiusd. *Gedanken von der Erziehung der Kinder 2ter Theil von der Bildung der Seelen, ib. 8.*

Eiusd. Diss. inaug. de haemoptysi haereditaria, Resp. *Iok. Henric. Schrader,* Helmstad. 4.

Venus metaphysique, ou essai sur l'origine de l'ame humaine, par M. L. à Berlin. 12.

GIUSEPPE LAMBERT Storia generale, ciuile, naturale, politica e religiosa di tutti i popoli del mondo, tradotta dal francese. Venetiis, 8. Tomo primo.

LA FOSSE *Abhandlung von dem wahren Sitze des Rotzes bey den Pferden und den Mitteln diese Kranckheit zu heilen; aus dem französischen übersetzt, mit Anmerkungen und einem doppelten Anhange auch einer Zugabe eines sichern Mittels wider das Verschlagen der Pferde, begleitet, von* DANIEL GOTTFR. SCHREBER, *Halle, 8. m. K.*

GEORG. AVGVST. LANGGVTH. Pr. de pleura inflammationis periculum sibi non conciliante, Witeberg 4.

Eiusd. Diss. de officio matris prolem lactandi, Resp. *Henric. Gottlob, Meyer,* ibid. 4.

Eiusd. Pr. de regimine lactantium, ib. 4.

Eiusd. Pr. de potissimis cancri mammarum causis prudenter occupandis, ibid. 4.

IOSEPH. HENR. VON LAVFFEN Diss. de enematum in variolis necessitate Argent. 4.

LEIDENFROST Diss. de succis herbarum recentium recenter expressis, eorumque usu ad morbos, Resp. *Io. Conrad Meister,* Duisburg. 4.

PETR. ANTON LEPY quaest. med. an luxationes auxiliis non pluribus, quam laqueis et manu reponendae? Resp. *Iacob. Franc. Latier.* Paris. 4. mai.

FRIEDR.

FRIEDR. CHRISTIAN LESSERS *nachrichtliche Beſcreibung des unweit des Bergſchloſſes Strausberg neuentdeckten Muſchelmarmors, welcher zugleich mit andern Marmorarten in Vergleich gezogen wird,* Nordhauſen, 4.

Culture parfaite des jardins fruitiers et potagers avec des diſſertations ſur la taille des arbres, par LOUIS LIGER, à Paris, 12.

CHRIST. EVERHARD DE LILLE Diſſ. de exceſſu motus circulationis, Lugd. Bat. 4. mai.

Lettres ſurla mineralogie et la metallurgie pratique, traduites de l'anglois de D. W. L. (DIEDERICH WESSEL LINDEN.) à Paris, 8.

M. LINDNERI Diſſ. de ſomno et inſomniis, Königsberg, 4.

CAROL. LINNAEI Genera plantarum eorumque characteres naturales etc. LXX. nouis auctoris generibus aucta per CHRIST. CAROL. STRVMPFF. edit. quarta. Halae 8. m. c. fig. aen.

Eiusd. Diſſ. de materia medica in regno lapideo, Reſp. *Io. Lindhut.* Upſal. 4.

Eiusd. Diſſ. Plantae eſculentae patriae, Reſp. *Io. Hiorth.* ib. 4.

Eiusd. Diſſ. de obſtaculis medicinae, Reſp. *Io. Georg. Beyerſten*, Strengneſ. ib. 4.

Eiusd. Diſſ. de Euphorbia, eiusque hiſtoria naturali et medica, Reſp. *Io. Wimann*, ib. 4.

Lettres ſur la certitude des ſignes de la mort, où l'on raſſure les citoïens de la crainte d'être enterrés vivans, avec des obſervations et des experiences ſur les noïés, par M. LOUIS. à Paris, 12.

DI TITO LUCREZIO CARO, della natura delle coſe, libri ſei e leodi di Anacreonte. Traduzzione D'ALESSANDRO MARCHETTI etc. ſeconda edizione, Amſterd. 8. mai.

HIERONIM. LVDOLFS *vollſtändige und gründliche Einleitung in die Chymie, darinnen nicht allein alle chymi-*

chymische Arbeit gezeiget und erklähret, sondern auch die wichtigsten Versuche aus der Pharmacie, Metallurgie und Alchymie, nebst allen Vortheilen treulich ausgeführet werden, Erfurth, 8. mai. m. K.

HIERONYM. LVDOLF's Diss. de arthritide tanquam inflammationis specie, Resp. *Io. Frider. Zimmermann,* ib. 4.

Eiusd. Diss. sistens catarrhos tanquam causas frequentissimas febris lentae eorumque legitimam curam, Resp. *Christ. Wilh. Francisc. Becke,* ib. 4.

CARL GÜNTHER LUDOVICI *eröfnete Academie der Kaufleute, oder vollständiges Kaufmanns Lexicon 1ter Th. Leipzig, 8. mai.*

CHRISTIAN GOTTLIEB LVDWIG Diss. de terris medicis, Resp. *Lebrecht Gottlob Rothe,* Lips. 4.

Eiusd. Institutiones physiologiae, cum praemissa introductione in uniuersam medicinam, praelectionibus academicis accommodatae, ibid. 8. mai. c. figg. aen.

MACQVERS *Anfangsgründe der theoretischen Chymie 1ter Theil, aus dem französischen übersetzt, Leipzig, 8. mit K.*

Eiusd. *Anfangsgründe der practischen Chymie, als der 2te Th. zu dessen theoretischen Anfangsgründen, aus dem franz. übersetzt, ibid. 8. m. K.*

GUILIELM. DE MAGNY quaest. med. an a vasorum aucta aut imminuta irritabilitate omnis morbus? Resp. *Iacob. Gourlez de la Motte,* Paris. 4. mai.

von MAIRAN *Abhandlung von dem Eise, oder physicalische Erklärung der Entstehung des Eises, und der dabey vorkommenden verschiedenen Erscheinungen; aus dem französischen übersetzt, Leipzig, 8. mai. mit Kupf.*

Memoires sur les variations d'une agathe du cabinet du Duc Charles de Lorraine etc. par THOM. MANGEART, à Brussel. fol.

Dis-

Dissertation sur la chaleur, avec des observations nouvelles sur la construction et la comparaison des thermometres, traduit de l'anglois de Mr. MARTINE, à Paris 12. c. fig.

IO. MARTYN. Historia plantarum rariorum ob praestantiam denuo edita, studio IO. DANIEL MEYERI, Decas. I. Norib. fol. reg. c. figg. aen.

DAN. ANTON MASSIS. Diss. de Diabete, Lugd. Bat. 4. mai.

Elemens de la philosophie moderne, qui contiennent la pneumatique, la metaphysique, la philosophie experimentale, le systeme du monde suivant les nouvelles decouvertes; ouvrage enrichi des figures par Mr. PIERRE MASSUET. Amstel. 12. c. figg. aen.

Lettres de M. de MAUPERTUIS à Dresde, 8.

Monita et praecepta medica; auctore RICHARD MEAD. Hamb. et Lips. 8. mai.

IO. CHRIST. MESSERSCHMID. epist. ad GOTTLOB CAROLVM SPRINGSFELD, Aesculapium σωτηρα ipsi consecrans, Halae, 4.

Eloge de Mr. DE LA METTRIE, avec le catalogue de ses oeuvres, et deux lettres qui le concernent, à la Haye, 8.

FRANCISC. MEYER. Diss. de haemorrhagia, Lugd. Bat. 4. mai.

IOH. DANIEL MEYER *Vorstellung allerhand kriechender, fliegender und schwimmender Thiere, sowohl nach ihrer äusserlichen Beschaffenheit, als auch nach der Structur ihrer Skelete, alle in Kupfer gebracht, 2ter Theil, Nürnberg, fol. mit illuminirten Kupfern.*

Methode aisée et peu conteuse de traiter avec succes plusieurs maladies epidemiques, comme la suëtte, la fievre miliaire, les fievres pourprées par Mr. de MEYSEREY, à Paris, 12.

Traité

Traité ſur les aimans artificiels, traduit de l'anglois de I. MICHEL et I. CANTON par le P. RIVOIRE, à Paris, 12.

FRANC. XAVER. MILLARS Diſſ. inaug. de explorata kermes mineralis ſ. pulueris Carthuſianorum in medendo efficacia, Argentor. 4.

The Gardeners dictionary containing the methods of cultivating and improving the kitchin, flower, fruit and pleaſure garden, wherein all the articles contained in the former edition of this work in two volumes are diſpoſed in one alphabet: with the addition of a great number of plants. The ſixth edition carefully reviſed and adapted to the preſent practice by PHILIP MILLER, London. fol. c. figg. aen.

LAVR. MIZLERI conſultatio de neceſſitate Collegii medici, auctoritate regia Varſauiae erigendi, Warſaviae, 4.

CHRIST. LVDW. MOEGLING Diſſ. de tutiſſima methodo curandi morbos quam plurimos eosque grauiſſimos, Tubing. 4.

Avium genera, auctore PAVL HENR. GERHART MOEHRING. Brem. 8. mai.

IO. PETER MÖLLER Diſſ. continens poſitiones chemicas, Kiliae, 4.

ELCO MOLINVS, Diſſ. de morbis ex defectu motus vitalis oriundis, Lugd. Bat. 4. mai.

Ragionamento ſopra i mezzi piu neceſſari per far rifiorire l'agricultura del P. Abb. D. UBALDO MONTELATICI della congregazione Lateranenſe, colla relazione dell'erba orobanche, detta volgarmente ſucciamele e del modo di eſtirparla del PIER. ANTONIO MICHELI. Fiorenza, 8.

MART. MÜLLER, *genannt* HOHENTWIELER, *gründlicher Bericht, wie aus des Erdbodens Beſchaffenheit etc. ohnweit Ulm in den ſogenannten Tauben-*

ben-Ried, Turf beurtheilet, und wie ein solcher mit dem gehörigen Werkzeug anzugreifen sey, Ulm, 8. *mit Kupf.*

GERH. ANDR. MÜLLERS *Entwurf eines neuen Lehrgebäudes der natürlichen Philosophie und Arzneygelahrheit, Franckf. 8.*

Replique à la critique ou au libelle de Mr. AUBERT dans laquelle on demontre evidemment la fausseté de ses raisonnemens sur le peritoine et sur plusieurs points essentiels d'anatomie, avec une refutation de son ecrit sur une maladie qu'il a nommée Noire, par Mr. NAVIER, à Paris, 12.

ERNST IEREMIAS NEIFELDS *Physikalische Abhandlung vom Altwasser Sauerbrunnen in Schlesien, dessen Bestande, Wirkung und Gebrauch, Züllichau, 8.*

Art de la verrerie de NERI, MERRET et KUNCKEL, auquel on a ajouté le sol sine veste d'Orschall et plusieurs autres pieces, avec fig. à Paris, 4.

IO. FRANC. NEVHAVS Diss. de arthritide vaga in Ducatu Westphaliae endemia. Giessae, 4.

CASP. NEVMANNI Chymia medica dogmatica experimentalis; *oder gründliche und mit Experimenten erwiesene medicinische Chymie des 2ten Bandes 3. und 4ter Th. Züllichau,* 4.

ERNST ANTON. NICOLAI Systema materiae medicae ad praxin applicatae, To. IIdus, Halae, 4.

Eiusd. *Versuch eines Lehrgebäudes von Fiebern überhaupt, ib. 8.*

OTTO NATHAN NICOLAI Meletema de seruis Iosephi medicis, Magd. 4.

HENRIC. a NOKKEN Diss. de conuulsione, Trai. ad Rhen. 4. mai.

IOHANN ANTON NOLLET *Vorlesungen über die Naturlehre aus dem Französischen übersetzt, IVter Th. Erfurth, 8.*

ANDR. NVNN, Pr. de dignitate anatomes ad chirurgiam, Erford. 4.

CASP. HENR. OBERLIN Diss. de opio liberius in medicina adhibendo, Argent. 4.

GEORG. CHRIST. OEDER. Diss. de irritabilitate, Resp. *Peter. Ascanius*, Hafniae, 4.

Tyrocinium medicinae. *Kurze Anleitung zu den medicinischen Terminis, mit einigen nöthigen Cautelen zum Nutzen der Anfänger aufgesetzt von* I. S. P. *Bresslau, 8.*

Methode d'abbattre la cataracte par Mr. PALVCCI, à Paris, 12. mai. avec figures.

Beschreibung eines neuen Instruments, den Staar mit allem nur möglichen Erfolg niederzudrücken, nebst einer Nachricht von denen Operationen, welche damit bey 6. Invaliden zu Paris unternommen worden von dem Herrn PALUCCI, *aus dem Französischen übersetzt, Leipzig, 8.*

Eiusd. *neue Anmerkungen über den Steinschnitt, nebst Betrachtungen über die Absonderung der männlichen Ruthe, und Ablösung der Brüste, aus dem Französischen übersetzt, Leipzig, 8.*

Philosophical observations on the analogy between the propagation of animals and that of vegetables; in which are answered some obiections against the indivisibility of the soul, which have been inadvertently drawn from the late curious and useful experiments upon the polypus and other animals, with an explication of the manner, in which each piece of a divided polypus becomes an other perfect animal of the same species, by IAMES PARSON, London, 8. mai. c. fig.

HENR. IOACHIM. de PEIGN. Diss. de carcino, Kiliae, 4.

ADRIAN PELT Diss. de hepate eiusque actione, Trai. ad Rhen. 4. mai.

A Tre-

A Treatiſe on Electricity, wherein its various phaenomena are accounted for, and the cauſe of the attraction and gravitation of ſolids aſſigned, to which is added a short account, how the electrical effluvia act upon the animal frame, and in what disordres the ſame may probably be applied with ſucceſſ, and in what not; by FRANCISC. PENROSE, Oxford. 8. mai.

ANTON PEPIN quaeſt. med. an in vulneribus ſclopetorum ictu factis, ad praecauendam gangraenam, inciſiones et aqua maris? Reſp. *Edmund. Thom. Moreau,* Paris. 4. mai.

Das Angenehme und Unangenehme bey Ausübung der Arzneywiſſenſchaft, entworfen von LVDWIG CHRISTIAN PEZOLD, *Nordhauſen,* 4.

Des klugen Beamten, oder Informatorii iuridici officialis *7ter Theil, worinnen die zum* uſu practico *und den* remediis ſuſpenſiuis *gehörigen Titul und die gerichtliche Arzneygelahrheit enthalten, von* GERMANO PHILOPARCHO, *Nürnberg,* 4.

FRANCISC. POUSSE, quaeſt. med. utrum in deprimenda cataracta, ipſius capſula inferne & poſtice ſit primum ſecanda? Reſp. *Claud. Ioſeph. Gentil,* Paris. 4. mai.

Methode aiſée pour conſerver ſa ſanté jusqu' à une extreme vieilleſſe, fondée ſur les loix de l'oeconomie animale et les obſervations pratiques des meilleurs medecins etc. traduit de l'Anglois par M. L. de PREVILL à Paris, 8.

Obſervations on the Diſeaſes of the Army in Camp and Garriſon, in three parts with an Appendix containing ſome papers of experiments read at ſeveral meetings of the Royal Society, by IOHN PRINGLE, London, 8. mai.

IOH. FRIDER. PROBST Diſſ. de haemorrhagiis narium in ſenibus, Halae, 4.

SAMVEL THEODOR QVELMALZ Pr. de epidemica mentis alienatione, Lipſ. 4.

Eiusd. Pr. de obturatione meatus auditorii inprimis a polypo, ib. 4.

QUESNAI Traité des effets et de l'uſage de la ſaignée, ſeconde edition augmentée, à Paris, 12.

IO. BERN. QVISTORP. Diſſ. de acidorum indole et effectibus, Reſp. *Ioachim. David. Oldenburg*, Roſtoch. 4.

Des maladies occaſionnées par les promtes et frequentes variations de l'air, conſideré comme atmoſphere terreſtre avec l'explication mechanique de leurs principaux ſymptomes et la methode de les guerir par Mr. IOSEPH RAULIN, à Paris, 12. c. fig.

CHRISTIAN REINHARDTS *Land- und Gartenſchatzes 2ter Theil, von der Baumzucht, Erfurt 8. m. K.*

CHRIST. TOB. REINHARD Carmen de febribus intermittentibus ſeu epidemicis an. 1747. 48. 49. 50. et 51. Dreſd. 8.

EPHRAIM REINHARDS *Unterſuchung der Frage, ob unſere erſten Urältern Adam und Eva einen Nabel gehabt? Hamburg, 8.*

IOH. ARNOLD REITZ. Diſſ. de morbis pauperum, Trai. ad Rhen. 4.

GEORGE ERNST REMVS Diſſ. experimenda quaedam circa circulationem ſanguinis inſtituta, Gotting. 4.

IO. REVSCH Diſſ. de modo agendi medicamentorum diaphoreticorumet ſudoriferorum, Marburg. 4.

GEORGE GOTTLOB RICHTER Diſſ. de ſpe et praeſidiis longaeuorum, Reſp. *Franc. Chriſtoph. Seip.* Gotting. 4.

Eiusd. Diſſ. de natura, labe et praeſidiis memoriae humanae, Reſp. *Georg. Ferdinand. Wegener.* ib. 4.

Eiusd. Diſſ. de ſilentio medico, Reſp. *Henr. Balcmann*, ib. 4.

GEOR-

GEORGE GOTTLOB RICHTER Pr. de ieiuniorum ac nimiae ſobrietatis noxis, ib. 4.

Eiusd. Pr. de conſtantia ſenilis valetudinis, ib. 4.

Eiusd. Pr. de piſcium ſalutari cibo, ib. 4.

Le miroir des urines par lequel on voit et connoit les differens temperamens, les humeurs dominantes, les ſieges et les cauſes des maladies d'un chacun, ſuivant les longues experiences du SIEUR DAVACH DE LA RIVIERE, quatrieme edition, à Paris, 12.

Obſervations on the virtues and operations of medicines, by BRYAN ROBINSON, London, 8.

An account of ſix years reſidence in Hudſon's Bay from 1733. to 1736. and 1744. to 1747. by IOSEPH ROBSON etc. London, 8.

IO GEORGE ROEDERER Oratio de artis obſtetriciae praeſtantia, quae omnino eruditum decet, quin immo requirit, publice dicta d. 18. Decbr. 1751. Gotting. 4.

NICOLAVS ROSEN Diſſ. qua morbi euacuatorii ſanguinis adumbrantur, Reſp. *Laurenz Balk*, Holmiae, 4.

IO. PHILIB. ROTHE Lexicon chirurgorum, Lubec. 8.

IO. GEORGE ROTHER Diſſ. de pure abſorpto ſymptomatum cauſa, Lipſ. 4.

DAVID van ROYEN Diſſ. de inteſtinis craſſis multorum malorum cauſa et ſede, Lugd. Bat. 4. mai.

ANDR. IOS. RVGEMER Diſſ. de epilepſia, Reſp. *Georg. Sebaſt. Hoehn*, Wurceb. 4.

A diſſertation on the uſe of ſea water in diſeaſes of the glands, particularly the ſcurvy, iaundice, king's evil and the glandular conſumption, translated from the latin of. R. RUSSEL, London.

Eaux minerales de Bagneres. Analyſe des ſources de Salut et d'Artiguelongue par Mr. DE SALAIGNAC à Paris, 12.

Dissertation sur l'origine de la maladie venerienne pour prouver, que le mal n'est pas venu d'Amerique mais qu'il a commencé en Europe par une Epidemie à Paris, 12. (auctor est ANTONIO RIBEIRO SANCHEZ.)

Le parfait negociant par IAQUES SAVARY, Genev fol.

Le même livre en 2. Voll. ib. 4.

Pathologia methodica seu de cognoscendis morbis, auctore FR. de SAUVAGES, Amsterdam, (Lion) 8.

AVGVST SCHAARSCHMIDS *Splanchnologische Tabellen 2te Ausgabe, Berlin, 8.*

Eiusd. *Syndesmologische Tabellen, ib. 8.*

SAMVEL SCHAARSCHMIDS *Unterweisung zu dem* studio medico chirurgico, *welche die Pathologie, Chirurgie und Praxin etc. in sich enthält, mit Zusätzen vermehret, herausgegeben von* ERNST ANTON NICOLAI, *1ter Th. Berlin, 8.*

Apus pisciformis insecti aquatici species nouiter detecta breuibusque descripta a IACOBO CHRISTIANO SCHAEFER. adiecta est tabula aenea insectum hoc accurate delineatum suisque coloribus distinctum repraesentans, Norib. 4.

Eiusd. *Nachricht von einer Raupe, so etliche Jahre her an manchen Orten in Sachsen vielen Schaden gethan, nebst einigen aus der Natur dieser Raupe hergeleiteten Vorschlägen, solche am leichtesten zu verringern und auszurotten, Regenspurg,* 4.

IOH. GOTTLIEB SCHAEFER. *Die Kraft und Würkung der Electricität in dem menschlichen Körper, und dessen Krankheiten, besonders bey gelähmten Gliedern, aus Vernunftgründen erläutert und durch Erfahrungen bestätiget, Regenspurg, 8. m. K.*

IO. FRIDR. SCHEIBLERI fundamentorum totius scientiae medicinae in usum auditorum adornatorum pars theoretica prima, Berolin, 8.

GVNTH. CHRISTOPH SCHELHAMMERI ars medendi

dendi uniuerſa, ex veris ſuis fundamentis eruta et probatiſſimis veterum ac recentium ſententiis curate expenſis ſuperſtructa. Opus poſthumum, nunc demum ſecundum auctoris autographum ex bibliotheca beati D. ERNEST. FRIDR. BVRCHARDI editum, Vol. IIItium. Roſtoch et Wismar. 4.

Inſtitutionum phyſicae, P. I. ſeu phyſica generalis conſcripta in uſum ſuorum auditorum a CAROLO SCHERFERO, Viennae, c. figg. aen.

IOHANN IACOB SCHEVCHZERS *Naturhiſtorie des Schweitzerlandes; oder Beſchreibung der Elemente, Gränzen, Berge, Seen, Flüſſe, Brunnen, Bäder, Metallen, Mineralien etc. des Schweizerlandes, abſonderlich auch Uiberbleibſaale der Sündfluth, verbeſſerte Auflage, 3. Th. Zürch, 4. m. K.*

IOH. IAC. SCHILLING Phytologiae ſeu phyſices plantarum ſpec. I. Reſp. *Ioh. Fabricius*, Duisb. 4.

Eiusd. ſpecim. II. Reſp. *Ioh. Theodor. Wever*, ib. 4.

Eiusd. ſpecim. III. Reſp. *Gottfr. Arnold Maas*, ib. 4.

GEORG SIGISMVND SCHLICHTS *Unterricht vor Hebammen in Lehren und Exempel, nebſt einer Vorrede Hr.* D. IOH. PHIL. BVRGRAVENS, *Frankf. am Mayn*, 4.

GEORG. CONRAD SCHMIDT Diſſ. de calculo renum et veſicae, Reſp. *Franciſcus Godofridus Weinzürll*, Mogunt. 4.

Wahre Eigenſchaften des Rheinweins, oder Beweiß daß der Rheinwein - - bey ietziger im Schwange gehender Weinſchmiererey auf keine Weiſe verfälſcht werden könne, von G. C. S. (GEORGE CONRAD SCHMIDT, M. D. et P. *Maynz*)

IOH. SCHOENBERG Diſſ. de cachexia Francof. ad Viadr. 4.

DANIEL GOTTFR. SCHREBERS *hiſtoriſch-phyſiſche und oeconomiſche Beſchreibung des Waids, deſſen Baues, Bereitung und Gebrauchs zum Färben, auch Handels mit ſelbigen überhaupt, beſonders aber in*

Thüringen, mit den Beylagen und einem Anhange dreyer alten Schriften, Halle, 4. mai.

DANIEL GOTTFR. SCHREBERS *Nachricht von den Raupen, welche in dem vorigen 1751. und ietzigen Jahre in verschiedenen Thüringischen und andern angränzenden sächsischen Gegenden an den Sommerfrüchten, der Gerste und Hafer, grosse Verwüstungen angerichtet haben, und deren sichere Tilgung, Halle, 4. m. K.*

PHIL. GEORG. SCHROEDER Diss. de convulsionibus ex haemorrhagia nimia oriundis, Marburg. 4.

CAROL. SCHVLZ. Diss. de obesitate Lugd. Bat. 4. mai.

GOTTWALD SCHVSTER. Mechanismus venaesectionis stabilitus et ruinosus cum casu et problemate practico, Chemnit. 4.

GERARD. IACOB. SCHVTT. Diss. de proximo visus organo, Trai. ad Rhen. 4. mai.

SCHWAMMERDAMS *Bibel der Natur, worinnen die Insecten in gewisse Classen vertheilet und sorgfältig beschrieben, zergliedert, zum Beweis der Allmacht des Schöpfers angewendet werden, nebst einer Vorrede* HERM. BOERHAAVE, *von dem Leben des Verfassers, aus dem Holländischen übersezt, Leipz. fol. m. K.*

MARTIN. GUIL. SCHWENCKE officinalium plantarum catalogus, quae in horto medico, qui Hagae comitum est, aluntur, Hagae 8.

AVGVSTIN SCILLA de corporibus marinis lapidescentibus, quae defossa reperiuntur, addita dissertatione FABII COLVMNAE de Glossopetris; edit. secunda aucta atque emendata, Romae, 4. max. c. fig. aen.

IO. ANDR. SEGNERI Diss. de ciborum digestione, Resp. *Augustin Henr. Iacob. Mätcke*, Gött. 4.

Eiusd. Diss. de colica saturnina metallurgorum, Resp. *Ioh. Willh. Ilsemann.* ib. 4.

Eiusd. Diss. qua probatur prophylaxin morborum non esse

esse peculiarem hygienes partem, Resp. *Hilmar Adolph Ludw. Giesecken*, ib. 4.

IO. ANDR. SEGNERI Diss. de praerogatiua medicamentorum simplicium prae compositis, Resp. *Henric. Godofred. Iust. Varnhagen*, ib. 4.

IO. IOSEPH SENGER Diss. inaug. de diarrhoea hypochondriaca, Erford. 4.

FRID. GVNTHER. SEVBERLICH. Pr. de hydrope omenti saccato, Francohusae, 4.

MATH. SHIFFNER. Diss. de sensibilitate febrili, Lugd. Bat. 4. mai.

The natural, experimental and medicinal history of all the mineral waters in 17. counties in England by THOMAS SHORT. Lond. 4. 2. Voll.

IOH. IVSTINEN SIEGMVNDIN, *Churbrandenburgische Hofwehmutter, Berlin, 4. m. K.*

Pantometrum eruditionis, maxime medico-chirurgicae, nouis principiis mathematicis praemunitum, methodo systematico-demonstratiua sistit GEORGE FRID. SIGWART, Paris, 4.

Eiusd. Diss. nouum problema chirurgicum de extractione cataractae ultra perficienda, Resp. *David. Mauchart.* Tubingae, 4.

An inqviry how far the vital and animal actions of the more most perfect animals can be accounted for independent of the Brain, in five Essays being the substances of the Chandos-Lecture for the year 1739. and some subsequent years, by THOMAS SIMSON, Edinburgh, 8. mai. c. fig.

A Treatise on the theory and practice of Midwifery, by W. SMELLIE, Lond. 8.

M. CLAVS SOEDERBERG Diss. de resistentia fluidi, Resp. *Peter Rudin.* Holmiae, 4.

SONTAGS *geheime Frauenzimmer- und Kinderapotheke, nebst einer Anweisung zur Geburtshülfe, 8.*

Opuscula physico-mathematica, Auct. BALTHAS. SPRENGERO, Hanover, 8.

GOTTLOB CAROL. SPRINGSFELD, Defenſio uberior per *Daniel Wilhelmi Trilleri* exercitationem alteram pleniorem de remedio habenarum atque arundinum extorta, qua recepta lectio loci cuiusdam SVETONII denuo vindicatur, et illatae iniuriae remouentur, Halae, 4.

ANDR. IOACH. STARCKMANN. Diſſ. ſiſtens HERM. BOERHAAVII et FR. HOFFMANNI in principiis mechanico-medicis conuenientiam et differentiam eorumque doctrinae ad praxin praeſtantiam, Altorf. 4.

STARICII *Heldenſchatz, d. i. naturkundliches Bedenken über und bey vulcaniſcher auch natürlicher magiſcher Fabrefaction und Zubereitung der Waffen des berühmten Helden Achillis in Griechenland, nebſt einem Anhang ſchöner zur Geſundheit, Scherz und Ernſt dienender Kunſt-Stücke, Berlin, 8.*

IO. HENR. STELD Diſſ. de ophthalmia, Trai. ad Rhen. 4. mai.

KIL. STOBAEI opuscula, in quibus petrefactorum, numiſmatum et antiquitatum hiſtoria illuſtratur in unum volumen collecta, Dantiſci, 4.

IO. CHRIST. STOCK Diſſ. de ſterilitate, Reſp. *Georg. Philipp. Schreck*, Ien. 4.

Eiusd. Diſſ. de rachitide, Reſp. *Hercules David Hennenhofer*, ib. 4.

Eiusd. Pr. de tuenda ſanitate in meditationum laboribus, ib. 4.

IOH. STORCHS *theoretiſche und practiſche Abhandlung von den Blatterkrankheiten, Eiſenach* 4.

CAROL. STRACK Diſſ. de reliquis inſtrumentis, quibus praeter contractionem cordis ſanguis in circulum agitur, Reſp. *Martinus Dries*, Mogunt. 4.

Tilförlätelig Beſkrifning om brännetorf. etc. utgifwen af IACOB STRANG, Stockholm, 8.

CAROL. GUIL. FRIDR. STRVVE, Exercitationes aca-

academicae, quarum 1ma materiam medicam nouam condendam tradit. 2da ideam acidi uniuerſalis methodo philoſophica exhibet; 3tia oratio panſophica de moderando ſtudio rei literariae, Erford. 8.

Eiusd. Diſſ. de medicamentorum effectuum ſimilitudine et aequalitate, Reſp. *Adam Eugen Fleſſe*, Ien. 4.

Zufällige Gedanken von der Natur, Eigenſchaft und Fortpflanzung der wilden Bäume, ingleichen, wie die Verbeſſerung der Herzoglichen, wie auch der Klöſter, Wayſenhäuſer, Hoſpitäler, Kirchen, Privat- u. Gemeinde Holzungen und Forſte, ſo wie überhaupt alſo insbeſondere in den herzoglichen Braunſchweigiſchen und Zelliſchen Landen, mit guten Nutzen und Fortgange vor die Hand genommen und ins Werk gerichtet werden könne. VON SYLVANDERN, *Wolfenbüttel*, 4.

Die Wartung und Auffütterung der Seidenwürmer, wie ſelbige mit Nutzen zu verrichten, und wie hoch ſich dieſer Nutzen belaufen könnte, von I. F. T. *Quedlinburg*, 8.

Relazioni d'alcuni viaggi fattti in diverſe parti della Toſcana, per obſervare le produzioni naturali e gli antichi monumenti di eſſa dal Doctor GIOVANNI TARGIONI TOZZETTI, Fiorenza, Tom. III. et IV. 8.

Eiusd. prima raccolta d'oſſervationi mediche, ibid.

HERMANN FRID. TEICHMEYER Inſtitutiones chemiae dogmaticae et experimentalis, edit. ſecunda, Ienae, 4. c. fig.

Eiusd. *Anweiſung zur gerichtlichen Arzneygelahrheit*, *Nürnberg*, 4.

An Enquiry into the origin, nature and cure of the ſmall pox, by THOM. THOMPSON, London, 8.

A diſcourſe on the preparations of the body for receiving the ſmall pox, by ADAM THOMSON, ib.

IACOB TOLL. Manuductio ad coelum chemicum, *die Handleitung zu dem chemiſchen Himmel, mit einer deut-*

deutſchen Ueberſetzung und einigen Anmerkungen, nebſt einer Vorrede, in welcher das Leben TOLLII *beſchrieben wird, 8.*

IOH. GOTTFR. TRESKEN *Tageregiſter über die Wirkungen der Electricität, welche ſich im Jahre 1752. an einem gelähmten gezeigt haben, Königsberg, 8.*

Librorum botanicorum catalogi duo, quorum prior recentiores quosdam, poſterior plerosque antiquos ad annum 1550. usque excuſos, ad ductum propriae collectionis breuiter recenſet, conſcripti a CHRISTOPH. IACOB. TREW. Norimb. fol.

Plantae ſelectae, quarum imagines ad exemplaria naturalia Londini in hortis curioſorum nutrita, manu artificioſa pinxit GEORG. DIONYS. EHRET. collegit, nominibus notisque illuſtrauit CHRIST. IAC. TREW. in aes incidit et viuis coloribus repraeſentauit, *Ioh. Iac. Haid.* Decur. IIItia Norimb. fol. reg. c. figg. aen.

DAN. WILH. TRILLER Diſſ. de pleuritide aeſtiua rarius occurrente, Reſp. *Fridr. Henr. Krieger*, Viteb. 4.

Eiusd. Diſſ. inaug. de nociua cancri inueterati extirpatione nouis exemplis demonſtrata, Reſp. *Carol. Chriſtian. Titius*, ib. 4.

Abhandlung vom Ackerbau nach den Grundſätzen des Herrn TVLL, *eines Engelländers; Franzöſiſch herausgegeben von Herrn* DU HAMEL DU MONCEAU, *nunmehr ins Deutſche überſetzt, Dresd. 8. m. K.*

BASIL. VALENTINI *Triumphwagen des* Antimonii *mit* KERCKRINGS *Anmerkungen, neue Auflage, Nürnberg, 8.*

Abregé de l'anatomie du corps humain par Mr. VERDIER, à Bruſſelles, 2. Voll. 12. nouvelle edition.

MICH. LUDW. VERNAGE quaeſt. med. chirurg. utrum in inueteratis ulceribus remediis internis potius quam externis inſtituenda curatio, Reſp. *Honoratus Petiot.* Paris. 4.

GISBERT.

GISBERT. IAC. van VIANEN, Diss. de vesicula fellea atque ortu bilis cysticae, Traj. ad Rhen. 4. mai.

RVDOLPH AVGVSTIN VOGELS *medicinische Bibliothek, darinnen von den neuesten zur Arzneygelahrheit gehörigen Büchern und Schriften ausführliche Nachricht gegeben und zugleich nützliche Erfahrungen nebst andern Neuigkeiton bekannt gemacht werden, 1ter Band, Erfurth und Leipz. 8.*

Eiusd. *11. 12. und 13des Stück, ibid. 8.*

Cosmotheologische Betrachtungen der wichtigsten Wunder und Wahrheiten im Reiche der Natur und Gnaden zur Verherrlichung ihres glorwürdigsten Urhebers, zur Beschämung des Unglaubens und zur allgemeinen Erbauung, Schrift- und Vernunftmäßig ausgefertiget von IOH. GOTTL. WALBURGER, *Chemnitz, 4.*

IO. GOTTSCHALCK WALLERIVS Diss. de artificiosa foecundatione immersiua seminum vegetabilium, Resp. *Iohannes Pihlmann.* Holmiae. 4.

Eiusd. Diss. Obseruationes mineralogicae ad plagam occidentalem sinus Bothnici, Resp. *Erich. Hollberg,* Holmiae, 4.

IO. NICOL. WEISS. Diss. IIda quod alia sensatio alium motum inferat, Resp. *Ioh. Starckmann.* Altorf, 4.

DANIEL WEISS *kurzer und nöthiger Unterrieht von den Wirkungen oder den Nutzen und Gebrauch des von ihm selbst verfertigten Bezoarpulvers und blutreinigenden Kräuterthees, 5te und in etwas vermehrte Auflage, Frankfurt an der Oder, 4.*

CHRIST. PHILIPP. WERNE, Diss. de Structura urethrae cum nidulante inibi contracta ex impura venere gonorrhoea. Lugd. Bat.. 4. mai.

Dissertatio epistolaris ad virum illustr. D. IO. GOTTFRIED de HAHN, qua partem dubiorum alteram de

de variolis exponit, IO. GUIL. WERNER. Regimont. 4.

An Essay on the Virtues of Lime Water in the Cure of the stone, by ROBERT WHYTT, with an appendix containing the case of the Honourable HORATIO WALPOLE Esq. written by himself. Edinburgh, 12.

GEORG WIDMERI Chimia corporis animalis cum lithogiognosia et artificio aquas salsas dulcificandi, Argentor. 4.

CORNELIUS van WIERT. Diss. de epilepsia, Trai. ad Rhen. 4. mai.

IOH. HEINRICH WINCKLER *gründlicher und bewährter Vorschlag, sich von allen venerischen und podagrischen, wie auch den meisten langwierigen und eingewurzelten Krankheiten, auf eine leichte, sichere und geschwinde Art, gewiß zu befreyen, Freyberg*, 8.

GERARD de WIND Diss. de hydrocele, Lugd. Bat. 4. mai.

Exposition anatomique de la structure du corps humain, par IAQUES BENIGNE WINSLOW; nouvelle edition corrigée de nouveau et enrichie de cinq planches et de l'explication qu'en a donnée Mr. ALBINUS, Amsterd. To. I - IV. 8.

Eiusd. quaest. med. an ad extrahendum calculum dissecanda ad pubem vesica, Resp. *Claud. Thom. Guilielm. Gilbert de Preval*, Paris. 4.

DAVID WIPPACHER Diss. de phlogisto unionis rerum metallicarum medio, Resp. *Georg Gottlob Küchelbecker*, Lips. 4.

IOH. PHILIPP. LAVRENTIVS WITHOF de pilo humano, Dissert. 2da, Resp. *Theodor. Ruys*, Duisburg, 4.

IACOB GISBERT. WOERTMANNI oratio de proxima sede, quam anima in corpore occupat, Trai. ad Rhen. 4. mai.

Della

Della forza De Corpi che chiamano viva Lib. III. Auctore FRANCESC. MAR. ZANOTTI, Bologna, 8. mai.

Metodo circa l'uso della Purga e dell Salasso del GIOVAN VERARDO ZEVIANI, Verona, 4.

IO. GOTTFRIED. ZINN Pr. de ligamentis ciliaribus, Göttingae, 4.

IOH. FRIEDRICH ZITTMANN *Practische Anmerkungen von den Töplitzer Bädern, dem Böhmischen Bitter - und Bilinerwasser, auf Verlangen in einem medicinischen Rath aufgesetzt* von Dr. CHRIST. GOTTH. SCHWENKEN, *Dresd. 8.*

Conten-

Contenta in hac Parte:

1. GESNERI operum botanicorum pars I. p. 385.
2. PRINGLE Obſervations on the diſeaſes of the army p. 393.
3. MOEHRINGII avium genera p. 409.
4. WOERTMAN Orat. de proxima ſede quam anima in corpore humano occupat p. 414.
5. WALLERIVS Diſſ. de artificioſa foecundatione immerſiua ſeminum vegetabilium p. 416.
6. HEBENSTREIT anthropologia forenſis. Edit. II. p. 418.
7. LOUIS lettres ſur la certitude des ſignes de la mort p. 420.
8. Hiſtoire de l'academie Royale des Sciences et belles lettres de Berlin, an. 1750. p. 426.
9. PARSON philoſophical obſervations on the analogy between the propagation of animals and that of vegetables. p. 438.
10. GMELIN Diſſ. de rhabarbaro officinarum p. 450.
11. SIGWART Diſſ. Nouum problema chirurgicum de extractione cataractae ultra perficienda proponens p. 453.
12. ZINN Pr. de ligamentis ciliaribus p. 459.
13. SIMSON an inquiry on the vital and animal actions independent of the brain p. 461.
14. *Hamburgiſches Magazin IX. Band* p. 473.
15. GMELINS *Reiſe durch Siberien.* III. *und* IV. *Theil* p. 485.
61. Noui commentarii academiae ſcientiarum imperialis Petropolitanae. Tom. II. p. 501.
17. HVXHAM obſeruationes de aere et morbis epidemicis p. 517.
18. GIANELLA Trattato di medicina preſervativa p. 524.
19. HEBENSTREIT de homine ſano et aegroto carmen p. 533.
20. HEERKENS de officio medici poema p. 539.
21. Nova medica p. 543.
22. Continuatio indicis ſcriptorum medico-phyſicorum an. 1752. p. 565.

